90 ΓΕΝΑΡΗΣ ΦΛΕΒΑΡΗΣ 2012

#4 **Κίνημα ενάντια στα κλεισίματα και τις απολύσεις**
Τάσος Αναστασιάδης

#8 **Οι εργάτες ενάντια στα αφεντικά**
Μαρία Στύλλου

#12 **Εμπρός της Ευρώπης οι κολασμένοι**
Μωυσής Λίτσης

#15 **Η κρίση της ΕΕ, η Ελλάδα και η Αριστερά**
Σταύρος Μαυρουδέας

#19 **Πώς μπορούμε να βγούμε από την κρίση;**
Σωτήρης Κοντογιάννης

#21 **Η στρατηγική του εργατικού ελέγχου**
Πάνος Γκαργκάνας

#26 **Η αιγυπτιακή επανάσταση**
Επαναστάτες Σοσιαλιστές

#31 **Τα μαθήματα της Βαϊμάρης**
Λέανδρος Μπόλαρης

#36 **Βιβλιοκριτική**

Λεονάρδο Παδούρα
Ο άνθρωπος που αγαπούσε τα σκυλιά

Έρικ Χόμπσμπομ
Πώς να αλλάξουμε τον κόσμο

Συλλογικό έργο
Οι ρίζες της επαναστατικής αριστεράς στην Ελλάδα

Μιχάλης Π. Λυμπεράτος
Από το ΕΑΜ στην ΕΔΑ

Μάρεϊ Μπούκτσιν
Οι Ισπανοί αναρχικοί

#42 *Επισκόπηση*

Για συνδρομές και γράμματα:

email: sosialismosapotakato@gmail.com

Το **Σοσιαλισμός από τα Κάτω** είναι το δίμηνο περιοδικό του **Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος**
Ιδιοκτήτης: Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Υπεύθυνη σύνταξης: Μαρία Στύλλου Σύνταξη: Θανάσης Καμπαγιάννης, Σωτήρης Κοντογιάννης, Νίκος Λούντος, Λέανδρος Μπόλαρης, Εξώφυλλο, σελιδοποίηση: Παντελής Γαβριηλίδης,
Κεντρική διάθεση: Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Φειδίου 14-16, Τηλ. 210 5247584
Περιοδικό «Σοσιαλισμός από τα Κάτω», Τ.Θ. 8161 - 102 10, Αθήνα

www.socialismfrombelow.gr

Κίνημα ενάντια στα κλεισίματα και τις απολύσεις

Συνέντευξη με τον **Τάσο Αναστασιάδη**, συντονιστή της Επιτροπής Αλληλεγγύης Συνδικάτων και Συνδικαλιστών (ΕΠΑΣΣ).

Χαλυβουργία

ALTER

Ελευθεροτυπία

Πες μας για τις απεργίες και τις καταλήψεις ενάντια στα κλεισίματα.

Αυτή τη στιγμή υπάρχουν σε εξέλιξη οι αγώνες στην Ελληνική Χαλυβουργία, στον ΑΛΤΕΡ, στην Ελευθεροτυπία που είναι οι πιο γνωστοί και μεγάλοι χώροι. Όμως δίπλα σε αυτούς τους χώρους είναι η αλουμινοβιομηχανία Λουκίσας, ο Μυλωνάς, και η Αλουμινέξ, όλες επιχειρήσεις μετάλλου στο Περιστέρι, τα ΝΟΤΟΣ που κάνουν κινητοποιήσεις ενάντια στην εκ περιτροπής εργασία, η Γερολυμάτος Κοσμέτικς, η φαρμακοβιομηχανία ΑΛΑΠΙΣ, η 3Ε Εκτυπωτική, η ΣΕΒΙΣΕ με τα βιολογικά προϊόντα στον Βοτανικό. Είναι τα νοσοκομεία Γενικό Πατησίων, Ερρίκος Ντυνάν και Ωνάσειο, το ΙΓΜΕ που κάνει κατάληψη. Όπου και να γυρίσεις το μάτι σου στην Αττική, υπάρχουν δεκάδες χώροι που δίνουν τη μάχη αυτήν την στιγμή. Και δεν είναι μόνο στην Αττική. Αυτή η εικόνα εξαπλώνεται και στην επαρχία. Στην Ξάνθη μόνο αυτή τη στιγμή υπάρχουν τουλάχιστον 5 εργοστάσια με προβλήματα και αγώνες, με κεντρική την καπνοβιομηχανία ΣΕΚΑΠ, την χαρτοβιομηχανία ΝΤΙΑΝΑ, την γαλακτοβιομηχανία ΡΟΔΟΠΗ. Πρόκειται για γενικευμένο κύμα επίθεσης της εργοδοσίας, αλλά κυρίως για γενικευμένο κύμα αντίστασης και αγώνα από τη μεριά των εργατών.

Όλοι αυτοί οι χώροι δεν βρίσκονται στο ίδιο σημείο μια που δεν έχουν ξεκινήσει όλοι με τον ίδιο τρόπο τον αγώνα τους. Στην Χαλυβουργία η απάντηση στις απολύσεις και την εκ περιτροπής εργασία σήμαινε αμέσως απεργία διαρκείας. Στην ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, ξεκίνησαν με κάποιες 24ωρες απεργίες τους προηγούμενους μήνες και κλιμάκωσαν σε διαρκείας πριν τα Χριστούγεννα. Στον ΑΛΤΕΡ τυ-

πικά βρίσκονται σε επίσχεση εργασίας, αλλά ουσιαστικά έχουν κάνει κατάληψη στο κτίριο και βγάζουν το δικό τους πρόγραμμα. Στον Λουκίσα επίσης βρίσκονται σε επίσχεση εργασίας, αλλά την ίδια στιγμή φυλάνε τον χώρο για να μην φύγουν τα μηχανήματα και να μην φέρει η εργοδοσία απεργοσπάστες. Στον Γερολυμάτο βρίσκονται οι εργαζόμενοι μέσα στο κτίριο για να μην αφήσουν να φύγουν τα προϊόντα από τις αποθήκες. Οι μορφές με τις οποίες ξεδιπλώνεται ο αγώνας είναι πολλές και διαφορετικές, αλλά η ουσία είναι η προσπάθεια των εργαζόμενων να ελέγξουν τον χώρο δουλειάς τους.

Το πιο χαρακτηριστικό είναι ότι όλα περνάνε μέσα από γενικές συνελεύσεις. Στην Χαλυβουργία, στην Ελευθεροτυπία, αλλά και στον ΑΛΤΕΡ, σχεδόν κάθε βδομάδα γίνεται γενική συνέλευση που σχεδόν πάντα είναι μαζικότατες και σε αυτές αποφασίζουν για τα πάντα. Εχουν βγάλει από τις συνελεύσεις τους βάρδιες περιφρούρησης και παραμένουν σε 24ωρη βάση στο χώρο δουλειάς, τόσο στη Χαλυβουργία όσο και στον ΑΛΤΕΡ, στον Λουκίσα κλπ. Στους μεγάλους και μαζικούς χώρους, έχουν οργανώσει επιτροπές που έχουν πάρει επάνω τους την οργάνωση του αγώνα. Επιτροπή αλληλεγγύης για να διαχειρίζεται τα τρόφιμα και την οικονομική ενίσχυση που φτάνει στο χώρο, επιτροπή για την επικοινωνία και τον συντονισμό. Στην Χαλυβουργία υπάρχει επιχειρησιακό σωματείο που έχει στην πλάτη του μεγάλο κομμάτι υλοποίησης των αποφάσεων των συνελεύσεων. Στην ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, όμως, και στο ΑΛΤΕΡ που λειτουργούν ταυτόχρονα τουλάχιστον 3-4 κλαδικά σωματεία, οι εργαζόμενοι έχουν εκλέξει από την συνέλευσή τους εργασιακή επιτροπή η οποία έχει την ευθύνη οργάνωσης του αγώνα και υλοποίησης των αποφάσεων. Ακόμη και τις όποιες διαπραγματεύσεις με την εργοδοσία δεν την κάνουν τα κλαδικά σωματεία στην ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, αλλά η εργασιακή επιτροπή.

Πού έχει φτάσει ο συντονισμός;

Κατ' αρχάς να ξεκαθαρίσουμε ότι ο συντονισμός είναι καθοριστικής σημασίας σε αυτούς τους αγώνες. Δίνει οξυγόνο σε κάθε χώρο που παλεύει και δύναμη να συνεχίσει. Γεμίζει με αυτοπεποίθηση τους εργαζόμενους στο χώρο και απλώνει την φωτιά της μάχης και στους δίπλα χώρους γενικεύοντας το μέτωπο της αντιπαράθεσης για να μπορεί να είναι νικηφόρο. Σπάει την απομόνωση ενός αγώνα που τους μόνους που βολεύει είναι τα αφεντικά. Η ανάγκη του συντονισμού ανάμεσα στα κομμάτια που παλεύουν ήταν από τους βασικούς λόγους δημιουργίας της Επιτροπής Αλληλεγγύης Συνδικαλιστών και Συνδικάτων, ακριβώς γιατί είχαμε δει από την αρχή τη δυναμική που αποκτάει ένας αγώνας όταν συντονίζεται με άλλους χώρους. Ίσως το πιο τρανταχτό παράδειγμα ήταν τη χρονιά που μας πέρασε η μάχη στις συγκοινωνίες όπου η φωτιά της αντίστασης από το ΜΕΤΡΟ που βρέθηκε στην πρώτη γραμμή του αγώνα πέρασε και στην ΕΘΕΛ και στον ΗΣΑΠ και για πάνω από έξι μήνες αποτέλεσε αγκάθι στα πλευρά της κυβέρνησης του ΓΑΠ. Γι' αυτό άλλωστε και πολεμήθηκε τόσο πολύ.

Σήμερα είμαστε από την άποψη του συντονισμού πολύ πιο μπροστά. Στα ΜΜΕ είχε παρθεί αρκετά νωρίς η πρωτοβουλία από την εργασιακή επιτροπή

Απεργοί χαλυβουργοί στη διαδήλωσή τους στο Βόλο.

Ο συντονισμός είναι καθοριστικής σημασίας σε αυτούς τους αγώνες, δίνει οξυγόνο σε κάθε χώρο και δύναμη να συνεχίσει

του ΔΟΛ και έχει δουλέψει ο συντονισμός ανάμεσα στις εργασιακές επιτροπές του ΔΟΛ, της ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΑΣ και του ΑΛΤΕΡ. Έχουν βρεθεί μεταξύ τους αρκετές φορές, έχουν προτείνει από κοινού στα σωματεία των ΜΜΕ να προχωρήσουν σε απεργία διαρκείας σε όλο τον κλάδο και έχουν βάλει μπροστά να οργανώσουν κοινή συναυλία αλληλεγγύης.

Και στο Περιστέρι έχουν γίνει τέτοια βήματα συντονισμού ανάμεσα στα μικρά εργοστάσια και το ΑΛΤΕΡ. Με τη στήριξη του συνδικάτου μετάλλου ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ, έγινε σύσκεψη των εργοστασίων του Λουκίσα, του Μυλωνά και της Αλουμινέξ. Την Τετάρτη 11 του Γενάρη αυτός ο συντονισμός, έβγαλε την πρώτη τοπική διαδήλωση όλων αυτών των εργοστασιών στη γειτονιά που ξεσήκωσε τους δρόμους της πόλης και γέμισε τις μπαταρίες των εργατών να συνεχίσουν τη μάχη.

Η ίδια η παναττική απεργία στις 17 Γενάρη είναι ένας τέτοιος αγωνιστικός συντονισμός όλων όσοι παλεύουν, στην πραγματικότητα οργανωμένος από τα κάτω. Η πρόταση ξεκίνησε από τους χαλυβουργούς, έπιασε το παλμό όλων και ανάγκασε τα Εργατικά Κέντρα της Αττικής να προχωρήσουν στην 24ωρη απεργία. Αυτό σημαίνει ότι στις 17 Γενάρη οι εργάτες από τους χώρους που αντιμετωπίζουν αντίστοιχα προβλήματα και δεν έχουν βγει ακόμη στο δρόμο του αγώνα, θα πάρουν από την εμπειρία, την μαχητικότητα και την αυτοπεποίθηση των χαλυβουργών, του ΑΛΤΕΡ και της ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑΣ και θα μπορέσει έτσι να πλατύνει το απεργιακό μέτωπο. Οι συ-

σκέψεις που έκαναν τα Εργατικά Κέντρα σε Αθήνα και Πειραιά, ακόμη και αν δεν ήταν οι καλύτερα οργανωμένες είναι βήμα στην κατεύθυνση του συντονισμού.

Και επειδή αυτά τα πράγματα είναι μεταδοτικά, αυτό το μήνυμα έφτασε ακόμη και στην Ξάνθη. Με πρωτοβουλία της ΕΠΑΣΣ πραγματοποιήθηκε εκδήλωση αλληλεγγύης στα εργοστάσια που αγωνίζονται και εργαζόμενοι από τρία διαφορετικά εργοστάσια ήρθαν σε επαφή μεταξύ τους και συντονίστηκαν. Την προηγούμενη ημέρα έγινε και σύσκεψη και με άλλα σωματεία της πόλης που κατέληξε στις 17 Γενάρη να γίνει και στην Ξάνθη κοινή συγκέντρωση όλων.

Αυτό που σίγουρα θα χρειαστεί το επόμενο διάστημα είναι ο συντονισμός να πάρει πιο μόνιμα χαρακτηριστικά. Να δοθεί η δυνατότητα να λειτουργήσει ένα μόνιμο και πλατύ συντονιστικό όλων των χώρων που παλεύουν όχι μόνο για να στηρίζει όσους αγωνίζονται αλλά για να δουλέψει σαν κέντρο για όλα τα εργοστάσια που θέλουν να βγουν και στον αγώνα και χρειάζονται στήριξη και αλληλεγγύη. Και αυτόν τον ρόλο δυστυχώς δεν είναι διατεθειμένες να τον παίξουν οι συνδικαλιστικές ηγεσίες σε ΓΣΕΕ και ΑΔΕΔΥ, αντίθετα προτιμούν να συνδιαλέγονται με τον ΣΕΒ και τον Παπαδήμο. Εξάλλου είναι εξώφθαλμο ότι υπάρχει κενό στον συντονισμό του δημοσίου με τον ιδιωτικό τομέα, καθώς τα σωματεία π.χ. των Δήμων ή των Νοσοκομείων δεν ανήκουν στα Εργατικά Κέντρα.

Πώς συνδέονται αυτοί οι αγώνες με τις μάχες όλου του εργατικού κινήματος;

Προφανώς και αυτοί οι αγώνες είναι κομμάτι του συνολικού εργατικού κινήματος. Κατ' αρχάς η επίθεση αυτή των εργοδοτών του ιδιωτικού τομέα (και άρα η αγωνιστική απάντηση που δίνουν οι εργαζόμενοι) είναι ακριβώς η ίδια με την επίθεση της κυβέρνησης και της τρόικας δύο χρόνια τώρα στον δημόσιο τομέα. Η προσπάθεια να χτυπήσουν τους μισθούς και τον συνδικαλισμό στον δημόσιο τομέα συνοδεύτηκε με τα ψέματα για «τους τεμπέληδες δημόσιους υπάλληλους με τους παχυλούς μισθούς». Τώρα λένε τα ίδια με διαφορετικά λόγια για την ανάγκη «μείωσης του κόστους εργασίας». Όμως η επίθεση είναι κοινή.

Κινητοποίηση για να μην κλείσει το Γενικό Νοσοκομείο Πατησίων.

Οι απολύσεις στο δημόσιο βαφτίζονται «εφεδρείες», οι μειώσεις μισθών γίνονται με τον ίδιο τρόπο, τα κλεισίματα στο δημόσιο ονομάζονται κατάργηση φορέων ή συγχώνευση σχολείων και νοσοκομείων. Την ίδια ακριβώς μάχη δίνουν οι εργαζόμενοι στο ΙΓΜΕ και στον ΟΣΚ για να μην κλείσουν οι οργανισμοί, την ίδια μάχη δίνουν οι εργαζόμενοι στο νοσοκομείο Γενικό Πατησίων για να μην κλείσει το νοσοκομείο. Και όλοι οι εργαζόμενοι στο δημόσιο για να μην εφαρμοστεί το ενιαίο φτωχολόγιο.

Και είναι σίγουρο ότι οι πανεργατικές που έγιναν τα τελευταία δύο χρόνια από όλους τους εργαζόμενου και του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα έχουν παίξει καθοριστικό ρόλο για να φτάσουμε στην σημερινή απεργιακή ανταρσία του ιδιωτικού τομέα. Απέναντι σε όλους όσους έλεγαν ότι οι πανεργατικές είναι «λιτανείες» και «χαμένα μεροκάματα» αποδείχθηκε ότι οι πανεργατικές ήταν τεράστια σχολεία για την εργατική τάξη. Έσπασαν το μύθο ότι οι εργαζόμενοι δεν αντιδράνε στις επιθέσεις και κάθονται στον καναπέ τους. Τσάκισαν τις προσπάθειες διαχωρισμού και σαλαμοποίησης σε δημόσιο και ιδιωτικό τομέα. Έδειξαν την δύναμη της τάξης μας και έδωσαν το μήνυμα ότι όποιος βγει στον αγώνα έχεις εκατοντάδες χιλιάδες εργάτες δίπλα του για να του σταθούν, όπως δείχνει και το κύμα αλληλεγγύης στη Χαλυβουργία, στο ΑΛΤΕΡ, στην ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΑ. Οι απεργιακές επιτροπές, οι επιτροπές αγώνα και οι εργασιακές επιτροπές έγιναν τα εργαλεία που βοήθησαν στην οργάνωση των πανεργατικών και τώρα είναι τα εργαλεία για τις μεγάλες μάχες. Όμως πάνω απ' όλα έκαναν συνείδηση σε πλατιές μάζες εργαζόμενων ότι αν με τις πανεργατικές δείχνουμε την οργή μας, χρειαζόμαστε απεργίες με διάρκεια και καταλήψεις για να μπορέσουμε να τσακίσουμε τα αφεντικά. Και αυτά τα προχωρήματα κατακτήθηκαν μαζικά από τους εργαζόμενους στο σχολείο των πανεργατικών.

Και όλη αυτή η εμπειρία είναι η πολύτιμη μαγιά για τις νέες μάχες ενάντια στα νέα μνημόνια που θέλει να επιβάλλει η κυβέρνηση του Παπαδήμου με πρόσχημα την νέα δόση από την τρόικα. Ξέρουμε ότι θέλουν να καταργήσουν όχι μόνο τις κλαδικές συμβάσεις αλλά και να μειώσουν τον βασικό μισθό και να πάρουν πίσω τα δώρα και στον ιδιωτικό τομέα. Θέλουν με πρόσχημα τη μείωση του «μη μισθολογικού κόστους» να δώσουν ένα ακόμη χτύπημα στα ασφαλιστικά ταμεία. Προγραμματίζουν χιλιάδες απολύσεις στο δημόσιο είτε με τη μορφή της εφεδρείας είτε άμεσα. Θέλουν να επιταχύνουν την ιδιωτικοποίηση δεκάδων οργανισμών και υπηρεσιών που έχουν ανάγκη και χρησιμοποιούν οι εργαζόμενοι. Θέλουν ένα νέο κύμα κλεισιμάτων σχολείων και νοσοκομείων. Οι μάχες που δίνουμε σήμερα είναι η προετοιμασία για την σύγκρουση που θα γίνει αναπόφευκτα συνολικά με όλη την εργατική τάξη στο νέο μνημόνιο που

ετοιμάζουν. Η νίκη τώρα αυτών των αγώνων θα είναι ακόμη περισσότερη αυτοπεποίθηση στο δικό μας στρατόπεδο.

Πώς βλέπεις τη συνέχεια;

Όλοι αυτοί οι αγώνες των εργοστασίων που παλεύουν ενάντια στα κλεισίματα, τις απολύσεις και το κόψιμο των μισθών έχουν τη δυνατότητα να απλωθούν σε ένα μεγάλο κίνημα όπως είχε γίνει παλιότερα με τις λεγόμενες «προβληματικές». Τη δεκαετία του '80 η εργοδοσία κάτω από την πίεση της κρίσης προσπάθησε να ξεφορτωθεί από επάνω της εκατοντάδες επιχειρήσεις, να τις κλείσει και να πετάξει χιλιάδες εργάτες στην ανεργία. Τότε ξεδιπλώθηκε ένα ολόκληρο κίνημα που ανάγκασε την κυβέρνηση του Αντρέα Παπανδρέου να προχωρήσει στην κρατικοποίηση των επιχειρήσεων αυτών, όμως δυστυχώς αποζημιώνοντας αδρά τους βιομήχανους. Πέρασαν στο κράτος πχ τα ναυπηγεία του Σκαραμαγκά κλπ, δημιουργήθηκε ο ΟΑΕ (Οργανισμός Ανασυγκρότησης Επιχειρήσεων) αλλά μαζί κρατικοποιήθηκαν και τα χρέη των ιδιωτών. Αργότερα, στις αρχές του '90, η κυβέρνηση Μητσοτάκη προσπάθησε να ιδιωτικοποιήσει σχεδόν όλες αυτές τις επιχειρήσεις και ξανά η αντίδραση των εργατών ήταν ένα μεγάλο γενικευμένο κύμα απεργιών και καταλήψεων.

Το ίδιο μπορεί να γίνει και σήμερα και ακόμη καλύτερα αφού σήμερα δεν υπάρχει σχεδόν κανένας εργαζόμενος που να πιστεύει ότι η τελική διέξοδος δεν θα έρθει από τον δικό του αγώνα αλλά από τις επόμενες εκλογές. Τότε, στη δεκαετία του '80 και του '90 υπήρχαν μαζικές αυταπάτες ότι θα διώξουμε τη ΝΔ και το ΠΑΣΟΚ θα λύσει τα προβλήματα. Σήμερα αυτές οι αυταπάτες έχουν καταρρεύσει μαζί με την κυβέρνηση του ΓΑΠ και την εικόνα διάλυσης που παρουσιάζει το ΠΑΣΟΚ που για χρόνια μπορούσε και ξελάσπωνε τον ελληνικό καπιταλισμό.

Το δεύτερο στοιχείο είναι η δυνατότητα να απλωθεί αυτό το κίνημα σε όλη την Ελλάδα. Η εκδήλωση της ΕΠΑΣΣ στη Ξάνθη έδειξε ότι υπάρχει η δυνατότητα να απλωθεί αυτό το κίνημα παντού. Αντίστοιχα ζητήματα και μάχες υπάρχουν σε κάθε γωνιά της Ελλάδας και άρα αντίστοιχα υπάρχει η δυνατότητα να γίνουν παντού τα βήματα συντονισμού και οργάνωσης της αλληλεγγύης σε όλα τα εργοστάσια, όσο μακριά και να είναι από το κέντρο των εξελίξεων και της δημοσιότητας.

Πανεργατική απεργία στην Αθήνα, 19 Οκτώβρη 2011.

Το τρίτο σημείο που πρέπει να κρατήσουμε είναι ότι υπάρχει η δυνατότητα αυτές οι μάχες να κερδίσουν. Φάνηκε άλλωστε ότι η μαχητικότητα, η αποφασιστικότητα και η αλληλεγγύη μπορούν να λυγίσουν την αδιαλλαξία της εργοδοσίας. Και στη Χαλυβουργία και στην Ελευθεροτυπία και στον ALTER η εργοδοσία ψάχνει απεγνωσμένα κινήσεις για να εκτονώσει των αγώνα των εργαζόμενων. Εδώ και τρεις μήνες οι κινητοποιήσεις των εργαζόμενων στο νοσοκομείο Γενικό Πατησίων το έχουν κρατήσει ανοιχτό παρά το ότι ο Λοβέρδος ανακοίνωσε δύο φορές το κλείσιμο του.

Όλα αυτά είναι παραδείγματα ότι οι αγώνες μπορούν να αναγκάσουν κυβέρνηση και εργοδοσία να κάνουν πίσω, αρκεί να συνεχίσουν μέχρι τέλους, χωρίς ταλαντεύσεις αλλά αντίθετα με αποφασιστικότητα και άπλωμα του αγώνα και της αλληλεγγύης.

Τέλος, χρειάζεται να αναδείξουμε τα αιτήματα που βγαίνουν από αυτούς τους αγώνες και μπορούν να γενικεύσουν και να ενώσουν όλους όσους παλεύουν. Να διεκδικήσουμε την κατάργηση του άρθρου 99 που έχει γίνει το καταφύγιο για τους εργοδότες για να ξεφορτώνονται από επάνω τους την υποχρέωση να πληρώσουν στους εργαζόμενους τα χρήματα που τους χρωστάνε. Να διεκδικήσουμε την απαγόρευση των απολύσεων. Κάθε εργοδότης που παραβιάζει τον νόμο και απολύει εργαζόμενους να κρατικοποιείται η επιχείρησή του χωρίς καμία αποζημίωση για τον ίδιο και να δημεύεται η προσωπική του περιουσία. Για να μην έχουμε το φαινόμενο επιχειρήσεις χρεωμένες, κλειστές, με απλήρωτους εργάτες και ταυτόχρονα αφεντικά πάμπλουτα με βίλες, καταθέσεις και ακίνητα. Η πιό μεγάλη γενίκευση είναι η κοινή πάλη για εργατικό έλεγχο σε όλες τις επιχειρήσεις. Οι επιτροπές αγώνα, οι εργασιακές επιτροπές να πάρουν πάνω τους το να μην επιτρέπουν στην εργοδοσία το όποιο διευθυντικό της δικαίωμα. Από τον έλεγχο των λογιστηρίων και των βιβλίων της επιχείρησης, μέχρι το παραμικρό ζήτημα που προκύπτει στο χώρο δουλειάς. Να επιβάλουμε ότι το πραγματικό κουμάντο στην εταιρία θα το κάνει η επιτροπή των εργατών όπως το κάνει τώρα κατά τη διάρκεια του αγώνα και το αφεντικό είναι εξαφανισμένο. Οι Χαλυβουργοί έχουν τον έλεγχο του εργοστασίου, οι εργαζόμενοι στο ΑΛΤΕΡ έχουν τον έλεγχο των εγκαταστάσεων και βγάζουν το «δικό τους πρόγραμμα»: να γενικεύσουμε αυτά τα παραδείγματα παντού σε κάθε αγώνα που ξεσπάει αλλά ακόμη περισσότερο να τα συνεχίσουμε ακόμη και όταν μπούμε νικηφόρα πίσω στις δουλειές μας. ■

Οι μάχες που δίνουμε σήμερα είναι η προετοιμασία για την σύγκρουση που θα γίνει αναπόφευκτα συνολικά με όλη την εργατική τάξη

Πανατтική απεργία 17 Γενάρη - Πλατεία Κλαυθμώνος, συγκέντρωση του ΕΚΑ.

Οι εργάτες ενάντια στα αφεντικά

Η **Μαρία Στύλλου** δείχνει πώς η Κυβέρνηση Παπαδήμου είναι στριμωγμένη ανάμεσα στο "κούρεμα" και τις απεργίες και προβάλει τις μάχες που έχει μπροστά της η Αριστερά.

Η κυβέρνηση Παπαδήμου έχει συσπειρώσει πίσω της όχι μόνο τα κόμματα του ΠΑΣΟΚ και της ΝΔ μαζί με το ακροδεξιό δεκανίκι τους, το ΛΑΟΣ, αλλά ολόκληρο τον αστικό πολιτικό κόσμο σε μια συντονισμένη προσπάθεια να κάμψουν τις εργατικές αντιστάσεις και να σταθεροποιήσουν οικονομικά και πολιτικά την κατάσταση. Κι όμως, στην πράξη αποδεικνύεται ότι δεν φτάνει μια τέτοια πολιτική συμφωνία για να αντιμετωπίσουν την κρίση.

Μπορεί η Μέρκελ και οι άλλοι ηγέτες της ΕΕ να υποσχέθηκαν ότι ο σχηματισμός της συγκυβέρνησης θα άνοιγε το δρόμο για μια νέα επιχείρηση «διάσωσης» της ελληνικής οικονομίας με «κούρεμα» του χρέους και νέο «Μνημόνιο» ύψους 130 δις ευρώ, αλλά η πραγματικότητα ξεδιπλώνεται πιο οδυνηρά. Κανένας τραπεζίτης, ούτε ο Παπαδήμος με το άψογο βιογραφικό στα μάτια των αστών εδώ και στην Ευρώπη, πρώην υποδιοικητής της ΕΚΤ και φίλος του Τρισέ, δεν είναι σε θέση να δαμάσει τις δυνάμεις της αγοράς που εξακολουθούν να στοιχηματίζουν σε μια ανεξέλεγκτη χρεοκοπία.

Πρώτα απ' όλα γιατί η διεθνής οικονομική κατάσταση συνεχίζει να εξελίσσεται προς το χειρότερο. Τώρα πια όλοι, ακόμη και η Τρόικα, παραδέχονται ότι επί δυο χρόνια έπεφταν συνεχώς έξω σε σχέση με τις διαστάσεις της ύφεσης στην ελληνική οικονομία. Αλλά αυτές οι παραδοχές δεν τους εμποδίζουν να επαναλαμβάνουν ακριβώς το ίδιο λάθος. Οι υπολογισμοί που έκαναν τον περασμένο Οκτώβρη στη Σύνοδο Κορυφής της 26-27/10 στηρίζονταν σε εκτιμήσεις που αναθεωρούνται προς το χειρότερο. Το 2012 τρέχει ήδη σαν χρονιά ύφεσης για ολόκληρη την ΕΕ, με τις ΗΠΑ σε στασιμότητα και την Κίνα να λαχανιάζει.

Οι υποβαθμίσεις τις οποίες έκανε η Standard and Poor's την Παρασκευή 13

Γενάρη μπορεί να είχαν από πίσω τους προφανείς σκοπιμότητες, αλλά αυτό δεν αναιρεί το γεγονός ότι ο μηχανισμός στήριξης της Ευρωζώνης θα δανείζεται από τις χρηματαγορές με χειρότερους όρους και θα επιβάλει επίσης χειρότερους όρους σε χώρες όπως η Ελλάδα, η Πορτογαλία, η Ιρλανδία. Ακόμη και αν δεν χρειαστεί να επέμβει και στην Ιταλία (περίπτωση που κάθε άλλο παρά έχει αποκλειστεί), το ελληνικό «κούρεμα» και η νέα ελληνική «δανειακή σύμβαση» προδιαγράφονται ακόμη πιο σκληρά από όσο φαίνονταν όταν φτιάχτηκε η συγκυβέρνηση.

Και μόνο αυτό το δεδομένο είναι από μόνο του αρκετά ισχυρό ώστε να ανακυκλώνει τις πολιτικές εντάσεις στο εσωτερικό της κυβέρνησης Παπαδήμου. Όταν σχηματίστηκε, τα κόμματα παζάρευαν πόσο αργά ή γρήγορα θα γίνουν οι εκλογές και πόσο καλά θα φτάσει το καθένα πλασαρισμένο ώστε να διεκδικεί το μεγαλύτερο μερίδιο για τη «σωτηρία της χώρας από τη χρεοκοπία». Ακόμη και ο μεγάλος ηττημένος που παρέδωσε τη σκυτάλη στον Παπαδήμο, ο Παπανδρέου, διεκδικούσε τα περιθώρια να ισχυρίζεται ότι αυτός εξασφάλισε τη Συμφωνία της 26-27 Οκτώβρη. Όσο για τον Σαμαρά, αυτός έψαχνε τρόπους να διατηρήσει για τη ΝΔ το προφίλ ενός νέου ξεκινήματος για την οικονομία.

Τώρα οι δημοσκοπήσεις δείχνουν ότι τα τρία κόμματα της συγκυβέρνησης με δυσκολία φτάνουν αθροιστικά πάνω από το 50%, με το ΠΑΣΟΚ να κινείται ανάμεσα στο 15 και το 20%, τη ΝΔ στάσιμη και το ΛΑΟΣ σε πτώση. Τα κόμματα που στηρίζουν τον Παπαδήμο χάνουν τη δύναμή τους και τα ποσοστά της Αριστεράς ανεβαίνουν. Αυτό που γράφαμε στο προηγούμενο τεύχος του περιοδικού, ότι «*είναι ρίσκο για την κυρίαρχη τάξη να στηρίζει μια συμμαχική κυβέρνηση ΝΔ και ΠΑΣΟΚ σε αυτή τη φάση*», αποδεικνύεται σωστό.

ΠΑΣΟΚ - ελεύθερη πτώση;

Η πιο μεγάλη ανησυχία τους είναι η κρίση στο ΠΑΣΟΚ που παίρνει τις μεγαλύτερες διαστάσεις και γι' αυτό κινούνται όλα τα συγκροτήματα να εξασφαλίσουν μια ομαλή διαδοχή. Αν οι δελφίνοι του ΓΑΠ και τα διαπλεκόμενα συμφέροντα που τους στηρίζουν έλπιζαν ότι μια απομάκρυνσή του θα έφερνε ηρεμία στις τάξεις του ΠΑΣΟΚ , έπεσαν τελείως έξω. Στα Νέα, ένας από τους δημοσιογράφους που επί δυο χρόνια προσπαθούσε συνεχώς να δικαιολογήσει τα αδικαιολόγητα της κυβέρνησης Παπανδρέου, ο Παπαχρίστος, έχει φτάσει στο σημείο να χρησιμοποιεί το επιχείρημα «ποιος θα κάνει αντιπολίτευση στη ΝΔ;» για να πείσει τον κόσμο του ΠΑΣΟΚ να μείνει στο κόμμα και να στηρίξει μια νέα ηγεσία. Πρόκειται για «επιχείρημα» απελπισίας. Φοβούνται ότι η συμμετοχή της βάσης στην εκλογή προέδρου δεν θα φτάσει ούτε στο ένα δέκατο από το ένα εκατομμύριο που διαφήμιζαν ότι είχε πάρει μέρος στους εσωκομματικούς θριάμβους του Παπανδρέου το 2004 και το 2007. Και ότι όσοι πάνε θα ρίξουν μαύρο σε όλους τους υποψήφιους.

Και δεν έχουν άδικο. Όλοι οι διεκδικητές της διαδοχής πάσχουν από πλήρη αδυναμία να δώσουν την παραμικρή απάντηση στο ερώτημα τι πήγε στραβά και τι το διαφορετικό κάνουν τώρα με τον Παπαδήμο. Το μόνο θετικό που πετυχαίνουν αυτή τη στιγμή είναι να μοιράζονται την αποτυχία με τα στελέχη της ΝΔ που αναζητούν εξίσου γελοίες δικαιολογίες για το γεγονός ότι προσπαθούν να υλοποιήσουν τα μέτρα που κληροδότησε ο Παπανδρέου και η Τρόικα στην συγκυβέρνησή τους.

Τα όνειρα και οι ανησυχίες των αγανακτισμένων που βγήκαν στις πλατείες έχουν πίσω τους τη δύναμη μιας τάξης που μπορεί να τους δώσει σάρκα και οστά, να τους δώσει προοπτική

Από την πορεία στις 17 Γενάρη.

Όλες αυτές οι αστάθειες και τα προβλήματα που φέρνει η οικονομική και πολιτική κρίση δεν σημαίνουν ότι η κυβέρνηση Παπαδήμου παραιτείται από την προσπάθεια να λυγίσει τις εργατικές αντιστάσεις και να ανακόψει την αυξανόμενη επιρροή της Αριστεράς. Αντίθετα, επιστρατεύει όλους τους εκβιασμούς και τη χειρότερη κινδυνολογία για να πετύχει τους στόχους της. Το ρεφρέν του Παπαδήμου ότι «*καλύτερα να έχουμε επιχειρήσεις ανοιχτές με μικρότερους μισθούς, παρά να έχουμε περισσότερους άνεργους*» έχει γίνει το λάβαρο στην επίθεση της εργοδοσίας σε όλους τους χώρους.

Αυτό το εκβιαστικό δίλημμα βάζει μπροστά ο Μάνεσης στη Χαλυβουργία, ο Κόκκαλης στην Ιντρακόμ, και όλοι οι εργοδότες που αφήνουν τους εργαζόμενους απλήρωτους σε μια σειρά επιχειρήσεις. Εκεί που δεν φτουράνε πια τα λογίδρια των Λοβέρδων και οι πλαστές «αντιμνημονιακές» ρητορείες των Αβραμόπουλων, τα αφεντικά επιστρατεύουν την ωμή απειλή της πείνας. Αλλά βλέπουν με ανησυχία ότι το εργατικό κίνημα αντιδράει μαχητικά και σε αυτή την καμπή.

"Είμαστε το 99%"

Η Πανattική Απεργία στις 17 Γενάρη έδειξε πώς διαμορφώνονται τα στρατόπεδα αυτή τη στιγμή. Μέσα σε συνθήκες οικονομικής ύφεσης, μαζικής ανεργίας και συντονισμένης εργοδοτικής επίθεσης, οι εργάτες οργανώνουν απεργίες διαρκείας και καταλήψεις σε μια σειρά χώρους, ακόμη και εκεί που τα προηγούμενα δυο χρόνια δεν υπήρχε συμμετοχή στην πρώτη γραμμή των πανεργατικών απεργιών. Η Χαλυβουργία, ο Άλτερ, η Ελευθεροτυπία έχουν γίνει πηγή έμπνευσης για μικρότερους χώρους που αρνού-

Ο Μωυσής Λίτσης απεργός της Ελευθεροτυπίας χαιρετίζει την απεργιακή συγκέντρωση.

νται να υποταχτούν σε κλεισίματα και απολύσεις. Επικρατεί ένα πνεύμα που το συνόψισε πετυχημένα ο Μωυσής Λίτσης από τους απεργούς της Ελευθεροτυπίας στην ομιλία του στη συγκέντρωση του ΕΚΑ στις 17 Γενάρη: «*Αυτοί έχουν το άρθρο 99 και εμείς είμαστε το 99%*». Το σύνθημα «Είσαστε το 1%, είμαστε το 99%» που χάρισαν στο κίνημα οι ακτιβιστές του «Καταλάβετε τη Γουόλ Στριτ» σηματοδοτεί πώς αισθάνονται εκατομμύρια εργαζόμενοι και νεολαίοι σε όλο τον κόσμο και στην Ελλάδα.

Η 17 Γενάρη ήταν η διάψευση της προπαγάνδας που έλεγε ότι στην Ελλάδα απεργούν μόνο οι «βολεμένοι» δημόσιοι υπάλληλοι, ότι συνδικάτα υπάρχουν μόνο στο δημόσιο τομέα ενώ στα εργοστάσια οι εργάτες αποδέχονται τη μείωση μισθών και την εντατικοποίηση των συνθηκών για το καλό των επιχειρήσεων. Στην Πλατεία Κλαυθμώνος στα μικρόφωνα του ΕΚΑ δεν πήραν το λόγο οι εκπρόσωποι των παρατάξεων του ΔΣ αλλά συνδικαλιστές από μικρούς και μεγάλους χώρους του ιδιωτικού τομέα που έχουν κρατήσει τα σωματεία τους ζωντανά, κάνουν συνελεύσεις και οργανώνουν απεργίες, περιφρουρήσεις και καταλήψεις για να μην εξαφανιστούν τα μηχανήματα και τα εμπορεύματα από τις κομπίνες της εργοδοσίας. Ίδια ήταν η εικόνα και στη συγκέντρωση του ΠΑΜΕ στην Ομόνοια, όπου τον τόνο έδωσε ο πρόεδρος του σωματείου των απεργών χαλυβουργών. Η επιτυχία της απεργίας καθρεφτίστηκε στον όγκο των δυο συγκεντρώσεων που θα ήταν ακόμα πιο μεγάλος αν ήταν ενωμένες μαζί.

Οι προκλήσεις για τη συνέχεια είναι μεγάλες. Δείτε σε τι τόνο γράφει μια από τις πιο σημαντικές εφημερίδες του διεθνούς καπιταλισμού, οι Φαϊνάνσιαλ Τάιμς:

«*Η μαζική ανεργία στην Ευρώπη μπορεί να δημιουργήσει συνθήκες για την αναγέννηση του αντικαπιταλιστικού κινήματος. Στην Ελλάδα τα δυο κόμματα της άκρας αριστεράς παίρνουν στις πρόσφατες δημοσκοπήσεις το 18%*».

Αυτή είναι η εκτίμηση ενός βασικού αρθρογράφου, του Γκίντεον Ράχμαν, που χαρακτηρίζει αντικαπιταλιστικά κόμματα το ΚΚΕ και τον ΣΥΡΙΖΑ.

Στις αρχές της περασμένης δεκαετίας, όταν μιλούσαν για αντικαπιταλιστικό κίνημα εννοούσαν τις κινητοποιήσεις όπως του Σιάτλ και της Γένοβας, όταν μεγάλες διαδηλώσεις νεολαίων, κύρια, περικύκλωναν τους ηγέτες του ΠΟΕ, του ΔΝΤ ή των G7 όπου συνεδρίαζαν. Σήμερα, ξέρουμε ότι οι πλατείες από την Ταχρίρ και τη Μαδρίτη μέχρι το Σύνταγμα και τη Γουόλ Στριτ γέμισαν από νεολαίους και εργαζόμενους αγανακτισμένους μέχρι εξεγερμένους ενάντια στο σύστημα. Ξέρουμε επίσης ότι παράλληλα με τις πλατείες έγιναν οι μεγαλύτερες απεργίες όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά ακόμη και σε χώρες όπως η Αγγλία όπου η εργατική τάξη κουβάλαγε στις πλάτες της τις ήττες από τη Θάτσερ εδώ και τριάντα χρόνια. Τα όνειρα και οι ανησυχίες των αγανακτισμένων που βγήκαν στις πλατείες έχουν πίσω τους τη δύναμη μιας τάξης που μπορεί να τους δώσει σάρκα και οστά, να τους δώσει προοπτική.

Όταν οι εργάτες αναγκάζονται να πάρουν ένα κανάλι στα χέρια τους για να προβάλουν τον αγώνα το δικό τους αλλά και όλων των εργατών που μένουν απλήρωτοι ή απολυμένοι, ο εργατικός έλεγχος γίνεται χειροπιαστό παράδειγμα

Κρίση ιδεών

Μέσα στην οικονομική και πολιτική κρίση οι ιδέες που υπήρχαν στην κορυφή της κοινωνίας και κυριαρχούσαν όλα τα προηγούμενα χρόνια μπαίνουν κι αυτές σε κρίση.

Επί τριάντα περίπου χρόνια, από τα τέλη της δεκαετίας του 1970 μέχρι το 2008 η πίστη στο «αόρατο χέρι της αγοράς» σαν τον καλύτερο ρυθμιστή της οικονομίας και εγγύηση ευημερίας ήταν γενικευμένη. Από τους καπιταλιστές της Νέας Υόρκης μέχρι τους «κομμουνιστές» ηγέτες της Κίνας και την ευρωπαϊκή σοσιαλδημοκρατία, όλοι μιλούσαν την ίδια γλώσσα και προωθούσαν τα ίδια μέτρα: απελευθέρωση των αγορών, ελεύθερο εμπόριο, παγκοσμιοποίηση. Οι κοινωνικές ανισότητες που μεγάλωναν θεωρούνταν αποδεκτές σαν το τίμημα που άξιζε να πληρώνει κανείς για την οικονομική ανάπτυξη. Ο Ντεγκ Χσιάο Πινγκ από την Κίνα έκφραζε όλες τις άρχουσες τάξεις όταν δήλωνε «Είναι ένδοξο το να γίνεις πλούσιος». Η Θάτσερ και ο Ρίγκαν συμφωνούσαν απόλυτα.

Αυτή η ιδεολογική ομοφωνία δέχτηκε ένα συντριπτικό πλήγμα όταν έσκασαν οι φούσκες το 2007 και κατέρρευσε η Λίμαν Μπράδερς το 2008. Ο κεντρικός τραπεζίτης των ΗΠΑ, ο Γκρίνσπαν, βρέθηκε να ομολογεί ότι δεν καταλαβαίνει πως οι αγορές επέτρεψαν να φτάσει η κατάσταση σε αυτό το σημείο. Η ιδεολογική συνοχή της άρχουσας τάξης σε κάθε χώρα χωριστά αλλά και όλων μαζί διεθνώς διαταράχτηκε και άνοιξαν διαμάχες, διχόνοιες και σκληροί ανταγωνισμοί. Άνοιξαν παράθυρα αμφισβήτησης των κυρίαρχων ιδεών από τον απλό κόσμο που βιώνει την κρίση. Και καθώς οι

εργαζόμενοι και η νεολαία άρχισαν να μπαίνουν σε δράση, οι ιδέες τους άρχισαν να αλλάζουν. Ξεδιπλώνεται μια δυναμική που σίγουρα δεν είναι μονόδρομος, απαιτεί συλλογική δράση και μεγάλες πολιτικές και ιδεολογικές μάχες, αλλά εξίσου σίγουρα ανοίγει δυνατότητες. Για πρώτη φορά εδώ και δεκαετίες, θεσμοί όπως το Στέιτ Ντιπάρτμεντ φτάνουν να ανησυχούν ότι «κυλιόμενες ταραχές» μέχρι και επαναστάσεις είναι ξανά στην ημερήσια διάταξη. Όχι μόνο στην αραβική Μέση Ανατολή όπου αυτό είναι ήδη γεγονός αλλά σε παγκόσμια κλίμακα.

Η Αριστερά στο κέντρο

Σε όλα αυτά καλείται να ανταποκριθεί η Αριστερά και γι' αυτό τα κόμματά της δεν μπορούν να περιοριστούν στο να ζητάνε εκλογές ελπίζοντας να καταγράψουν στις κάλπες την άνοδο που δείχνουν οι δημοσκοπήσεις.

Η κυρίαρχη τάξη στην Ελλάδα, και όχι μόνο, θέλει να αποφύγει τις εκλογές. Οι κυβερνήσεις του Παπαδήμου στην Ελλάδα και του Μόντι στην Ιταλία είναι υπενθυμίσεις ότι ο κοινοβουλευτισμός δεν φημίζεται για τις δημοκρατικές του ευαισθησίες. Δεν χρειάζεται να περιμένουμε να φτάσει σε στρατιωτικά πραξικοπήματα για να το επιβεβαιώσει ξανά. Αυτό που πρέπει να έχουμε ξεκάθαρο είναι ότι θα χρειαστεί να οργανώσουμε το νέο φούντωμα του απεργιακού κινήματος που θα ανατρέψει και την κυβέρνηση Παπαδήμου όπως οι πανεργατικές έριξαν τον Παπανδρέου.

Η Αριστερά, αν θέλει να καταγράψει άνοδο και στις κάλπες, και πρέπει να το επιδιώκει γιατί αυτό θα δώσει ένα μήνυμα αυτοπεποίθησης στην εργατική τάξη, είναι υποχρεωμένη να δώσει όλες τις δυνάμεις της για τη στήριξη και την ανάπτυξη των αγώνων εδώ και τώρα. Κάθε αυταπάτη για ομαλή πορεία προς τις εκλογές είναι εκτός τόπου και χρόνου. Είναι μια πορεία γεμάτη με πολλές και σκληρές μάχες. Με ένα απεργιακό κίνημα διαρκείας, μεγαλύτερο και δυνατότερο από τα ύψη που έφτασε στη σύγκρουσή του με τον Παπανδρέου.

Την αντίληψη για «οικονομία δυνάμεων», γιατί τάχα ο κόσμος δεν θέλει να απεργήσει για να μην χάσει το μεροκάματο μέσα στη φτώχεια και την πείνα που σπέρνει η κρίση και οι επιθέσεις της κυβέρνησης και των αφεντικών, την χρησιμοποιούν σαν άλλοθι οι γραφειοκρατικές ηγεσίες. Η συμμαχία ΠΑΣΚΕ-ΔΑΚΕ προσπαθεί να φτιάχνει αντιαπεργιακές πλειοψηφίες ξανά στα συνδικαλιστικά όργανα μετά τον σχηματισμό της κυβέρνησης Παπαδήμου. Ήταν μια συμμαχία που είχε καταρρεύσει μέσα στο κύμα των πανεργατικών της περασμένης διετίας. Τώρα την προωθούν μαζί και οι δελφίνοι του ΠΑΣΟΚ και οι Νεοδημοκράτες που βλέπουν την επιστροφή στα υπουργεία και ξερογλύφονται. Ενάντια σε τέτοιες μεθοδεύσεις δίνουν μάχες οι απεργοί που έδωσαν το παρών στις 17 Γενάρη και θέλουν την Αριστερά στο πλάι τους, όχι στην άλλη πλευρά όπως έγινε με τους συνδικαλιστές του ΣΥΝ στην ΑΔΕΔΥ και στο Εργατικό Κέντρο του Βόλου.

Αν η Αριστερά κάνει τέτοια ολισθήματα, θα χάσει και την άνοδο που δείχνουν τα γκάλοπ. Υπάρχει το κακό προηγούμενο με τον ΣΥΡΙΖΑ μετά την εξέγερση του Δεκέμβρη 2008, όταν η δημοσκοπική άνθηση ξεφούσκωσε μέσα στις ταλαντεύσεις της ηγεσίας του. Και σήμερα ακούμε τον Τσίπρα να εκφράζει ανησυχίες μήπως η επιμονή της κυβέρνησης Παπαδήμου στα μνημόνια και τη λιτότητα εξωθήσει τον κόσμο να ψάχνει «εφόδους στα Χειμερινά Ανάκτορα». Δεν είναι ώρα για τέτοιες ανησυχίες. Είναι ώρα για την Αριστερά να βοηθάει τις αναζητήσεις για επαναστατικές ανατροπές.

Όχι «οικονομία δυνάμεων», λοιπόν, ούτε χτυπήματα στην επαναστατική αριστερά. Η απαίτηση αυτής της στιγμής είναι η μεγαλύτερη ενότητα στη δράση. Η ηγεσία του ΚΚΕ που πάντα κρατούσε την πιο σεχταριστική στάση σήμερα δέχεται τεράστιες πιέσεις από τον ίδιο τον κόσμο της για να αλλάξει πλεύση. Είναι βήμα μπροστά το γεγονός ότι το ΠΑΜΕ στήριξε απεργία διαρκείας στη Χαλυβουργία και την απεύθυνση στα Εργατικά Κέντρα του Λεκανοπέδιου για κοινή απεργία συμπαράστασης. Είναι πολλοί οι εργαζόμενοι από το χώρο του ΠΑΜΕ που θα ήθελαν αυτά τα βήματα να φτάσουν και σε κοινή συγκέντρωση τη μέρα της απεργίας, όπως άλλωστε έγινε στην Ελευσίνα πριν από τα Χριστούγεννα.

Μπροστά μας είναι η προοπτική αυτά τα καλά σημάδια να γενικευτούν. Σίγουρα το ΣΕΚ και η ΑΝΤΑΡΣΥΑ έχουν να παίξουν θετικό ρόλο προς αυτή την κατεύθυνση μαζί με όλο τον κόσμο της Αριστεράς που κατανοεί ότι η κατάκτηση της κοινής δράσης μπορεί να ανατρέψει όχι μόνο την συγκυβέρνηση αλλά και όλα τα σχέδια της ντόπιας και διεθνούς τρόικας. Να ανοίξει το δρόμο για

Το κίνημα "καταλάβετε την Γουόλ Στριτ" με ευρηματικό τρόπο προβάλει το σύνθημα είμαστε το 99%"

την αντικαπιταλιστική ανατροπή.

Αυτό είναι και το κρισιμότερο σημείο. Η Αριστερά χρειάζεται αντικαπιταλιστική στρατηγική. Δεν αρκεί να τη βλέπουν έτσι οι Φαϊνάνσιαλ Τάιμς που εκφράζουν τις ανησυχίες της άρχουσας τάξης ότι ξεδιπλώνεται μια τέτοια δυναμική. Δεν αρκεί να μας βλέπει έτσι ο αντίπαλος. Πρέπει και να είμαστε μια Αριστερά αντικαπιταλιστική, που μιλάει και πράττει θαρρετά προς αυτή την κατεύθυνση, για την ανατροπή του καπιταλισμού, για την εργατική δημοκρατία και τον σοσιαλισμό.

Όσο πιο πολύ πυκνώνουν οι πιέσεις της κρίσης, τόσο πιο ρεαλιστικές και επίκαιρες προβάλουν οι εργατικές εναλλακτικές λύσεις. Όταν οι εργάτες αναγκάζονται να πάρουν ένα κανάλι στα χέρια τους για να προβάλουν τον αγώνα το δικό τους αλλά και όλων των εργατών που μένουν απλήρωτοι ή απολυμένοι, ο εργατικός έλεγχος γίνεται χειροπιαστό παράδειγμα. Όταν οι απολύσεις και τα κλεισίματα γίνονται γενικευμένη εργοδοτική επίθεση, η απαγόρευσή τους και απαλλοτρίωση των εκβιαστών γίνονται πολιτικά αιτήματα στα οποία η Αριστερά πρέπει να ανταποκριθεί. Μια οργανωμένη επαναστατική αριστερά μπορεί να βοηθήσει να γίνουν αυτά τα βήματα που ωριμάζουν στα μυαλά και στις καρδιές χιλιάδων πρωτοπόρων εργατών αυτή τη στιγμή. ■

Εμπρός της Ευρώπης οι κολασμένοι

Η Κρίση στην Ευρωζώνη έχει πάρει τέτοιες διαστάσεις ώστε καθημερινά πληθαίνουν τα σενάρια όχι μόνο για τη θέση της Ελλάδας μέσα στη ζώνη του Ευρώ, αλλά και για την ίδια την τύχη του κοινού νομίσματος. Τι θα σημαίνει μια Ελλάδα χωρίς Ευρώ; Θα είναι καταστροφή ή διέξοδος; Και για ποιόν; Στις σελίδες που ακολουθούν τρεις συγγραφείς, ο **Μωυσής Λίτσης**, ο **Σταύρος Μαυρουδέας**, ο **Σωτήρης Κοντογιάννης** αναλύουν τις αιτίες της κρίσης, διαλύουν μύθους και προτείνουν λύσεις από τη σκοπιά της εργατικής τάξης.

Το 2002 η Ελλάδα υποδεχόταν το ευρώ με ενθουσιασμό. Τα σακουλάκια με τα πρώτα κέρματα του κοινού ευρωπαϊκού νομίσματος γινόντουσαν ανάρπαστα και ο τότε Έλληνας πρωθυπουργός Κώστας Σημίτης έφθανε να δωρίζει συμβολικά στον Αμερικανό πρόεδρο Τζορτζ Μπους τα νέα κέρματα του ευρώ, ως μια ένδειξη ότι η Ελλάδα άλλαξε... και από πιστό παιδί της Ουάσιγκτον γινόταν πλέον ισχυρός εταίρος στην ανερχόμενη «Ενωμένη Ευρώπη» του ενιαίου νομίσματος.

Γράφει ο Μωυσής Λίτσης

Δέκα χρόνια μετά η Ελλάδα αναστενάζει στα συσσίτια, τις ουρές των ανέργων και των εργαζόμενων που μένουν απλήρωτοι, όπως καλή ώρα ο γράφων ως εργαζόμενος στην εφημερίδα «Ελευθεροτυπία», όπου δημοσιογράφοι, διοικητικοί και τεχνικοί παραμένουμε απλήρωτοι επί πέντε μήνες, με την επιχείρηση να καταφεύγει στο περιβόητο άρθρο 99.

Στην Ελλάδα του 2012 είναι πλέον ορατός ο κίνδυνος αποπομπής της χώρας από το ευρώ, με την ιθύνουσα πολιτική και οικονομική τάξη να προσπαθεί με απειλές να υπερασπιστεί τη Μεγάλη Ιδέα που ξεφτίζει. Ενδεικτικά άλλωστε τα αφιερώματα της Πρωτοχρονιάς σε ΒΗΜΑ και ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ με ολίγη από Προβόπουλο ο οποίος απειλεί ότι η Ελλάδα θα γυρίσει στη δεκαετία του '50 έτσι και επιστρέψει στη δραχμή.

Το γνωστό για τις διασυνδέσεις του πρακτορείο Bloomberg, σε άρθρο γνώμης λίγο μετά την Πρωτοχρονιά υπερθεματίζει, υποστηρίζοντας ότι η εσωτερική υποτίμηση είναι καλύτερη από τη λύση της «παραδοσιακής» υποτίμησης αν η Ελλάδα επέστρεφε στη δραχμή.

«Αν η Ελλάδα είχε ακόμη τη δραχμή και την υποτιμούσε, θα μείωνε έτσι τις τιμές των εξαγωγών και θα αύξανε τις τιμές των εισαγωγών. Επειδή δεν το κάνει, πρέπει να ανακτήσει την ανταγωνιστικότητά της ακόμη πιο βίαια: μέσω της μείωσης των μισθών, η οποία απαιτεί σταθερά υψηλή ανεργία για να κάμψει την αγοραστική αξία των εργαζομένων», έγραφε χαρακτηριστικά σε κύριο άρθρο του το Bloomberg και συνέχιζε: *«Η παρούσα ύφεση είναι αρκετά κακή, επισημαίνουν όσοι έχουν αντίθετη άποψη. Επεκτείνοντάς την επ' αόριστον θα ήταν πολιτικά αδύνατον και μία οικονομική καταστροφή. Κάτι τέτοιο αφήνει ως μόνη λύση την έξοδο από το ευρώ».*

«Το πρόβλημα είναι ότι η έξοδος από το ευρώ θα ήταν μία ακόμη μεγαλύτερη καταστροφή. Θα προκαλούσε πανικό στις τράπεζες καθώς οι αποταμιευτές θα έτρεχαν να πάρουν τα ευρώ τους πριν αυτά μετατραπούν σε δραχμές. Επιπλέον οι Έλληνες δανειστές θα συνέχιζαν να χρωστούν σε ευρώ στους ξένους. Επειδή η νέα δραχμή θα υποτιμούταν αμέσως, οι δανειστές θα είχαν περιορισμένη δυνατότητα αποπληρωμής των χρεών τους, προκαλώντας νέα κύματα πτωχεύσεων».

«Αντιθέτως, η αναδιάρθρωση χρέους συν την «εσωτερική» ή «δημοσιονομική» υποτίμηση – όσο και δύσκολη αν είναι – δείχνει προτιμότερη. Χρειάζονται σημαντικές μειώσεις μισθών και ύφεση για να εφαρμοστούν... Ένας συνδυασμός από αύξηση του ΦΠΑ και μείωση των εργοδοτικών εισφορών μοιάζει με νομισματική υποτίμηση μέσω αύξησης των τιμών των εισαγωγών σε σχέση με τις τιμές των εξαγωγών, μειώνοντας κατακόρυφα το εργατικό κόστος».

Προκειμένου λοιπόν να σωθεί το ευρώ και οι τράπεζες, καλύτερα να θυσια-

Γενική απεργία της CGIL στο Τορίνο της Ιταλίας, 6 Σεπτέμβρη 2011.

στούν οι εργαζόμενοι, λέει με άλλα λόγια το «Bloomberg», «εκλαϊκεύοντας» τα όσα διαδραματίζονται τις τελευταίες ημέρες στη χώρα μας με τη νέα εντολή της τρόικας για νέο κόψιμο στους μισθούς του ιδιωτικού τομέα.

Ευρωζώνη στα πρόθυρα διάλυσης

Στην ίδια την ευρωζώνη οι Ευρωπαίοι ηγέτες μαλλιοτραβιούνται για το πώς να κρατήσουν το ευρώ, η κατάρρευση του οποίου απειλεί όχι μόνο την Ευρώπη, αλλά και τις ΗΠΑ και τα άλλα μεγάλα κέντρα του καπιταλισμού με ακόμη μεγαλύτερη οικονομική κρίση.

Στην ίδια την ευρωζώνη είναι πλέον ανοικτό το ενδεχόμενο διάλυσης, όχι τόσο επειδή μπορεί να αναγκαστεί η Ελλάδα να πτωχεύσει και να εγκαταλείψει το ευρώ, αλλά επειδή οι ευρωπαϊκές ηγεσίες δείχνουν ανήμπορες να αντιμετωπίσουν την κρίση, ιδίως από τότε που αυτή κτύπησε την Ιταλία.

Μια διάλυση ωστόσο της ευρωζώνης υπό το βάρος των εθνικών ανταγωνισμών, θα φέρει ακόμη μεγαλύτερα δεινά στους λαούς της Ευρώπης. Λίγο πριν το τέλος του 2011 ο ΟΟΣΑ επεσήμαινε πέρα από τον κίνδυνο ύφεσης των ευρωπαϊκών οικονομιών, το ενδεχόμενο να διαλυθεί η ευρωζώνη, γεγονός που θα προκαλούσε μία τεραστίου μεγέθους καταστροφή, *«με μαζική καταστροφή πλούτου, χρεοκοπίες και κατάρρευση της εμπιστοσύνης στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και συνεργασία»*.

Ανάλογες προβλέψεις είχε κάνει και η ελβετική τράπεζα UBS, η οποία μάλιστα κοστολόγησε το ενδεχόμενο κατάρρευσης της ευρωζώνης σε προσωρινή απώλεια έως και 50% της οικονομικής παραγωγής.

Δεν πάει καιρός που ο Πολωνός υπουργός Εξωτερικών Ραντασλόβ Σκόρσκι, προειδοποιούσε ότι τυχόν διάλυση της ευρωζώνης «θα προκαλούσε κρίση αποκαλυπτικών διαστάσεων». *«Αν δημιουργηθούν εμπορικές συγκρούσεις, τότε οι συνθήκες θα μετεξελιχθούν τάχιστα σε στρατιωτικές συγκρούσεις»*, τόνιζε. Όχι άδικα αν αναλογιστεί κανείς την μακρόχρονη «σκοτεινή» ευρωπαϊκή ιστορία συγκρούσεων τον 20ό αιώνα, την οποία το εγχείρημα της «Ενωμένης Ευρώπης» επιχειρούσε υποτίθεται να αποτρέψει.

Ευρώ ή δραχμή;

Το 2010 ακόμη και η συζήτηση για το ενδεχόμενο εξόδου της Ελλάδας από το ευρώ, αντιμετωπίζονταν ως «έγκλημα καθοσιώσεως». Όποιος τολμούσε να βάζει τέτοιο θέμα αντιμετωπιζόταν ως «εθνικός προδότης» ή «πράκτορας» ξένων δυνάμεων (βλέπε ΗΠΑ, Βρετανία) που επιθυμούν να αποδυναμώσουν το εγχείρημα του κοινού ευρωπαϊκού νομίσματος και την προσπάθεια πολιτικής ενοποίησης της ΕΕ. Το θέμα της παραμονής ή όχι στο ευρώ αποτελούσε ταμπού ακόμη και για την αριστερά, που αντιμετώπιζε το πρόβλημα με όρους του παρελθόντος, με τους μεν υποστηρικτές της εξόδου να στιγματίζονται ως «εθνικιστές», ενώ όσοι εξέφραζαν επιφυλάξεις «οπαδοί του ευρωμονόδρομου».

Το ευρώ σχεδιάστηκε ως αντίβαρο του δολαρίου και μετατράπηκε σε νούμερο δύο διεθνές νόμισμα, χωρίς ωστόσο να έχει από πίσω του την πολιτική και στρατιωτική ισχύ που έχει το δολάριο. Με άλλα λόγια το ευρώ δεν στηρίχτηκε σε ένα ισχυρό εθνικό κέντρο, όπως τα άλλα μεγάλα διεθνή νομίσματα. Επιπλέον η λογική του εντασσόταν στη λογική της παγκοσμιοποίησης, του πλήρους ανοίγματος των κεφαλαιαγορών και της απορρύθμισης των εργασιακών σχέσεων, η οποία με την υποτιθέμενη ευημερία που θα έφερνε θα λείαινε τις εθνικές διαφορές στην Ευρώπη. Σήμερα το κοινό ευρωπαϊκό νόμισμα όχι μόνο δεν μετριάζει τις οικονομικές και πολιτικές αντιθέσεις, αλλά αντίθετα της βγάζει όλο και περισσότερο στην επιφάνεια, καθώς η μία χώρα κατηγορεί την άλλη για την έλλειψη αποφασιστικότητας όσον αφορά την αντιμετώπιση της κρίσης.

Μέρκελ εναντίον Σαρκοζί, Γαλλία εναντίον Βρετανίας, ΕΚΤ κατά Κομισιόν, έριδες εντός της ΕΚΤ και πάει λέγοντας... Η γερμανική αστική τάξη απαλλαγμένη από τις ενοχές του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, παραμερίζει πλέον τον παραδοσιακό της σύμμαχο τη Γαλλία, επιβάλλοντας χωρίς τους συμβιβασμούς του παρελθόντος τη σιδηρά της πειθαρχία. Η γερμανική αντίληψη περί δημοσιονομικής πειθαρχίας και διευθυντηρίου των Βρυξελλών (διάβαζε Βερολίνο) είναι καταδικασμένη να αποτύχει. Το αντιγερμανικό αίσθημα φουντώνει και σε ορισμένες χώρες (π.χ. Γαλλία) χρησιμοποιείται από μέσα ενημέρωσης ως παραπλάνηση των πραγματικών αιτιών της κρίσης που μαστίζει την ευρωζώνη. Όπως ακριβώς έκανε ο γερμανικός «κίτρινος» τύπος με την Ελλάδα, αναπαράγοντας ρατσιστικά στερεότυπα περί τεμπέληδων Ελλήνων για να παραπλανήσει την κοινή γνώμη για τα πραγματικά αίτια μιας κρίσης που παρουσιαζόταν ως ελληνική και αποτέλεσμα της ιδιόμορφης ελληνικής διαφθοράς, η οποία ειρήσθω εν παρόδω συνεργαζόταν άψογα με το γερμανικό οικονομικό-πολιτικό κατεστημένο, όταν επρόκειτο για υποβρύχια και μίζες από την Siemens.

Φταίει η αρχιτεκτονική;

Κατά την κυρίαρχη λογική το πρόβλημα του ευρώ, είναι απλά πρόβλημα αρχιτεκτονικής. Αρκεί να ενοποιηθεί δημοσιονομικά η ευρωζώνη και μάλιστα κάτω από το γερμανικό υπόδειγμα για να... σωθεί το κοινό νόμισμα. Η κρίση του ευρώ δεν οφείλεται στις υπαρκτές ατέλειες της αρχιτεκτονικής του κοινού ευρωπαϊκού νομίσματος, όπως την παρουσιάζει η κυρίαρχη αντίληψη στα διεθνή και εγχώρια ΜΜΕ. Ακόμη και αν υπήρχε κοινή δημοσιονομική πολιτική δεν θα έλυνε από μόνη της τα προβλήματα. Το παράδειγμα των ΗΠΑ είναι αρκετά διαφωτιστικό. Παρά το γεγονός ότι οι ΗΠΑ διαθέτουν και κεντρική κυβέρνηση και ομοσπονδιακό προϋπολογισμό και τυπώνουν «λογιστικά» αβέρτα δολάρια, δεν έχουν καταφέρει να βγουν πραγματικά από την κρίση. Οι επί μέρους πολιτείες ζουν σε συνθήκες χρεοκοπίας ανάλογες με αυτές των ευρωπαϊκών κρατών, ενώ η αμερικανική κοινωνία εξακολουθεί να πληρώνει βαρύ τίμημα για τις επιπτώσεις της κατάρρευσης της χρηματοπιστωτικής φούσκας της δεκαετίας του 2000, αποκορύφωμα της οποίας ήταν η κατάρρευση της Lehman Brothers το 2008.

Σήμερα είναι πλέον εμφανές ότι η κρίση δεν είναι «ελληνική» – χωρίς αυτό βέβαια να σημαίνει ότι στην Ελλάδα ήταν όλα καλώς καμωμένα (οι κυβερνήσεις ΝΔ και ΠΑΣΟΚ άλλωστε τα τελευταία χρόνια το διεθνές σύστημα εξυπηρετούσαν) – αλλά ευρωπαϊκή και διεθνής. Σήμερα δεν είναι η Ελλάδα που απειλεί να διαλύσει το ευρώ, αλλά οι αυξανόμενοι ευρωπαϊκοί ανταγωνισμοί τόσο μεταξύ της Γερμανίας της Μέρκελ και της Γαλλίας του Σαρκοζί, όσο και μεταξύ Ευρωζώνης και της εκτός ευρώ Βρετανίας που φοβάται ωστόσο ότι τυχόν κατάρρευση του ευρωπαϊκού νομίσματος θα παρασύρει και το λονδρέζικο Σίτι που κερδοσκοπεί ασύστολα με ομόλογα, νομίσματα και μετοχές.

Το λάθος που δεν... διορθώνεται

Δέκα χρόνια μετά την μετά Βαΐων και Κλάδων ελληνική ένταξη στην νομισματική ένωση, οι Ευρωπαίοι μιλούν σήμερα για τραγικό λάθος, αδειάζοντας την ισχυρή Ελλάδα του Σημίτη και της λεγόμενης ευρωπαϊκής πορείας. Ένα λάθος το οποίο η εγχώρια οικονομική και πολιτική ελίτ συνεχίζει να υπερασπίζεται με... πάθος, απειλώντας τον ελληνικό λαό ότι θα έλθουν πολύ χειρότερα αν διανοηθεί να επιστρέψει στη δραχμή, με υποτίμηση που θα φθάσει έως και το 70%(!).

Με την τρομοκρατία του διλήμματος ή ευρώ και συντεταγμένη πτώχευση ή δραχμή και ολοκληρωτική πτώχευση, επιχειρούν να αναγκάσουν τον ελληνικό λαό να σκύψει το κεφάλι στην τρόικα, αποδεχόμενος μέτρα που κάνουν την υποτιθέμενη υποτίμηση της νέας δραχμής να μοιάζει πλέον με... λύση παρά με απειλή... Την ώρα που οι τράπεζες χρηματοδοτούνται με συνεχή πακέτα στην Ελλάδα και το εξωτερικό, παρκάροντας μάλιστα τα κεφάλαια τους στην ΕΚΤ έναντι ακόμη και αυτού του γλίσχρου επιτοκίου που προσφέρει η κεντρική τράπεζα, οι ελληνικές επιχειρήσεις μεγάλες και μικρές κλείνουν, οι εργαζόμενοι δέχονται μία πρωτοφανή αφαίμαξη μέσω της εσωτερικής υποτίμησης, η ανεργία εκτοξεύεται στα ύψη και η απειλή νέων μέτρων επανέρχεται στα πλαίσια της υποτιθέμενης νέας επιχείρησης σωτηρίας που μας ετοιμάζει η τρόικα. Τι χειρότερο άραγε θα μπορούσε να μας συμβεί αν επιστρέφαμε στη δραχμή, όταν εκατοντάδες συμπολίτες μας ζουν τρώγοντας τις οικονομίες – όσοι είχαν – μιας ζωής για να τα βγάλουν πέρα, με τα διαφημιστικά φυλλάδια «αγοράζουμε χρυσό» στα παρμπρίζ των αυτοκινήτων, σήμα κατατεθέν της Ελλάδας του 2011;

Περισσότερες από 500 ευρωπαϊκές τράπεζες δανείστηκαν με επιτόκιο 0,75%(!) 489 δις. ευρώ από την ΕΚΤ τις τελευταίες μέρες του Δεκεμβρίου, τοποθετώντας το μεγαλύτερο μέρος από τα κεφάλαια αυτά (412 δις. ευρώ) ξανά στην ΕΚΤ για να κερδίσουν επιτόκιο 0,25%, αντί να ρίξουν τα λεφτά αυτά για την ανάπτυξη.

Ο Μωυσής Λίτσης είναι δημοσιογράφος στην εφημερίδα «Ελευθεροτυπία» και ιδρυτικό μέλος των Financial Crimes.

Αρκεί ωστόσο μία επιστροφή στη δραχμή και στην πολιτική των παραδοσιακών υποτιμήσεων για να βγει η Ελλάδα από την κρίση; Η έξοδος από το ευρώ από μόνη της δεν μπορεί να αποτελέσει λύση. Μία εθνική αναδίπλωση και επιστροφή σε συνθήκες «εθνικού καπιταλισμού» δεν αρκεί για να λυθεί το ελληνικό πρόβλημα, παρόλο που στις συνθήκες ασφυκτικής έλλειψης ρευστότητας, η επιστροφή ακόμη και σε μία πληθωριστική δραχμή, φαντάζει πολύτιμη ανάσα για να μπορέσει να λαδωθεί η μηχανή της ελληνικής οικονομίας.

Το σίγουρο είναι ότι πιθανή επιστροφή στη δραχμή ούτε κόλαση ούτε παράδεισος είναι. Για παράδειγμα χώρες εκτός ευρώ όπως η Σουηδία και η Δανία δείχνουν να τα καταφέρνουν μία χαρά, έχοντας ωστόσο ισχυρές ακόμη δομές κοινωνικής προστασίας από την «χρυσή εποχή» της σοσιαλδημοκρατίας. Από την άλλη η εκτός ευρώ Βρετανία βρίσκεται σε εξίσου με την ευρωζώνη δυσχερή οικονομικά θέση και απειλείται με κατάρρευση, λόγω και της εξάρτησης που έχει το βρετανικό τραπεζικό σύστημα από τις τράπεζες της ευρωζώνης. Το πρόβλημα λοιπόν δεν είναι το νόμισμα από μόνο του, αλλά το ίδιο το σύστημα.

Το δίλημμα «ευρώ ή δραχμή» χρησιμοποιείται τεχνηέντως για να τρομοκρατήσει όσους αντιδρούν στην πολιτική των μνημονίων, ενώ στην αριστερά έχει χρησιμοποιηθεί πολλές φορές «διχαστικά», εμποδίζοντας την ανάπτυξη κοινών αγώνων. Το πραγματικό δίλημα δεν είναι «ευρώ ή δραχμή» αλλά το κλασσικό δίλημμα «σοσιαλισμός ή βαρβαρότητα». Τη βαρβαρότητα τη ζούμε ήδη, με την καθημερινή υποβάθμιση των εργασιακών, κοινωνικών και δημοκρατικών δικαιωμάτων στην Ελλάδα και ολόκληρη την Ευρώπη. Τον σοσιαλισμό μένει να τον... ανακαλύψουμε πέρα από τα αποτυχημένα μοντέλα του «υπαρκτού».

Οι εργαζόμενοι ανακαλύπτουν σήμερα ξανά την ανάγκη συλλογικής απάντησης στην επίθεση που δέχονται. Πρέπει να πάρουν τις τύχες τους στα χέρια και να ανατρέψουν εδώ και τώρα την πολιτική που οδηγεί την Ελλάδα πίσω στις δεκαετίες πείνας, μαζικής μετανάστευσης και αποκλεισμού των δεκαετιών του '50 και '60. Και βέβαια ο αγώνας δεν μπορεί να είναι μόνο ελληνικός. Η ίδια και απαράλλαχτη συνταγή εφαρμόζεται σε όλη την Ευρώπη, με το φόβητρο «προσέξτε μη γίνετε Ελλάδα».

Η Ευρώπη ή θα απαλλαγεί από την πολιτική των απανταχού «τροϊκανών» ή κινδυνεύει να γυρίσει στη βαρβαρότητα του Μεσοπολέμου, με ό,τι αυτό συνεπάγεται. ■

Η κρίση της ΕΕ, η Ελλάδα και η Αριστερά

1. Η κρίση της ευρωπαϊκής ιμπεριαλιστικής ενοποίησης

Το 2011 σημαδεύθηκε από την κρίση ενός από τους βασικούς πυλώνες του διεθνούς καπιταλιστικού συστήματος, της ΕΕ. Η κρίση αυτή δεν είναι απλά κρίση του ευρώ (δηλαδή της Ευρωζώνης) αλλά κρίση όλου του εγχειρήματος της ευρωπαϊκής ιμπεριαλιστικής ενοποίησης όπου η ΟΝΕ αποτελεί την πιο προωθημένη αιχμή του.

Γράφει ο Σταύρος Μαυρουδέας

Η ΕΕ αποτέλεσε ένα από τα πιο φιλόδοξα εγχειρήματα του 20ού αιώνα, καθώς οι ευρωπαϊκές αστικές τάξεις προσπάθησαν να φτιάξουν ένα ενιαίο ιμπεριαλιστικό μπλοκ. Και αυτό στην περιοχή του κόσμου όπου ο καπιταλισμός γεννήθηκε κατ' εξοχήν με την μορφή του εθνικού κράτους και όπου οι συγκρούσεις μεταξύ εθνικών καπιταλισμών πήραν τις πιο άγριες μορφές τους. Πίσω από τα φληναφήματα περί κοινής ευρωπαϊκής ταυτότητας κλπ. βρίσκεται ένα πυραμιδοειδές ιμπεριαλιστικό οικοδόμημα. Στην κορυφή του βρίσκονται λίγοι ισχυροί ηγεμονικοί καπιταλισμοί (που μπορεί να συνδέονται περισσότερο μεταξύ τους και να είναι παρόμοιοι αλλά που ποτέ δεν χάνουν την ξεχωριστή εθνική ταυτότητα τους). Ακολουθεί μία ενδιάμεση βαθμίδα με λιγότερο ισχυρές και αναπτυγμένες καπιταλιστικές οικονομίες. Τέλος, η βάση της πυραμίδας είναι οι χώρες της λεγόμενης «ευρω-περιφέρειας» με πιο αδύνατες οικονομίες. Στο εσωτερικό της πυραμίδας αυτής αναπτύσσονται ιμπεριαλιστικές σχέσεις δηλαδή υπάρχει μεταφορά πλούτου από τους πιο αδύναμους καπιταλισμούς στους πιο ισχυρούς.

Το εγχείρημα της ευρωπαϊκής ιμπεριαλιστικής ενοποίησης πέρασε από αρκετές φάσεις και καμπές. Φαίνεται όμως ότι η σημερινή κρίση φέρνει στο προσκήνιο τις εγγενείς αντιφάσεις της ευρωπαϊκής ιμπεριαλιστικής ενοποίησης με τρόπο που καμία φυγή προς τα εμπρός δεν μπορεί πλέον να αντιμετωπίσει.

Μονοήμερο συζητήσεων του ΣΕΚ, 11 Δεκέμβρη 2011.

2. Η κρίση της ΕΕ και οι ερμηνείες της

Υπάρχουν δύο κύριες επίσημες ερμηνείες της σημερινής κρίσης της ΕΕ. Κατά την πρώτη – εκπορευόμενη από τον ηγεμονικό πυρήνα της ΕΕ – τα προβλήματα προκύπτουν από λάθη πολιτικής (και όχι εγγενή δομικά προβλήματα). Αυτά τα λάθη πολιτικής αφορούν κυρίως τις χώρες των PIIGS (Πορτογαλία, Ιρλανδία, Ιταλία (πλέον ξεκάθαρα εντάσσεται στην κατηγορία αυτή, μετά τους αρχικούς δισταγμούς και ταλαντεύσεις), Ελλάδα και Ισπανία) όπου η ασύνετη οικονομική διαχείριση οδήγησε σε υπερχρέωση. Αυτό σε αντίθεση με τον «προτεσταντικό» και εγκρατή Βορρά όπου δεν υπάρχει πρόβλημα. Όμως τα προβλήματα των PIIGS κινδυνεύουν να «επιμολύνουν» τον υγιή πυρήνα φορτώνοντάς του τα βάρη της σωτηρίας των σπάταλων εταίρων. Γι' αυτό οι τελευταίοι πρέπει να μπουν υπό αυστηρή λιτότητα και σκληρή οικονομική κηδεμονία από τις υγιείς δυνάμεις της ΕΕ.

Η δεύτερη επίσημη ερμηνεία εκπορεύεται εν πολλοίς από την υπερατλαντική υπερδύναμη (και τους στενότερους ευρωπαίους συμμάχους της, της Αγγλίας προεξάρχουσας). Η ερμηνεία αυτή αναγνωρίζει δομικά προβλήματα στο ευρω – ενωσιακό οικοδόμημα και συγκεκριμένα το γεγονός ότι δεν αποτελεί μία βέλτιστη νομισματική περιοχή. Σε μαρξιστικούς όρους αυτό σημαίνει ότι η Ευρωζώνη αποτελείται από πολύ διαφορετικές οικονομίες (δηλαδή κυριαρχεί η ανισομετρία) ενώ έχει στριμωχθεί στο ενιαίο νομισματικό κοστούμι του ευρώ που ταιριάζει σε κάποιες οικονομίες αλλά όχι σε άλλες. Συνεπώς, είτε η Ευρωζώνη πρέπει να εξελιχθεί σε μία πλήρη οικονομική ένωση (δηλαδή και με δημοσιονομική ενοποίηση και συνεπώς με μεταφορές πόρων από τους πλουσιό-

τερους στους φτωχότερους έτσι ώστε να εξισορροπηθούν οι ανισομετρίες) είτε να πάει σε μία ελεγχόμενη διάσπαση. Το τελευταίο γιατί οι ΗΠΑ θέλουν μεν να εξαλείψουν την απειλή από την ΕΕ ενάντια στην παγκόσμια ηγεμονία τους αλλά δεν θέλουν μία ανεξέλεγκτη κατάρρευση της ΕΕ που θα δημιουργήσει ένα στρατηγικό κενό στην Ευρώπη και πιθανά θα ωθήσει σε αναδιάταξη των διεθνών συμμαχιών (π.χ. μία σύμπραξη της γερμανικής και της ρωσικής αστικής τάξης).

Και οι δύο αυτές ερμηνείες είναι χαρακτηριστικές του πολιτικού βολονταρισμού και της απολογητικής μυωπίας της αστικής θεωρίας. Ιδιαίτερα και οι δύο ερμηνείες αγνοούν το ρόλο της σημερινής οικονομικής κρίσης. Και αυτό γιατί όλες οι αστικές ερμηνείες, αφού απέτυχαν να προβλέψουν το ξέσπασμα της, την χαρακτήρισαν σαν χρηματοπιστωτική κρίση (όπως και οι ριζοσπάστες συγγενείς τους της κρίσης χρηματιστικοποίησης) και επιπλέον έσπευσαν ήδη από πέρυσι να εξαγγείλουν το ξεπέρασμα της (βλέπε Μαυρουδέας (2007, 2009)). Βέβαια, ήδη γνωρίζουν ότι το τελευταίο συνιστά πλέον διαψευσμένο ευσεβή πόθο τους καθώς η κρίση επιστρέφει το 2012 με τόση ένταση που μπορεί να κάνει την προηγούμενη φάση της απλό αστείο.

Μία Μαρξιστική ερμηνεία της σημερινής κρίσης της ΕΕ πρέπει να ξεκινήσει ακριβώς από την οικονομική κρίση που ξέσπασε το 2007-8 (την πρώτη μεγάλη καπιταλιστική κρίση του 21ου αιώνα).

Η τρέχουσα οικονομική κρίση αποτελεί συνεπακόλουθο της δομικής κρίσης του 1973 – που απαιτούσε μία ριζική αναδιάρθρωση της «εσωτερικής αρχιτεκτονικής» του καπιταλιστικού συστήματος – και της αποτυχίας των διαδοχικών κυμάτων καπιταλιστικών αναδιαρθρώσεων που ακολούθησαν να δημιουργήσουν μία νέα και λειτουργική τέτοια αρχιτεκτονική. Αυτά τα κύματα καπιταλιστικών αναδιαρθρώσεων κατόρθωσαν μόνο μερικά να αναστρέψουν την πτωτική τάση του ποσοστού κέρδους και να απαλύνουν την υπερσυσσώρευση του κεφαλαίου. Ιδιαίτερα το τελευταίο κύμα, δηλαδή ο νεοφιλελευθερισμός, οδήγησε σε μία αλματώδη αύξηση της διεθνοποίησης του κεφαλαίου (τη λεγόμενη «παγκοσμιοποίηση») που όταν έφθασε στα όρια της κατέφυγε σε μία ανεξέλεγκτη φυγή προς τα εμπρός με την εκτεταμένη χρήση πλασματικού κεφαλαίου σε συνδυασμό με το πιστωτικό χρήμα (δηλαδή τη λεγόμενη «χρηματιστικοποίηση»). Η φυγή αυτή προς τα εμπρός επέτεινε εντέλει ακόμη περισσότερο το πρόβλημα της υπερσυσσώρευσης του κεφαλαίου καθώς η κερδοφορία του παραγωγικού κεφαλαίου (όπου παράγεται η υπεραξία) αγκομαχούσε ολοένα και πιο πίσω από τις διογκούμενες αποτιμήσεις και προσδοκίες του συνολικού κεφαλαίου (παραγωγικού και μη). Το ξέσπασμα της κρίσης ανακάλεσε βίαια στην πραγματικότητα όλο αυτό το καπιταλιστικό «πάρτυ». Για να την αντιμετωπίσουν οι αστικές κυβερνήσεις εγκατέλειψαν άρον-άρον τις νεοφιλελεύθερες δοξασίες και προσέφυγαν μαζικά στην κρατική παρέμβαση για την στήριξη της καπιταλιστικής κερδοφορίας.

Μέρκελ - Σαρκοζί βρίσκονται σχεδόν σε διαρκή διαβούλευση

Αυτή η επιδότηση της καπιταλιστικής συσσώρευσης και κερδοφορίας με δημόσιους πόρους εκτίναξε στα ύψη τα συνήθως προϋπάρχοντα δημοσιονομικά ελλείμματα. Οι περισσότερες χώρες για να καλύψουν τα ελλείμματα αυτά προσέφυγαν σε διεθνή δανεισμό με αποτέλεσμα το εξωτερικό χρέος να εκτιναχθεί στα ύψη και αυτό με την σειρά του. Καθώς οι φόβοι της κατάρρευσης (με την «επιστροφή της κρίσης» μετά τις στρουθοκαμηλικές διαβεβαιώσεις περί ξεπεράσματός της) αυξήθηκαν, αυτό οδήγησε στην περίπτωση αρκετών χωρών στη δραματική αύξηση του κόστους αυτού του δανεισμού με αποτέλεσμα πολλές χώρες να οδηγούνται στην χρεωκοπία.

Όμως εκτός από την αναταραχή στο εσωτερικό κάθε καπιταλιστικής οικονομίας η οικονομική κρίση όξυνε και τους διεθνείς ανταγωνισμούς και ιδιαίτερα αυτούς μεταξύ των ισχυρών ιμπεριαλιστικών δυνάμεων. Καθεμία από τις μεγάλες ιμπεριαλιστικές δυνάμεις προσπαθεί να περάσει τα βάρη της κρίσης σε άλλες ιμπεριαλιστικές και μη χώρες και να είναι αυτή που στο τέλος της κούρσας θα βγει νικητής. Εδώ η ΕΕ προσπάθησε να παίξει ένα πονηρό παιχνίδι.

Με το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης οι ΗΠΑ προχώρησαν σε μία επεκτατική δημοσιονομική πολιτική και μία πολύ χαλαρή νομισματική πολιτική (με περίπου μηδενικά επιτόκια αλλά και διαδοχικά προγράμματα Ποσοτικής Χαλάρωσης). Περίπου το ίδιο έκαναν και αρκετές οικονομίες της Λεκάνης του Ειρηνικού. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η Κίνα όπου εφαρμόσθηκε μία επεκτατική δημοσιονομική πολιτική αλλά με μία όχι πολύ χαλαρή νομισματική πολιτική (καθώς η Κίνα δεν έχει πρόβλημα χρηματοδότησης καθώς διαθέτει άφθονα κεφάλαια). Αντιθέτως, η ΕΕ ακολούθησε μία σφικτή δημοσιονομική πολιτική και ταυτόχρονα μία πιο σφικτή νομισματική πολιτική (καθώς οι μειώσεις επιτοκίων ήταν πιο αργές και μικρότερες από αυτές της FED). Αυτό σήμαινε ότι οι ΗΠΑ και η Κίνα «φουσκώνουν» τις οικονομίες τους για να αντιμετωπίσουν τον άμεσο κίνδυνο της κρίσης αλλά ταυτόχρονα διακινδυνεύουν το σκάσιμο της «φούσκας» να τις κατακρημνίσει κυριολεκτικά.

Από την άλλη η ΕΕ επιδιώκει να εκμεταλλευθεί τις «φούσκες» των ανταγωνιστών της (πουλώντας και στους μεν και στους δε) ενώ κρατά πιο νοικοκυρεμένη την δική της οικονομία και φυσικά μην παρέχοντας αντίστοιχες διευκολύνσεις στους τελευταίους. Ταυτόχρονα, ξεκίνησε μία «εσωτερική κινεζοποίηση» της Ευρωλάνδης βάζοντας την ευρωπαϊκή περιφέρεια (τα PIIGS) στη μέγγενη του χρέους. Δηλαδή οι ηγεμονικοί ευρωπαϊκοί καπιταλισμοί εν πολλοίς τεχνηέντως οδήγησαν σε έκρηξη του εξωτερικού χρέους των PIIGS έτσι ώστε να

μπουν – έμμεσα ή άμεσα – σε Μνημόνια, δηλαδή σε εκχώρηση της οικονομικής κυριαρχίας τους και σε υποβάθμιση στον διεθνή καπιταλιστικό καταμερισμό εργασίας. Στόχος της κίνησης αυτής δεν είναι μόνο η μετατροπή τους σε πισθάγκωνα δεμένους οφειλέτες και η απόκτηση περιουσιακών στοιχείων τους έναντι πινακίου φακής. Επιπλέον, είναι η μετατροπή τους σε «ευρωπαϊκές Κίνες» με μηδαμινούς μισθούς και άθλιες εργασιακές σχέσεις.

Όμως το σχέδιο αυτό είναι πολύ πονηρό για να βγει αληθινό. Οι άλλοι μεγάλοι παγκόσμιοι ιμπεριαλιστικοί πόλοι δεν αφήνουν φυσικά την ΕΕ να παίξει ανενόχλητα σε βάρος τους. Έτσι – ιδιαίτερα μέσω των υποτιθέμενα ανώνυμων «αγορών» και των οίκων αξιολόγησης (δύο βασικών εργαλείων που επηρεάζονται καθοριστικά από τις ΗΠΑ) – η κρίση χρέους της ευρωπαϊκής περιφέρειας μετατράπηκε σε κρίση χρέους της ΕΕ συνολικά και σε κρίση του ευρώ. Αυτό που ξεκίνησε σαν μία ελεγχόμενη φωτιά εντός αντιπυρικών ζωνών εξελίχθηκε σε ανεξέλεγκτη πυρκαγιά. Έτσι οι άλλοι παγκόσμιοι ιμπεριαλιστικοί πόλοι πιέζουν την ΕΕ στο να «φουσκώσει» και αυτή την οικονομία της – τόσο μέσω δανεισμού (ευρω-ομόλογο κλπ.) όσο και κυρίως μέσω μίας ευρωπαϊκής Ποσοτικής Χαλάρωσης (ιδιαίτερα με το τύπωμα χρήματος). Φυσικά κάτι τέτοιο θα βάλει ταφόπλακα στα όνειρα για μία παγκόσμια ευρωπαϊκή ιμπεριαλιστική ηγεμονία και θα αφήσει τον ευρωπαϊκό ιμπεριαλιστικό πόλο πίσω από τους βασικούς ανταγωνιστές του. Γι’ αυτό και η Γερμανία – έχοντας ήδη κάνει έγκαιρα την δική της «εσωτερική κινεζοποίηση» επί Σρέντερ με μείωση μισθολογικού κόστους και ελαστικοποίηση των εργασιακών σχέσεων – ανθίσταται με νύχια και με δόντια στην προοπτική αυτή.

Όμως, όλα τα διαδοχικά σχέδια σωτηρίας της ΕΕ (με τελευταίο αυτό της 26ης Οκτωβρίου 2011) τινάχθηκαν στο αέρα από την «δυσπιστία των αγορών» ως προς την αποτελεσματικότητα τους. Τα πρώτα σχέδια στόχευαν στο να δείξουν ότι η ΕΕ δεν θα αφήσει καμία οικονομία της να χρεωκοπήσει και ότι ο ηγεμονικός πυρήνας της θα βάλει κάποια λεφτά στο τραπέζι (αλλά όχι πολλά) ενώ η «κινεζοποίηση» της ευρωπεριφέρειας θα τρέξει πιο γρήγορα. Αυτά ανατράπηκαν αμέσως καθώς οι άλλοι ιμπεριαλιστικοί πόλοι δεν σκόπευαν να αφήσουν την ΕΕ να ξεφύγει έτσι εύκολα και επιπλέον να «κινεζοποιήσει» μόνο για τον εαυτό της την ευρωπεριφέρεια. Το επόμενο σχέδιο προέβλεπε κάποια περισσότερα χρήματα από τον ηγεμονικό πυρήνα (την επιτάχυνση του EFSF και την αύξηση του ESM) που όμως θα προέκυπταν πουλώντας – και μάλιστα σε εποχή αυξημένης παγκόσμιας «τοξικότητας» – «τοξικά» χρηματοπιστωτικά προϊόντα στους Ρώσους και στους Κινέζους. Και φυσικά οι τελευταίοι τα απέρριψαν σκαιά.

Η συμφωνία της 26ης Οκτωβρίου 2011 δεν είχε καλύτερη τύχη και είναι και αυτή ήδη νεκρή. Ουσιαστικά, υπόσχεται μία πολύ μακροχρόνια λύση σε ένα πιεστικό βραχυχρόνιο πρόβλημα. Δηλαδή υπόσχεται ότι η Ευρωλάνδη θα «κινεζοποιηθεί» συνολικά και θα γίνει ένας εξαιρετικά νοικοκυρεμένος ενοποιημένος καπιταλισμός. Όμως παραγνωρίζεται ότι αυτό δεν είναι εύκολο καθώς: (α) θα σημάνει την περαιτέρω ενίσχυση της γερμανικής ηγεμονίας (κάτι που ακόμη και η Γαλλία ολοένα και πιο δύσκολα ανέχεται), (β) οι άλλοι ιμπεριαλιστικοί πόλοι γνωρίζουν ότι αυτό θα στραφεί σε βάρος τους και (γ) είναι μία διαδικασία που απαιτεί αρκετό χρόνο για να εφαρμοσθεί (ακόμη και με συνταγματικά πραξικοπήματα σε ευρωπαϊκό αλλά και εθνικό επίπεδο, όπως εμμέσως πλην σαφώς δηλώθηκε). Ταυτόχρονα το πρόβλημα του χρέους που χτυπά πλέον τον ευρωπαϊκό πυρήνα (από την στιγμή που έθιξε την Ιταλία και πλέον και την Γαλλία) απαιτεί άμεσες βραχυχρόνιες λύσεις. Γι’ αυτό και η ΕΕ ετοιμάζεται για νέα διάσκεψη και συμφωνία. Όμως ήδη η ECB εξαναγκάσθηκε σε μία μορφή Ποσοτικής Χαλάρωσης (χωρίς όμως τύπωμα χρήματος) στις πρόσφατες δημοπρασίες ιταλικών ομολόγων.

3. Η Ελλάδα και η αποδέσμευση από την ΕΕ

Μέσα στον κυκεώνα της κρίσης της ΕΕ η ελληνική αστική τάξη βρίσκεται σε μία από τις χειρότερες ιστορικά καταστάσεις της. Με την «Μεγάλη Ιδέα» της ένταξης της στην ευρωπαϊκή ιμπεριαλιστική ενοποίηση προσπάθησε να αναβαθμισθεί στον διεθνή καπιταλιστικό καταμερισμό εργασίας και από ένας μεσαίου επιπέδου καπιταλισμός με μεσαίου βεληνεκούς ιμπεριαλιστικές δυνατότητες να γίνει ένας υποδεέστερος μεν αλλά εταίρος δε σε έναν από τους πρώτης γραμμής παγκόσμιους ιμπεριαλιστικούς πόλους. Το ξέσπασμα της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης οδήγησε το εγχείρημα αυτό στην αποτυχία και ο ελληνικός καπιταλισμός είναι υπό υποβιβασμό (βλέπε Μαυρουδέας (2010α, 2011α).

Το ζήτημα για την Αριστερά και ιδιαίτερα για την κομμουνιστική Αριστερά είναι με ποια γραμμή θα πρέπει να παλέψει ενάντια στις πολιτικές του συστήματος με στόχο την σοσιαλιστική προοπτική (βλέπε Μαυρουδέας (2011β)). Το ένα λάθος είναι να εγκλωβισθεί σε άμεσες διεκδικήσεις χωρίς να συνδέονται με την σοσιαλιστική προοπτική και έτσι εύκολα να υπαχθεί σε ενδοαστικές αντιθέσεις και σχεδιασμούς. Τέτοιου τύπου λάθος είναι η προβολή της στάσης πληρωμών (ιδιαίτερα με την υποχώρηση σε επιτροπές λογιστικού ελέγχου) που περιορίζεται να κατανοεί την κρίση σαν κρίση χρέους και αδυνατεί να την συνδέσει με τη σοσιαλιστική μετάβαση. Ένα άλλο λάθος είναι η θρησκευτικού τύπου επίκληση του σοσιαλισμού χωρίς στην πράξη να συγκροτείται η λεπτή κόκκινη κλωστή της ενότητας στρατηγικής και τακτικής.

Η σημερινή κρίση καταδεικνύει τα ιστορικά όρια του καπιταλιστικού συστήματος. Η απάντηση σ’ αυτό δεν μπορεί να είναι η προσφυγή σε συμμαχίες με χειμαζόμενα τμήματα του συστήματος για μια δήθεν φιλάνθρωπη μεταρρύθμιση του συστήματος (με καρύκευμα λίγο φραστικό αντικαπιταλισμό). Οι αντινεοφιλελεύθερες συμμαχίες που στοιχίζονται πίσω από νεο-κεϋνσιανές προτάσεις και επικλήσεις μίας ουτοπικής φιλολαϊκής ΕΕ είναι είτε βαθύτατα υποκριτικές είτε εθελοτυφλούν. Η πρόταση της Αριστεράς πρέπει να ξεκινά από την αναγκαιότητα του σοσιαλισμού.

Όμως η σοσιαλιστική μετάβαση δεν είναι μία στιγμιαία πράξη, μία ηρωική έφοδος αλλά είναι μία διαδικασία με προϋποθέσεις, βήματα και καμπές. Αυτό απαιτεί ένα μεταβατικό πρόγραμμα, που θα αποτελεί την ενότητα στρατηγικής και τακτικής με βάση τις συγκεκριμένες ιστορικές συνθήκες, όπως υποδειγματικά έχει δείξει ο Λένιν. Φυσικά δεν συνιστά κανένα ενδιάμεσο ιστορικό στάδιο, όπως διάφορες παιδαριώδεις κριτικές υποστηρίζουν. Ο βασικός κόμβος ενός τέτοιου μεταβατικού προγράμματος είναι η αποδέσμευση από την ΕΕ ακριβώς γιατί συμπυκνώνει στη σημερινή συγκυρία το σύνολο των αντιθέσεων και δια-

Οι απεργοί χαλυβουργοί διαδηλώνουν στους δρόμους της Ελευσίνας, 13 Δεκέμβρη 2011.

χωρίζει την αστική από την προλεταριακή στρατηγική. Η ελληνική αστική τάξη, παρόλα τα εξόφθαλμα πλέον αδιέξοδα της, είναι δεσμευμένη στην ΕΕ και, παρά και τις δικές της ζημιές, δεν τολμά να αντιπαρατεθεί στους ηγεμόνες της ΕΕ θεωρώντας ότι το κόστος θα είναι ακόμη μεγαλύτερο.

Η αποδέσμευση από την ΕΕ είναι προϋπόθεση για την εκκίνηση της διαδικασίας σοσιαλιστικής μετάβασης καθώς στα πλαίσια της ΕΕ όχι σοσιαλισμός αλλά ούτε η πιο απλή απάλυνση των λαϊκών δεινών δεν γίνεται. Η απλή έξοδος από την ΟΝΕ, αλλά όχι από την ΕΕ, είναι ανεπαρκής και ατελέσφορη. Πρώτον, η ΕΕ δεν θα το επιτρέψει στην παρούσα συγκυρία για ευνόητους λόγους. Όμως και από την σοσιαλιστική σκοπιά αυτό δεν είναι σημαντικό καθώς θα συντηρήσει ψευδαισθήσεις. Αλλά το πιο σημαντικό είναι ότι για μία σχετικά μικρή ανοικτή οικονομία σαν την Ελλάδα η ανάκτηση της συναλλαγματικής και εν μέρει της νομισματικής πολιτικής ενώ συνεχίζει να δεσμεύεται από την κοινή αγορά δεν λύνει κανένα ουσιαστικό πρόβλημα. Από την άλλη, η προβολή ως κόμβου ενός μεταβατικού προγράμματος της στάσης πληρωμών είναι ακόμη πιο αδιέξοδη γιατί το πρόβλημα του χρέους είναι παράγωγο της οικονομικής κρίσης και όχι η αιτία.

Η θέση για την αποδέσμευση πρέπει να συμπληρώνεται από:

(1) Στάση πληρωμών που θα απαλλάξει την χώρα από το εξωτερικό χρέος.

(2) Επιβολή ελέγχων στην κίνηση των κεφαλαίων για να αποφευχθεί η φυγή στο εξωτερικό.

(3) Κρατικοποίηση του τραπεζικού συστήματος (που ούτως ή άλλως στηρίζεται σκανδαλωδώς από το δημόσιο) έτσι ώστε να αποφευχθεί η κατάρρευση του και να χρησιμοποιηθεί για την χρηματοδότηση της οικονομίας.

(4) Σύστημα προοδευτικής φορολογίας ώστε έτσι να ελαφρυνθεί το λαϊκό εισόδημα και να εξευρεθούν πόροι από την φορολόγηση του μεγάλου κεφαλαίου.

(5) Ελεγχόμενη διολίσθηση της ισοτιμίας του νομίσματος, έτσι ώστε να διευκολυνθεί η διεθνής ανταγωνιστικότητα σε συνδυασμό με ένα σύστημα ελέγχου των τιμών έτσι ώστε να μην υπάρξουν αδικαιολόγητες πληθωριστικές αυξήσεις ιδιαίτερα στα είδη μαζικής κατανάλωσης. Η πολιτική αυτή θα διευκολύνει επίσης την παραγωγική αναγέννηση της οικονομίας με την υποκατάσταση εισαγωγών.

Το κρισιμότερο όμως στοιχείο και το επιστέγασμα του προγράμματος είναι η σχεδιασμένη παραγωγική αναδιάρθρωση της οικονομίας σε σοσιαλιστική βάση (δηλαδή με την κοινωνική ιδιοκτησία και έλεγχο τουλάχιστον των βασικών οικονομικών κλάδων). Όλα τα προηγούμενα μέτρα είναι κυρίως «αμυντικού» χαρακτήρα που διευκολύνουν αλλά δεν επιλύουν από μόνα τους τον πυρήνα του προβλήματος, την οικονομική κρίση. Για να ξεπερασθεί η διάλυση της παραγωγικής δομής και για να αξιοποιηθούν οι πλουτοπαραγωγικοί πόροι προς όφελος του λαού χρειάζεται ένα συγκροτημένο σχέδιο στόχων και πολιτικών. Καμία ιδιωτική πρωτοβουλία δεν θα επωμισθεί το κόστος και τον κίνδυνο μιας τέτοιας αναδιάρθρωσης, ιδιαίτερα μέσα σε συνθήκες κρίσης και οξυμένης ταξικής σύγκρουσης. Μόνο ένα ρεαλιστικό σχέδιο σοσιαλιστικής οικονομικής οικοδόμησης μπορεί να κάνει κάτι τέτοιο. ■

Ο Σταύρος Μαυρουδέας είναι αναπληρωτής καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας στη Θεσσαλονίκη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Μαυρουδέας Στ. (2007), «Χρηματοπιστωτική κρίση ή συνολική οικονομική κρίση;», *Ριζοσπάστης*, 7-10-2007.

Μαυρουδέας Στ. (2009), «Η κρίση, τα αίτια της και η ελληνική οικονομία» σε κείμενα ημερίδας της ΚΕ του ΚΚΕ, Σύγχρονη Εποχή.

Μαυρουδέας Στ. (2010α), «Ανάπτυξη και κρίσεις: Η ταραγμένη διαδρομή του ελληνικού καπιταλισμού» σε Τόπος, «*Ο χάρτης της κρίσης: Το τέλος της αυταπάτης*», Αθήνα: Τόπος.

Μαυρουδέας Στ. (2010β), «Η ελληνική κρίση, η ΕΕ και οι ενδο-ιμπεριαλιστικές αντιθέσεις», *Ουτοπία* νο.92.

Μαυρουδέας Στ. (2011α), «Η Ελλάδα και η Ευρωπαϊκή Ένωση: καπιταλιστική κρίση και ενδο-ιμπεριαλιστικές αντιθέσεις» σε Ελληνική Εταιρεία Πολιτικής Οικονομίας (ΕΕΠΟ), «*Οικονομική κρίση και Ελλάδα*», Αθήνα: Gutenberg.

Μαυρουδέας Στ. (2011β), «Αποδέσμευση από την ΕΕ: κρίσιμη προϋπόθεση για το άνοιγμα μιας διαδικασίας σοσιαλιστικής μετάβασης στη χώρα μας», *Ουτοπία* νο.96.

Τα περισσότερα κείμενα βρίσκονται στο http://stavrosmavroudeas.wordpress.com .

Πώς μπορούμε να βγούμε από την κρίση;

Στα πρόθυρα του τέλματος έχει φτάσει, πια, η ελληνική οικονομία. Τον Σεπτέμβρη η ανεργία είχε σκαρφαλώσει στο 17,5% – και σε αυτό το νούμερο δεν περιλαμβάνονται ούτε οι αυτοαπασχολούμενοι (οι εργαζόμενοι με "μπλοκάκι"), ούτε αυτοί που καταφέρνουν να κάνουν ένα-δυο μεροκάματα το μήνα, ούτε αυτοί που έχουν εγκαταλείψει πιά ακόμα και την ελπίδα και την προσπάθεια να βρούνε δουλειά.

Γράφει ο Σωτήρης Κοντογιάννης

Επιχειρήσεις κλείνουν, μηχανές πουλιούνται στο εξωτερικό ή σκουριάζουν, εγκαταστάσεις αραχνιάζουν και υποδομές εγκαταλείπονται και διαλύονται. Οι τελευταίες εκτιμήσεις υπολογίζουν ότι το ΑΕΠ συρρικνώθηκε μέσα στο 2011 κατά 5,5% – και η καθοδική πορεία θα συνεχιστεί και στη νέα χρονιά. Το 2012 θα είναι για την ελληνική οικονομία η πέμπτη χρονιά συνεχόμενης ύφεσης.

Τέλμα

Η οικονομία ολόκληρη κινδυνεύει να βυθιστεί σε μια κατάσταση διάλυσης και μαζικής ανεργίας. Όπως έγραφε σε μια (νεοφιλελεύθερης έμπνευσης) έκθεση τον περασμένο Μάρτη η ίδια η Στέλλα Μπαλφούσια (η Πρόεδρος του Γραφείου Προϋπολογισμού της Βουλής που εξαναγκάστηκε από τον Βενιζέλο τον Σεπτέμβρη να παραιτηθεί), η ψαλίδα ανάμεσα στο "δυνητικό" και το "πραγματικό" προϊόν – ανάμεσα σε αυτά που θα μπορούσε να παράγει η οικονομία με πλήρη απασχόληση των "παραγωγικών συντελεστών" και αυτά τα οποία πραγματικά παράγει – κινδυνεύει να κλείσει όχι με την αύξηση του πραγματικού προϊόντος στα όρια του δυνητικού αλλά με το αντίστροφο, με την διάλυση της παραγωγικής ικανότητας και την προσαρμογή της στα επίπεδα που επιτάσσει η "ελεύθερη αγορά". Με τη μονιμοποίηση της ανεργίας και της φτώχειας, δηλαδή.

Η πρώτη και κύρια αιτία που οδηγεί σε αυτή την καταθλιπτική κατάσταση είναι, προφανώς, η διεθνής κρίση. Η παγκόσμια οικονομία δεν έχει συνέλθει ούτε από την ύφεση του 2007-2008, ούτε από το σοκ που προκάλεσε η κατάρρευση της Λήμαν Μπράδερς, ούτε από την κρατική υπερχρέωση που την διαδέχτηκε. Και τώρα ο πλανήτης ετοιμάζεται να βυθιστεί ξανά σε μια δεύτερη ύφεση που όλοι φοβούνται ότι θα είναι, κύρια λόγω της αδυναμίας των κυβερνήσεων να προχωρήσουν σε ένα νέο γύρο διάσωσης, ακόμα πιο καταστροφική.

Σε πείσμα των θεωριών της "Ψωροκώσταινας" η Ελλάδα χτυπήθηκε άγρια από την παγκόσμια αυτή κρίση όχι λόγω της "καθυστέρησης", αλλά λόγω της επιτυχίας της. Ο ελληνικός καπιταλισμός έζησε ένα μικρό "οικονομικό θαύμα" τη δεκαετία του 2000, με ρυθμούς ανάπτυξης κατά μέσο όρο δυο και τρεις φορές μεγαλύτερους από ότι οι άλλες χώρες της Ευρωζώνης. Αυτό το θαύμα, όμως, στηρίχτηκε – όπως όλα τα "θαύματα" του παγκόσμιου καπιταλισμού του 21 αιώνα – στην "τελευταία οικονομική τεχνολογία": στην αρπαγή, την κερδοσκοπία και τις φούσκες. Η Ελλάδα έβαλε από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 κιόλας σαν στόχο να μετατραπεί στο "κεφαλοχώρι" των Βαλκανίων και το κατάφερε. Οι ελληνικές επιχειρήσεις, με πρώτες και κύριες τις τράπεζες, κατάφεραν να μετατραπούν στο κέντρο της λεηλασίας της Βουλγαρίας, της Ρουμανίας, της Αλβανίας, της Μακεδονίας. Την εξαετία 2002 - 2008, την περίοδο ανάμεσα στην εισαγωγή του Ευρώ και την κατάρρευση της Λήμαν Μπράδερς, δεκάδες δισεκατομμύρια Ευρώ ήρθαν στην Ελλάδα από κάθε γωνιά του πλανήτη για να "επενδυθούν" σε αυτό το πανηγύρι, για να διεκδικήσουν ένα μερίδιο από τη λεία αυτής της αρπαγής. Τότε η Bild δεν θεωρούσε ότι οι Έλληνες είναι τεμπέληδες. Ούτε μας έλεγε ο Ρέσλερ (ο αντικαγκελάριος της Μέρκελ) ότι θα πρέπει να πηγαίνουμε μια ώρα πιο νωρίς και να φεύγουμε μια ώρα πιο αργά από τη δουλειά. Όπως και στις ΗΠΑ έτσι και εδώ οι ευκαιρίες του χθες μετατράπηκαν στα τοξικά του σήμερα, μόλις η κρίση έσκασε την φούσκα της κερδοσκοπίας.

Η δριμύτητα που έχει πάρει η κρίση στην Ελλάδα όμως δεν οφείλεται μόνο στην ίδια την "αντικειμενικότητα" της κρίσης: οι επιλογές των ίδιων των καπιταλιστών και οι πολιτικές που ακολούθησαν – και ακολουθούν – οι κυβερνήσεις (του Καραμανλή στην αρχή, του Παπανδρέου στη συνέχεια και του Παπαδήμου σήμερα) έπαιξαν – και παίζουν – καταλυτικό ρόλο. Αυτό δεν σημαίνει φυσικά ότι με κάποιο άλλο "μείγμα πολιτικής", όπως λέει ο Σαμαράς, ο ελληνικός καπιταλισμός θα έβγαινε (ή θα έβγαινε πιο γρήγορα) από την ύφεση.

Η προπαγάνδα της άρχουσας τάξης προσπαθεί να μας πείσει πως ό,τι συμφέρει τον ελληνικό καπιταλισμό συμφέρει και την εργατική τάξη. Πρόκειται για χοντροκομμένα ψέματα. Τα συμφέροντα του ελληνικού καπιταλισμού είναι αντιδιαμετρικά αντίθετα από τα συμφέροντα των εργατών και των φτωχών.

Η διάρθρωση της ελληνικής οικονομίας

Η ίδια η ιδέα της "εθνικής οικονομίας" είναι μια απάτη. Στην Ελλάδα υπήρχαν το 2010 με βάση τον αριθμό των εργαζομένων 431 "μεγάλες" επιχειρήσεις (επιχειρήσεις με περισσότερους από 250 εργαζόμενους). Με άλλα λόγια από τις 850.000 επιχειρήσεις μόνο το 0,05% είναι "μεγάλες". Τα ονόματά τους είναι γνωστά σε όλους: Εθνική Τράπεζα, Alpha Bank, Euro Bank, Μότορ Όιλ, Αθηναϊκή Ζυθοποιία, Coca Cola, Τιτάν, Ηρακλής κλπ. Ο αριθμός τους μπορεί να είναι μικρός (και αυτό δεν αποτελεί ελληνική ιδιαιτερότητα), η "βαρύτητά" τους, όμως, στην ελληνική οικονομία είναι συντριπτική: απασχολούν 350 χιλιάδες εργαζόμενους και είναι υπεύθυνες για το 27.5% του ΑΕΠ. Μαζί με τις 3.500 περίπου μικρότερες "μεσαίες" επι-

χειρήσεις (50 ως 249 εργαζόμενοι) παράγουν πάνω από το μισό προϊόν της χώρας.

Παρά την κρίση, οι τρεις στις τέσσερεις μεγάλες και μεσαίες επιχειρήσεις συνέχισαν να έχουν σημαντικά κέρδη τη διετία 2009-2010 (έρευνα της Public Issue σε δείγμα 2.000 επιχειρήσεων). Από τις 500 περίπου επιχειρήσεις της έρευνας που βρέθηκαν στο κόκκινο, ελάχιστες μόνο είχαν πραγματικά "μεγάλες" ζημιές. Οι περισσότερες από τις μεγάλες και μεσαίες επιχειρήσεις που έχουν βάλει λουκέτο συνέχιζαν να είναι κερδοφόρες: απλά τα κέρδη τους, είτε ήταν μικρότερα από τους τόκους των κεφαλαίων που "δέσμευαν" (είτε ανήκαν τα κεφάλαια αυτά στον ίδιο τον επιχειρηματία, είτε τα είχε δανειστεί από τις τράπεζες) είτε ήταν πολύ μικρότερα από αυτά που τα αφεντικά τους ελπίζαν να κερδίσουν αξιοποιώντας τη γη, τις εγκαταστάσεις και τα αποθεματικά σε κερδοσκοπικά παιχνίδια.

Σε αυτά τα παιχνίδια οι καπιταλιστές είχαν σταθερά την συμπαράσταση της πολιτείας. Γιατί όση είναι η βαρύτητα των επιχειρήσεων στην "εθνική οικονομία", άλλη τόση είναι και η "βαρύτητα" των αφεντικών τους στην πολιτική σκηνή: η επιβίωσή τους ήταν – και είναι – πρώτη προτεραιότητα για όλες τις κυβερνήσεις από τις εποχές του Όθωνα και του Τρικούπη μέχρι σήμερα. Σε αυτούς αναφέρεται όταν μιλάει για "διάσωση" της χώρας ο Βενιζέλος ή ο Παπαδήμος. Στα μέτρα αυτών είναι κομμένα και ραμμένα όλα τα απάνθρωπα μέτρα που ζούμε τα τελευταία δυο χρόνια.

Στον αντίποδα αυτών των μεγάλων επιχειρήσεων υπάρχει μια θάλασσα από μικρές έως και μικροσκοπικές επιχειρήσεις. Σε επίπεδο εξαγωγών, προσανατολισμού στις διεθνείς ευκαιρίες και παραγωγικότητας είναι ασήμαντες: ο μέσος εργαζόμενος σε μια μικρή επιχείρηση παράγει σχεδόν το ένα τέταρτο από ότι ένας συνάδελφός του σε μια μεγάλη. Προφανώς αυτό δεν οφείλεται ούτε στην τεμπελιά του, ούτε στην έλλειψη ικανοτήτων: η παραγωγικότητα εξαρτάται πρώτα και κύρια από το επενδυμένο κεφάλαιο. Όσο γρήγορα και να δουλεύει ένας ράφτης σε ένα συνοικιακό κατάστημα και όσες (απλήρωτες) υπερωρίες και να του επιβάλλει το αφεντικό του, με τίποτα δεν μπορεί να "ανταγωνιστεί" έναν συνάδελφό του σε ένα μεγάλο εργοστάσιο με αυτόματες μηχανές.

Σε επίπεδο απασχόλησης και παροχής υπηρεσιών οι επιχειρήσεις αυτές είναι πολύ σημαντικές για την ίδια την εργατική τάξη. Οι πολύ μικρές επιχειρήσεις (1-9 άτομα) απασχολούν πάνω από 1,5 εκατομμύριο εργαζόμενους. Για τον τομέα αυτό, οι πιέσεις της κρίσης είναι εξοντωτικές. Η μείωση των μισθών και της κατανάλωσης σημαίνει μείωση του τζίρου τους. Και κλείνουν, η μια μετά την άλλη, πετώντας τους εργαζόμενους στο δρόμο.

Υπάρχει λύση;

Η σημερινή κρίση είναι πραγματική απειλή για την άρχουσα τάξη. Αν η Ελλάδα αναγκαστεί να φύγει από το Ευρώ οι τραπεζίτες θα χάσουν σχεδόν τα πάντα: η "αυτοκρατορία" που με τόση απανθρωπιά και τόσες κομπίνες έχτισαν στα Βαλκάνια θα γκρεμιστεί σαν πύργος από τραπουλόχαρτα. Γιατί δεν μπορείς να συνεχίσεις να είσαι "χρηματοπιστωτικός κόμβος" γυρνώντας σε μια υποτιμημένη δραχμή.

Το ίδιο ισχύει και για τις άλλες μεγάλες ελληνικές επιχειρήσεις που λυμαίνονται εδώ και μια δεκαετία κάθε είδους "ευκαιρία" στα Βαλκάνια και την Μέση Ανατολή. Η επιτυχία τους δεν στηρίχτηκε, φυσικά, σε κάποιο "επιχειρηματικό δαιμόνιο". Στηρίχτηκε στην θέση της Ελλάδας στην παγκόσμια ιμπεριαλιστική πυραμίδα: η 3Ε παράγει και πουλάει Coca Cola στην Σόφια και το Βουκουρέστι, όχι Ταμ Ταμ (το Ταμ Ταμ ήταν ένα ποτό τύπου Coca Cola που παρήγαγε η Φιξ τη δεκαετία του 1960 στην Ελλάδα). Η ελληνική άρχουσα τάξη ανέλαβε (όχι μόνο οικονομικά) τον ρόλο του διαμεσολαβητή ανάμεσα στις Μεγάλες Δυνάμεις-νικητές του Ψυχρού Πολέμου και τις γειτονικές πρώην ανατολικές χώρες. Αν χάσει την "υψηλή προστασία" τους θα χάσει τα πάντα. Η διατήρηση της θέσης της σε αυτή την πυραμίδα είναι ζήτημα ζωής και θανάτου.

Ο Σωτήρης Κοντογιάννης αρθογραφεί τακτικά στην Εργατική Αλληλεγγύη.

Για την εργατική τάξη και τους φτωχούς οι προτεραιότητες είναι αντιδιαμετρικά αντίθετες. Η πρώτη προτεραιότητα είναι να κρατήσουμε τις δουλειές μας. Και αυτό σημαίνει να σπάσουμε την αλυσίδα της διαμεσολάβησης της παραγωγής από το κέρδος: χρειαζόμαστε την παραγωγή γιατί χρειαζόμαστε τα ίδια τα προϊόντα που παράγουμε και όχι γιατί ενδιαφερόμαστε για το κέρδος. Και θέλουμε τα προϊόντα να φτάνουν πραγματικά σε αυτούς που τα έχουν ανάγκη – στην ίδια την εργατική τάξη δηλαδή – χωρίς τις παραμορφώσεις των νόμων της αγοράς.

Φυσικά κανένα αφεντικό – μικρό ή μεγάλο – δεν πρόκειται να δεχτεί ένα τέτοιο "πρόγραμμα". Είναι ένα πρόγραμμα ρήξης και σύγκρουσης: σύγκρουσης με τους τραπεζίτες, που επιμένουν να συνεχίζουν να αρπάζουν τόκους και χρεολύσια από τα δημόσια ταμεία – ακόμα και αν αυτό μεταφράζεται σε κλεισίματα νοσοκομείων και απολύσεις καθηγητών. Σύγκρουση με τους βιομήχανους που κλείνουν ή συρρικνώνουν τις επιχειρήσεις τους για να "παίξουν" τα κεφάλαιά τους στις διεθνείς χρηματαγορές και τα χρηματιστήρια. Σύγκρουση με την Τρόικα και τις δικές της προτεραιότητες – την προσπάθεια, ανάμεσα στα άλλα, να επιδείξει μέσω της σκληρότητάς της απέναντι στην εργατική τάξη της Ελλάδας την δουλικότητά της απέναντι στις αγορές. Σύγκρουση με την κυβέρνηση που δεν διστάζει να επιβάλλει οποιοδήποτε παρανοϊκό μέτρο για να παραμείνει η Ελλάδα μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωζώνη. Είναι ένα "πρόγραμμα" διαδηλώσεων, απεργιών και καταλήψεων για την ανάγκη της εργατικής τάξης – και όχι ένας "άλλος δρόμος ανάπτυξης για την εθνική οικονομία".

Ο πόλεμος έχει αρχίσει. Στην Χαλυβουργία του Μάνεση οι εργάτες έχουν κλείσει ήδη πάνω από δύο μήνες σε απεργία. Και συνεχίζουν. Οπως έκαναν και οι συνάδελφοί τους που κατέλαβαν τα εργοστάσια τους στην General Motors των ΗΠΑ τον Νοέμβρη και τον Δεκέμβρη του 1936.

Τη δεκαετία του 1930 οι εργάτες δεν κατάφεραν να νικήσουν – και η ανθρωπότητα πλήρωσε αυτή την αποτυχία πολύ σκληρά μέσα στα επόμενα χρόνια. Σήμερα οι εργάτες είναι πολύ πιο δυνατοί. Αυτή τη φορά δεν πρέπει να αποτύχουμε. Και δεν θα αποτύχουμε. ■

Η στρατηγική του εργατικού ελέγχου

Ο Πάνος Γκαργκάνας θυμίζει την επικαιρότητα και τη χρησιμότητα των ιδεών του Λένιν σαν απάντηση στους εκβιασμούς και την καταστροφολογία των απο πάνω.

Το Ευρώ, η Ευρωζώνη και η Ευρωπαϊκή Ένωση έκλεισαν το 2011 στη σκιά της πιο βαριάς κρίσης. Παρόλο που η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα στις 21 Δεκέμβρη διέθεσε το πρωτοφανές ποσό των 489 δις ευρώ σε τριετή χαμηλότοκα δάνεια προς το τραπεζικό σύστημα, η πρόσβαση των υπερχρεωμένων κρατών στο δανεισμό δεν έγινε ευκολότερη. Προς στιγμή αυτό φάνηκε να συμβαίνει στην Ισπανία που άντλησε κεφάλαια για τα ομόλογα της με επιτόκιο χαμηλότερο από το προηγούμενο διάστημα. Το φαινόμενο όμως δεν επαναλήφθηκε λίγο αργότερα στην Ιταλία, η οποία αναγκάστηκε να δανειστεί με επιτόκιο πάνω από το «όριο βιωσιμότητας» του 7% στις 29 Δεκέμβρη. Οι προβλέψεις του Σαρκοζί ότι οι τράπεζες θα έτρεχαν να αγοράσουν ομόλογα, αφού μπορούσαν να δανειστούν χωρίς όριο από την ΕΚΤ με 1% και να δανείσουν χώρες με 5-7%, δεν επαληθεύθηκαν. Το θρίλερ της κρίσης χρέους στη ζώνη του ευρώ συνεχίζεται το 2012.

Αυτό, όμως, δεν εμπόδισε τον Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος Προβόπουλο να προφητέψει την τελευταία εργάσιμη μέρα του 2011 ότι τυχόν έξοδος της Ελλάδας από το ευρώ και επιστροφή στη δραχμή θα ήταν τρομακτική καταστροφή γιατί θα σήμαινε «επιστροφή στα επίπεδα της δεκαετίας του 1950». Και προσθέτει επί λέξει:

«Θα παρουσιαστούν σημαντικές ελλείψεις π.χ. σε καύσιμα, σε πρώτες ύλες, ακόμη και σε αγροτικά προϊόντα, διότι εξαιτίας της αδύναμης ανταγωνιστικότητας της χώρας, ακόμη και τα τρόφιμα είναι σε μεγάλο βαθμό εισαγόμενα. ...σε τέτοιες ανώμαλες καταστάσεις, αυτοί που κυρίως χάνουν είναι οι πολλοί και οι αδύνατοι. Αυτοί που θα επωφεληθούν, όπως άλλωστε συνέβη και στο παρελθόν σε έκτακτες καταστάσεις, θα είναι οι λίγοι επιτήδειοι».

Συγκινητικό το ενδιαφέρον του τραπεζίτη, όπως και πολλών άλλων που κινούνται στο ίδιο μήκος κύματος καταστροφολογίας, να προστατέψει τους «πολλούς και αδύνατους» από τους «λίγους επιτήδειους», προτείνοντας να μείνουμε στο ευρώ και να υπομείνουμε αγόγγυστα τις θυσίες που απαιτεί η ντόπια και η διεθνής Τρόικα παρέα με τον ΣΕΒ και την Ένωση Ελληνικών Τραπεζών. Ιδιαίτερα όταν αυτά λέγονται ύστερα από τρία χρόνια στα οποία η οικονομία πέφτει με τους ταχύτερους ρυθμούς από τη δεκαετία του 1940 και ένα εκατομμύριο άνεργοι έχουν ήδη επιστρέψει στα επίπεδα που «φοβάται» αυτή η κινδυνολογία ότι θα μας οδηγήσει η Αριστερά με τις «αντικαπιταλιστικές ρητορείες» της. Και με ανοιχτό το ενδεχόμενο ότι στη νέα χρονιά οι διαχειριστές του ευρώ θα καταφέρουν να οδηγήσουν ακόμη και την Ιταλία και τη Γαλλία σε αντίστοιχες καταστάσεις που βέβαια θα σημάνουν για την Ελλάδα της ευρωζώνης επιστροφή όχι στη δεκαετία του 1950 αλλά του 1930. Και αν δεν είναι η Τρόικα, ο ΣΕΒ και η ΕΕΕ οι «λίγοι επιτήδειοι», ποιός είναι τέλος πάντων;

Παρ' όλα αυτά, η ισχυρότερη απάντηση της Αριστεράς σε αυτή την καταστροφολογία δεν είναι μόνο η αναξιοπιστία των Προβόπουλων και η υποκρισία των πλούσιων που καμώνονται ότι κάποιοι άλλοι «επιτήδειοι» θα φέρουν τα λεφτά τους από την Ελβετία για να κερδοσκοπήσουν αν γυρίσουμε στη δραχμή. Η ισχυρότερη απάντηση είναι μια στρατηγική που διαμορφώθηκε ως απάντηση της Αριστεράς μέσα σε συνθήκες ακόμη χειρότερης οικονομικής και κοινωνικής καταστροφής, όταν ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος μαινόταν επί τρία χρόνια και οι εργάτες της Ρωσίας με επικεφαλής τους Μπολσεβίκους αναγκάστηκαν να βρουν εναλλακτικές λύσεις. Η στρατηγική λέγεται εργατικός έλεγχος και

Αντιπροσωπεία της ΕΠΑΣΣ συναντά τους απεργούς του ALTER.

Συνέλευση των εργατών στο θρυλικό εργοστάσιο Πουτίλοφ, Ιούνης 1920.

βασίζεται στο γεγονός ότι οι «πολλοί και αδύνατοι» είναι στην πραγματικότητα πιο δυνατοί από τους «λίγους επιτήδειους».

Οι υπεύθυνοι της οικονομικής κρίσης

Ας ξεκινήσουμε από το βασικό γεγονός ότι τα οικονομικά προβλήματα δεν προκύπτουν αυτόματα σαν «φυσικά φαινόμενα», ακόμη και σε έκτακτες κοινωνικές καταστάσεις. Στη Ρωσία του 1917 οι συνθήκες ήταν όντως έκτακτες. Το Τσαρικό καθεστώς είχε καταρρεύσει τον Φλεβάρη-Μάρτη και η χώρα εξακολουθούσε να συμμετέχει στο σφαγείο του Παγκόσμιου Πόλεμου κάτω από τη διακυβέρνηση της Προσωρινής Κυβέρνησης. Πενήντα έξι χιλιάδες στρατιώτες είχαν σκοτωθεί μέσα σε μόνο τρεις βδομάδες τον Ιούνη, σε μια ανεπιτυχή επίθεση του Ρωσικού Γενικού Επιτελείου στη Γαλικία. Στις πόλεις ο πληθωρισμός βρισκόταν στα ύψη, η προμήθεια τροφίμων ήταν δύσκολη και τα εργοστάσια έκλειναν. Σύμφωνα με αξιόπιστες μελέτες, τα φορτία σιτηρών προς τη Μόσχα έπεσαν από 2000 βαγόνια το Μάη σε 1052 τον Ιούνη και σε 883 τον Ιούλη. Ανάμεσα στον Μάρτη και στον Ιούλη τα λουκέτα σε μεγάλα εργοστάσια της Ρωσίας έφτασαν τα 568 (στοιχεία από το βιβλίο του Κέβιν Μέρφι *«Επανάσταση και Αντεπανάσταση, ταξική πάλη σε ένα εργοστάσιο μετάλλου στη Μόσχα»*, εκδόσεις Χέιμαρκετ 2007).

Κανένα από τα σημερινά καταστροφολογικά σενάρια μέχρι στιγμής δεν έχει φτάσει να ισχυρίζεται ότι αν καταρρεύσουν οι κυβερνήσεις της Τρόικας και αναλάβει μια κυβέρνηση που θα αναγκαστεί να βγάλει την Ελλάδα από το ευρώ, θα έχουμε τέτοιας έκτασης οικονομική καταστροφή, π.χ. 55% μείωση τροφοδοσίας της Αθήνας. Οι εργάτες της Ρωσίας του 1917 είχαν αναμφίβολα να αντιμετωπίσουν πιο άγρια οικονομική αναστάτωση από ο,τιδήποτε μπορεί να ζωγραφίσει σαν απειλή σήμερα ακόμη και ο πιο ένθερμος υποστηρικτής του ευρώ. Και όμως ακόμα και κάτω από εκείνες τις ακραίες συνθήκες άρχισαν να βρίσκουν πρακτικούς τρόπους για να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα.

Αφετηρία για την αντιμετώπιση ήταν η σύγκρουση με βασικές επιλογές των διευθυντών και των ιδιοκτητών των εργοστασίων. Οι μεγάλοι εργοδότες είχαν άθελά τους ομολογήσει ότι η οικονομική αποδιοργάνωση δεν προέκυπτε αυτόματα, αλλά είχαν βάλει οι ίδιοι το χεράκι τους προς αυτή την κατεύθυνση, όπως άλλωστε συμβαίνει πάντοτε σε τέτοιες καταστάσεις. Ο τότε «βασιλιάς της κλωστοϋφαντουργίας» Ριαμπουσίνσκι είχε κάνει την περιβόητη δήλωση ότι *«το κοκαλιάρικο χέρι της πείνας θα βάλει μυαλό στους εργάτες»*, μια δήλωση που έμεινε στην ιστορία σαν το ισοδύναμο της Μαρίας Αντουανέτας στη Γαλλική επανάσταση: «Ας φάνε παντεσπάνι».

Κίνημα εργοστασιακών επιτροπών

Η απάντηση των εργατών της Ρωσίας δεν ήταν βέβαια να αρχίσουν να ψάχνουν για παντεσπάνι. Ήταν ένα κίνημα εργοστασιακών επιτροπών που άρχισε να αμφισβητεί ότι το άλφα εργοστάσιο «έπρεπε» να κλείσει γιατί «δεν υπήρχαν πρώτες ύλες» ή το βήτα εργοστάσιο «έπρεπε» να απολύσει γιατί «δεν βγαίνει». Από τέτοιες κινήσεις ξεκίνησε το κίνημα του εργατικού ελέγχου, από τα κάτω. Είναι χαρακτηριστικά δυο παραδείγματα που αναφέρονται από τον Ντέιβιντ Μαντέλ στο βιβλίο *«Δικά μας να τα κατέχουμε και να τα ελέγχουμε – ο εργατικός έλεγχος από την Κομμούνα μέχρι σήμερα»* στο κεφάλαιο *«Το κίνημα των εργοστασιακών επιτροπών στη*

Ρώσικη επανάσταση»:

«Όταν δημιουργήθηκε η εργοστασιακή μας επιτροπή», έγραφε η επιτροπή στο θρυλικό εργοστάσιο Πουτίλοφ, *«δεν μας δόθηκε κανένα πρόγραμμα δράσης ή καταστατικό σαν οδηγός για τις δραστηριότητές μας. Καθώς αναπτύσσονταν οι λειτουργίες της επιτροπής, τα ίδια τα πρακτικά της μέτρα έγιναν η βάση για τις καθοδηγητικές αρχές της. Με αυτόν τον τρόπο η εργοστασιακή επιτροπή είχε τον καλύτερο δάσκαλο – την ίδια τη ζωή».*

Σε ένα άλλο μεγάλο εργοστάσιο-μηχανουργείο, η εργοδοσία ανακοίνωσε το κλείσιμο στις 2 Ιούνη γιατί «είχε πέσει η παραγωγικότητα» και «υπήρχε έλλειψη πρώτων υλών». Είχε προηγηθεί απόφαση των εργατών στις 27 Απρίλη να εγκαταστήσουν περιφρούρηση στις πύλες του εργοστασίου. Τελικά, με τη βοήθεια του Κεντρικού Συμβουλίου εργοστασιακών επιτροπών που είχε εκλεγεί στις αρχές Ιούνη, αποκαλύφθηκαν μια σειρά ύποπτες μετακινήσεις του στοκ, όποτε η εργοδοσία ανακοίνωσε ότι ξαφνικά βρήκε ένα δάνειο από «φιλική πηγή» και το εργοστάσιο θα άνοιγε ξανά. Η απάντηση της εργοστασιακής επιτροπής ήταν να ανακοινώσει ότι από εκεί και πέρα τίποτε δεν θα έβγαινε από το εργοστάσιο χωρίς τη δική της άδεια, ότι οι εντολές της εργοδοσίας θα έπρεπε να εξασφαλίζουν τη δική της έγκριση και ότι κανένα ντοκουμέντο δεν θα μπορούσε να καταστραφεί πριν περάσει από δικό της έλεγχο.

Με τέτοιες διαδικασίες άρχισαν να εμφανίζονται εργοστάσια-κάστρα των εργατών όπου εκλεγμένες επιτροπές ήταν αναγκασμένες να αντιμετωπίσουν τα ζητήματα λειτουργίας της επιχείρησης σε αντιπαράθεση με τις επιλογές των ιδιοκτητών. Αυτό το αναδυόμενο κίνημα υποχρέωσε όλη την Αριστερά της εποχής να δώσει απαντήσεις για τους τρόπους με τους οποίους μπορούσε να προχωρήσει. Η ίδια η Προσωρινή κυβέρνηση στην οποία συμμετείχαν οι ρεφορμιστικές πτέρυγες της Αριστεράς έβγαλε διάταγμα που καθιέρωνε την ύπαρξη εργοστασιακών επιτροπών και προσπαθούσε να θεσμοθετήσει ένα ρόλο συνεργασίας με τη διεύθυνση του εργοστασίου ήδη από τον Απρίλη του 1917. Όμως οι Μπολσεβίκοι αντέταξαν τον προσανατολισμό του εργατικού ελέγχου διακηρύσσοντας σε κείμενο του Λένιν στις 17 Μάη, όπως αναφέρει ο Κλιφ, ότι *«οι εργάτες πρέπει να απαιτήσουν την άμεση εγκαθίδρυση πραγματικού ελέγχου που να ασκείται από τους ίδιους τους εργάτες»* (Τόνι Κλιφ, *«Λένιν, τόμος 2: 1914-1917, Όλη η εξουσία στα σοβιέτ»*, εκδόσεις Εργατική Δημοκρατία-Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο).

Αυτοί οι διαφορετικοί προσανατολισμοί μπήκαν σε δοκιμασία καθώς η οικονομική αποδιοργάνωση χειροτέρευε με τους εργοδότες να κλιμακώνουν τα κλεισίματα και τους εκβιασμούς και τους εργάτες να απαντούν με απεργίες, καταλήψεις και πέταγμα των διευθυντών έξω από εργοστάσια, ορυχεία κλπ, πολλές φορές κυριολεκτικά με το καροτσάκι.

“Τα ίδια τα πρακτικά μέτρα της επιτροπής έγιναν η βάση για τις καθοδηγητικές αρχές της. Με αυτόν τον τρόπο η εργοστασιακή επιτροπή είχε τον καλύτερο δάσκαλο – την ίδια τη ζωή”

Η αντίδραση του μενσεβίκου υπουργού Εργασίας ήταν να βγάζει εγκυκλίους που περιόριζαν τις δικαιοδοσίες των εργοστασιακών επιτροπών και ποινικοποιούσαν την «χρήση πιεστικών μέτρων από μέρους των εργατών» στο θέμα των απολύσεων. Η αντίδραση των Μπολσεβίκων ήταν να στηρίζουν τις δράσεις των εργατών και να τις γενικεύουν με τρεις τρόπους: με το πέρασμα από τα εργατικά βέτο στις απολύσεις στον έλεγχο των προμηθειών και των βιβλίων στην κάθε επιχείρηση, με τον συντονισμό ανάμεσα στα διάφορα εργοστάσια σε κάθε περιοχή και με τη σύνδεση του εργατικού ελέγχου με την κατάκτηση της εξουσίας από την εργατική τάξη.

Ήδη στις 30 Μάη του 1917 έγινε η πρώτη Συνδιάσκεψη Εργοστασιακών Επιτροπών της Πετρούπολης και ο Ζινόβιεφ εκ μέρους των Μπολσεβίκων κατέθεσε ένα σχέδιο απόφασης που είχε γράψει ο Λένιν και το οποίο μιλούσε για μέτρα όπως το άνοιγμα των εμπορικών βιβλίων με προοπτική *«τον πλήρη έλεγχο της παραγωγής και διανομής αγαθών από τους εργάτες»*. Το σχέδιο εγκρίθηκε με 297 ψήφους υπέρ, 21 κατά και 44 λευκά (Κλιφ).

Το κέρδισμα της πλειοψηφίας σε τέτοιους συντονισμούς προς τις απόψεις των Μπολσεβίκων δεν έγινε μονομιάς. Η Μόσχα παραδείγματος χάρη ήταν πιο πίσω από την Πετρούπολη. Αλλά τα πιο προχωρημένα εργοστάσια αναδείκνυαν στην πράξη την αξία των προτάσεων του εργατικού ελέγχου: κλωστοϋφαντουργοί της Μόσχας, π.χ., αποκάλυψαν την ύπαρξη διπλών βιβλίων και κερδοσκοπίας στα καύσιμα και διεκδίκησαν το δικαίωμα να ελέγχουν οι επιτροπές τους τα αποθέματα και τη διανομή τους.

Η συμβολή του Λένιν

Σε αυτά τα προχωρήματα μπόρεσε να δώσει ολοκληρωμένη μορφή ο Λένιν με δυο κλασικά του κείμενα γραμμένα σε απόσταση μερικών εβδομάδων τον Σεπτέμβρη του 1917: *«Η Καταστροφή που μας απειλεί και πώς πρέπει να την καταπολεμήσουμε»* και *«Θα κρατήσουν άραγε οι Μπολσεβίκοι την κρατική εξουσία;»*. Τα κείμενα αυτά υπάρχουν στον τόμο 34 στην ελληνική έκδοση με τα Άπαντα του Λένιν, αλλά και σε μια συλλογή που έχει βγάλει η Σύγχρονη Εποχή («Από τον Φλεβάρη στον Οκτώβρη»).

Παρόλο που αυτά τα κείμενα αντιμετωπίζουν τα πιο περίπλοκα οικονομικά και πολιτικά ζητήματα, είναι γραμμένα με τρόπο που απευθύνεται στους απλούς εργάτες. Η μορφή τους συμβαδίζει με το περιεχόμενο τους που είναι η εμπιστοσύνη ότι οι εργάτες μπορούν να τα καταφέρουν στην αντιμετώπιση της οικονομικής καταστροφής. Ένα παράδειγμα, γράφει ο Λένιν (σε στιλ Θανάση Βέγγου): *«Το κράτος, καλοί μου άνθρωποι, είναι έννοια ταξική. Το κράτος είναι όργανο ή μηχανή βίας μιας τάξης πάνω σε άλλη. Όσον καιρό το κράτος είναι μηχανή βίας της αστικής τάξης πάνω στο προλεταριάτο, σύνθημα του προλεταριάτου δεν μπορεί να είναι παρά μόνο ένα: γκρέμισμα του κράτους αυτού. ... ειρωνευόμαστε αυτούς που δεν καταλαβαίνουν ότι αρνούμενοι τον εργατικό έλεγχο, αρνούμενοι τη δικτατορία του προλεταριάτου, υποστηρίζουν τη δικτατορία της αστικής τάξης. Μέση οδός δεν υπάρχει, η μέση οδός είναι κούφιο όνειρο του μικροαστού δημοκράτη»* (Άπαντα, τ.34, σελ 318-19).

Για την ακρίβεια, ο Λένιν κατακεραυνώνει τους διανοούμενους που σνομπάρουν τους «άξεστους» εργάτες της Ρω-

Οι εργαζόμενοι της Ελευθεροτυπίας ψηφίζουν.

σίας και λένε ότι θα υποστήριζαν τον εργατικό έλεγχο αν είχε να κάνει με «καλλιεργημένους» εργάτες όπως της Γερμανίας. Γράφει: *«(ένας τέτοιος διανοούμενος) είναι πρόθυμος να αναγνωρίσει την κοινωνική επανάσταση αν η ιστορία οδηγούσε σε αυτήν τόσο ειρηνικά, ήσυχα, ομαλά και κανονικά όπως φτάνει στον σταθμό η γερμανική ταχεία αμαξοστοιχία. Ένας εντυπωσιακός οδηγός ανοίγει την πόρτα του βαγονιού και αναγγέλλει: «Στάση κοινωνική επανάσταση». Alle aussteigen (όλοι να κατέβουν)»* (σελ. 321-22).

Ο Λένιν συνοψίζει τα κυριότερα μέτρα που πρέπει να επιβληθούν με τον έλεγχο των εργατών ως εξής:

1) Εθνικοποίηση των τραπεζών

2) Εθνικοποίηση των μεγαλύτερων μονοπωλιακών ενώσεων των καπιταλιστών (τροφίμων, καυσίμων, μετάλλου κλπ)

3) Κατάργηση του εμπορικού απόρρητου

4) Υποχρεωτική ένταξη των επιχειρήσεων σε Ενώσεις

5) Συνένωση του πληθυσμού σε καταναλωτικούς συνεταιρισμούς.

Και επιμένει αναλυτικά ότι με τέτοια βήματα οι συνελεύσεις των εργατών μπορούν να αντιμετωπίσουν τα φαινόμενα κερδοσκοπίας, είτε πρόκειται για το χρήμα είτε για τα αποθέματα αγαθών, και να εξασφαλίσουν την ομαλή λειτουργία της παραγωγικής διαδικασίας και τη διανομή των απαραίτητων προϊόντων στον πληθυσμό.

Σε κάθε βήμα, επισημαίνει όχι μόνο την αποτελεσματικότητα και το εφικτό του συλλογικού δημοκρατικού ελέγχου, αλλά και την υπέρβαση των αδικιών και των προκαταλήψεων της αστικής κοινωνίας:

«Όταν ένας εργοστασιάρχης ή ένας τραπεζίτης δημοσιεύει τα έσοδα και τα έξοδα του εργάτη, τα στοιχεία για το μεροκάματό του και για την παραγωγικότητα της εργασίας του, αυτό θεωρείται υπερνόμιμο και δίκαιο. Κανενός δεν του περνάει από το μυαλό να δει σε αυτό επιβουλή στην «ιδιωτική ζωή» του εργάτη, «χαφιεδισμό ή κατάδοση» από τη μεριά του εργοδότη. Η αστική κοινωνία θεωρεί την εργασία και το μεροκάματο των μισθωτών εργατών δικό της ανοιχτό βιβλίο, όπου ο κάθε αστός έχει πάντα το δικαίωμα να ρίχνει μια ματιά, πάντα να ξεσκεπάζει την τάδε «πολυτέλεια» του εργάτη και την τάδε δήθεν «τεμπελιά» του. Και ο αντίστροφος έλεγχος; Τι θα γινόταν αν το δημοκρατικό κράτος καλούσε τα συνδικάτα των υπαλλήλων, των εμποροϋπαλλήλων, του υπηρετικού προσωπικού να ελέγξουν τα έσοδα και τα έξοδα των καπιταλιστών, να δημοσιεύσουν τα σχετικά στοιχεία, να βοηθήσουν στην πάλη ενάντια στην απόκρυψη των εισοδημάτων; Τι άγρια ουρλιαχτά θα έβγαζε η αστική τάξη ενάντια στους «χαφιεδισμούς», ενάντια στις «καταδόσεις» (Κλιφ, σελ. 268).

Πόσο επίκαιρα ηχούν αυτά όταν ο Κουρής στις μέρες μας καταγγέλλει τους εργαζόμενους του Άλτερ ότι «τσέπωσαν» δισεκατομμύρια την ώρα που τους έχει αφήσει απλήρωτους!

Επικαιρότητα

Στην πραγματικότητα, είναι και αναγκαίο και εφικτό να επικαιροποιήσουμε τις ιδέες του Λένιν για να αντιμετωπίσουμε όλες τις προκλήσεις που κρύβουν οι απειλές και οι εκβιασμοί των καπιταλιστών στην Ελλάδα του σήμερα.

Χρόνια τώρα οι κυβερνήσεις κηρύσσουν «πόλεμο» κατά της φοροδιαφυγής και έχουν φτάσει να προωθούν την είσοδο ιδιωτικών εταιρειών στην είσπραξη των φορολογικών εσόδων (ουσιαστικά επιστροφή στις πρακτικές της φεουδαρχικής απολυταρχίας, όταν οι μονάρχες έδιναν την είσπραξη φόρων σε ευνοούμενους). Πόσο πιο απλά και αποτελεσματικά θα λειτουργούσε ο εργατικός έλεγχος σε αυτόν τον τομέα!

Μας απειλούν ότι αν απορρίψουμε τα Μνημόνια, οι δανειστές θα πετάξουν την Ελλάδα έξω από το ευρώ και τότε οι κερδοσκόποι θα κάνουν κουρέλι τη νέα δραχμή και οι πλούσιοι θα φέρουν τα κεφάλαιά τους από το εξωτερικό για να εξαγοράσουν φθηνά τα πάντα. Η κρατικοποίηση των τραπεζών κάτω από εργατικό έλεγχο είναι ένα ισχυρό αντίδοτο: κανένας διεθνής κερδοσκόπος δεν θα μπορεί να διακινήσει τα κεφάλαιά του για βρόμικα παιχνίδια κάτω από το άγρυπνο μάτι του εργατικού ελέγχου στο τραπεζικό σύστημα. Κανένας μαυραγορίτης δεν θα μπορεί να κρατήσει προϊόντα στις αποθήκες και να αφήσει άδεια τα ράφια παίζοντας με τις τιμές, αν υπάρχει εργατικός έλεγχος στις μεγάλες εμπορικές επιχειρήσεις, στα σουπερμάρκετ και στο εξωτερικό εμπόριο.

Αλλά πριν ακόμη φτάσουμε εκεί, δηλαδή στα δυνατά όπλα που θα διαθέτει μια κοινωνία με συλλογικό δημοκρατικό έλεγχο απέναντι στις επιθέσεις της διεθνούς και της ντόπιας κερδοσκοπίας, μπορούμε να δούμε πόσο χρήσιμη είναι η στρατηγική του εργατικού ελέγχου και

για τους αγώνες ενάντια στους τωρινούς εκβιασμούς των καπιταλιστών με τα κλεισίματα και τις απολύσεις. Διπλά χρήσιμη.

Πρώτα σαν άμεση αντίδραση σε κάθε τέτοια περίπτωση η στρατηγική αυτή λέει κατάληψη, έτσι ώστε η συνέλευση των εργαζόμενων και η εκλεγμένη εργασιακή επιτροπή να μπορεί να εξασφαλίζει ότι ο εργοδότης και οι πιστωτές του (τράπεζες, προμηθευτές) δεν μπορούν να ρευστοποιούν τα περιουσιακά στοιχεία αφήνοντας τους εργάτες στο δρόμο. Κανένας καπιταλιστής δεν είναι διατεθειμένος να χάσει τα οικόπεδα, τα κτίρια, τα μηχανήματα, τις αποθήκες των επιχειρήσεών του, όσο κι αν κοκορεύονται ότι μπορούν ανά πάσα στιγμή να μεταφέρουν τις μπίζνες τους στο εξωτερικό. Ιδιαίτερα αν μια κατάληψη στο λογιστήριο αρχίσει να ανοίγει βιβλία και να διεκδικεί το μπλοκάρισμα λογαριασμών και περιουσιακών στοιχείων που αποχτήθηκαν με τη λεηλασία της επιχείρησης. Και εκεί όπου τα δικαστήρια και οι αρχές κάνουν τα στραβά μάτια σε τέτοιες περιπτώσεις, ένα κίνημα συμπαράστασης ανοίγει τεράστιες δυνατότητες για τη συνεργασία και το συντονισμό με άλλα τμήματα εργαζόμενων και τα συνδικάτα τους ώστε να μην μπορεί κανένας εκβιαστής εργοδότης να ξεφύγει.

Πολιτικό κίνημα

Υπάρχει, όμως και δεύτερο σκέλος. Όταν αρχίζουν να διαμορφώνονται τέτοια κινήματα, η δύναμη που αποχτούν, όσο περισσότερο συντονίζονται και απλώνονται, γίνεται πολιτική. Πονάει τους καπιταλιστές σαν τάξη, πέρα από τις δυσκολίες που βάζει στον καθένα επιχειρηματία που κάνει την επιχείρηση «προβληματική» και τον εαυτό του μεγαλοκαταθέτη στην Ελβετία. Δεν χρειάζεται να πάμε πίσω εκατό χρόνια, στη Ρώσικη επανάσταση για να θυμηθούμε αυτή τη δυναμική. Αρκεί να θυμηθούμε το κίνημα των λεγόμενων «Προβληματικών» στην Ελλάδα στα τέλη της δεκαετίας του 1970 και στη δεκαετία του 1980.

Τότε, η άρνηση πολλών μαχητικών εργοστασιακών σωματείων να αποδεχθούν ότι η επιχείρηση έκλεισε και οι εργάτες έμειναν στο δρόμο τρομοκράτησε όχι μόνο τους εργοδότες τους αλλά και τους τραπεζίτες. Ολόκληρο το τραπεζικό σύστημα κινδύνευε αν τα χρέη των «προβληματικών» προς τις τράπεζες έμεναν ακάλυπτα. Ο Ανδρέας Παπανδρέου αναγκάστηκε να καταγγέλλει την απαράδεκτη κατάσταση όπου «η βιομηχανία χρεοκοπεί αλλά οι βιομήχανοι ευημερούν». Οι πρώτες κυβερνήσεις του ΠΑΣΟΚ μετά το 1981 αναγκάστηκαν να προχωρήσουν σε κρατικοποιήσεις με τη δημιουργία του Οργανισμού Ανασυγκρότησης Επιχειρήσεων. Οι μαζικές αυταπάτες που επικρατούσαν τότε μέσα στην εργατική τάξη για το ΠΑΣΟΚ άφησαν τα περιθώρια στις κυβερνήσεις του να διαχειριστούν τον ΟΑΕ με τρόπο ώστε οι τράπεζες να ξεφύγουν από τα απλήρωτα χρέη και οι επιχειρήσεις σταδιακά είτε να κλείσουν είτε να ιδιωτικοποιηθούν πολλές φορές στα ίδια τα παλιά αφεντικά τους. Όχι χωρίς μάχες από τη μεριά των εργατών. Αλλά συνολικά τότε έλλειψε μια αριστερά που να αναδείξει τη στρατηγική του εργατικού ελέγχου μέσα σε εκείνο το κίνημα.

Πανεργατική απεργία, 17 Γενάρη 2012.

Είναι και αναγκαίο και εφικτό να επικαιροποιήσουμε τις ιδέες του Λένιν για να αντιμετωπίσουμε τις απειλές και τους εκβιασμούς των καπιταλιστών στην Ελλάδα του σήμερα

Σήμερα, υπάρχει η δυνατότητα να έχουμε μια διαφορετική εξέλιξη. Οι ρεφορμιστικές αυταπάτες ότι αρκεί οι εργάτες «να ψηφίσουν σωστά» είναι σε υποχώρηση, ενώ αντίθετα η αντικαπιταλιστική αριστερά είναι σε άνοδο. Στη σημερινή κρίση, η αντίσταση στα κλεισίματα και στις απολύσεις σε δημόσιο και ιδιωτικό τομέα μπορεί να γίνει πολύ πιο ισχυρό κίνημα με τις ιδέες του εργατικού ελέγχου. Ας αφήσουμε την τελευταία λέξη στον ίδιο τον Λένιν:

«Όταν κι ο τελευταίος μεροκαματιάρης, ο κάθε άνεργος, η κάθε μαγείρισσα, ο κάθε καταστραμμένος αγρότης δει με τα ίδια του τα μάτια πως η προλεταριακή εξουσία δεν προσκυνάει τον πλούτο, αλλά βοηθάει τη φτωχολογιά, ότι η εξουσία αυτή δεν διστάζει να πάρει επαναστατικά μέτρα, πως παίρνει τα περίσσια προϊόντα από τους κηφήνες και τα δίνει στους πεινασμένους, ότι εγκαθιστά με τη βία τους άστεγους στα σπίτια των πλουσίων, πως υποχρεώνει τους πλούσιους να πληρώνουν το γάλα, όμως δεν τους δίνει ούτε μια σταγόνα γάλα αν δεν πάρουν όσο τους χρειάζεται τα παιδιά όλων των φτωχών οικογενειών, ότι η γη περνάει στους εργαζόμενους, οι φάμπρικες και οι τράπεζες μπαίνουν κάτω από εργατικό έλεγχο, πως τους εκατομμυριούχους που κρύβουν τα πλούτη τους τούς περιμένει άμεση και αυστηρή τιμωρία – όταν η φτωχολογιά δει αυτά και τα νιώσει, τότε καμιά δύναμη των καπιταλιστών και των κουλάκων, καμιά δύναμη του παγκόσμιου χρηματιστικού κεφαλαίου που διαχειρίζεται εκατοντάδες δισεκατομμύρια δεν θα νικήσει τη λαϊκή επανάσταση, αλλά, αντίθετα, η επανάσταση θα νικήσει σε όλο τον κόσμο, γιατί σε όλες τις χώρες ωριμάζει η σοσιαλιστική επανάσταση» (Άπαντα, τ. 34, σελ. 330). ■

Οι Επαναστάτες Σοσιαλιστές πουλάνε την εφημερίδα τους στην πλατεία Ταχρίρ.

Η αιγυπτιακή επανάσταση

Οι στήλες του περιοδικού που έχετε στα χέρια σας έκλεισαν κάποιες μέρες πριν από τις 25 Γενάρη του 2012. Το κίνημα στην Αίγυπτο έχει προαναγγείλει πως σε αυτή την ημερομηνία – ακριβώς έναν χρόνο από την κατάληψη της πλατείας Ταχρίρ που οδήγησε στην πτώση του Μουμπάρακ – θα οργάνωνε δυναμική επανεμφάνιση στους δρόμους. Έχει κλείσει λοιπόν ένας χρόνος από την αυτοπυρπόληση του Μοχάμεντ Μπουαζίζι (17 Δεκέμβρη 2010), την επανάσταση στην Τυνησία και τη φυγή του Μπεν Αλί (14 Γενάρη 2011) και το ξεκίνημα της επανάστασης στην Αίγυπτο.

Μέσα σε αυτό το χρόνο, το κύμα των επαναστάσεων απλώθηκε από την Λιβύη μέχρι το Μπαχρέιν. Τα αμερικάνικα στρατεύματα οδηγήθηκαν σε τελική αποχώρηση από το Ιράκ ενώ μεσολάβησε μια βάρβαρη στρατιωτική επέμβαση για την ανατροπή του Καντάφι, η οποία παρότι υπήρξε η πιο σημαντική προσπάθεια από μεριάς των Δυτικών να βάλουν πόδι στις επαναστάσεις και να παρουσιαστούν ως "διεθνείς ταξιαρχίες" υπέρ των εξεγερμένων, είχε τουλάχιστον αμφιλεγόμενα αποτελέσματα.

Το χρονικό διάστημα που διανύσαμε και τα τεράστια γεγονότα που προκληθηκαν ως αντίκτυπος επιβεβαιώνουν μια θέση που έναν χρόνο πριν δεν ήταν αυτονόητη. Ότι αυτό που ξεκίνησε από την Τυνησία και την Αίγυπτο δεν ήταν απλώς στιγμιαίες αλλαγές φρουράς στην ηγεσία κάποιων κρατών, αλλά μια επαναστατική διαδικασία η οποία έχει ανοιχτό ορίζοντα ως προς τον τελικό της στόχο: τα δημοκρατικά αιτήματα ποτέ δεν ήταν αξεδιάλυτα από τα αιτήματα για κοινωνική αλλαγή, και οι κοινωνικές δυνάμεις που έχουν τον πιο ριζοσπαστικό προσανατολισμό – η εργατική τάξη και τα άλλα φτωχά στρώματα – δεν γύρισαν πίσω μετά την ανατροπή των δικτατόρων. Ίσα ίσα έχουν μπει στην πρώτη γραμμή, με περισσότερες δυνατότητες, περισσότερες εμπειρίες και καλύτερη οργάνωση.

Ταυτόχρονα, η άλλη θέση που επιβεβαιώνεται, είναι πως αυτή η κοινωνική διαδικασία, ακριβώς επειδή διεξάγεται στη Μέση Ανατολή – στην περιοχή του πλανήτη με τα μεγαλύτερα αποθέματα πετρελαίου και την περιοχή όπου εξελίχθηκαν οι πιο σημαντικοί θερμοί πόλεμοι μετά τον Β' Παγκόσιο – μετατρέπεται σε παράγοντα αποσταθεροποίησης συνολικά για τον ιμπεριαλισμό.

Το τρίτο ζήτημα είναι πως η πορεία των επαναστάσεων δεν καθορίζεται μόνο από τους εσωτερικούς της νόμους, αλλά εξελίσσεται μέσα σε ένα διεθνές περιβάλλον οικονομικής κρίσης το οποίο αντί να επιτρέπει εύκολους σχεδιασμούς για επιστροφή στην "ομαλότητα", δικαιώνει την εκτίμηση που έλεγε πως οι φλόγες της επανάστασης στις νότιες ακτές της Μεσογείου δεν θα αργήσουν να έρθουν και στις βόρειες ακτές της. Το 2011 δεν ήταν μόνο η χρονιά που γλιτώσαμε από τον Μουμπάρακ και τον Μπεν Αλί, αλλά και η χρονιά που κατέρρευσε η κυβέρνηση Παπανδρέου, η κυβέρνηση Μπερλουσκόνι, η κυβέρνηση Θαπατέρο και όχι μόνο.

Αυτές οι εκτιμήσεις είναι σημαντικές και για να καταλαβαίνουμε τι πραγματικά συμβαίνει στην Αίγυπτο αλλά και στις υπόλοιπες χώρες που συνεχίζουν να περιδινίζονται μέσα σε επαναστατικά γεγονότα, αλλά και για να προσανατολιζόμαστε στην Ελλάδα όπου ζούμε και παλεύουμε. Πριν από ένα χρόνο υπήρχαν εκτιμήσεις, ακόμα και μέσα στην Αριστερά, πως αυτό που συνέβη πραγματικά στην Αίγυπτο ήταν απλώς ένα πραξικόπημα του στρατού. Η άλλη όψη αυτής της εκτίμησης ήταν πως στην Ελλάδα το κίνημα είχε ήδη πει την τελευταία του λέξη και πως η επιτυχία των τραπεζιτών ήταν προ των πυλών.

Στον ένα χρόνο από την επανάσταση στην Αίγυπτο ξαναδιατυπώνονται τέτοιες εκτιμήσεις, προσαρμοσμένες στις αλλαγές που συνέβησαν αλλά όμοιες στα συμπεράσματά τους. Γράφει για παράδειγμα ο Νικόλας Σεβαστάκης στην Αυγή:

"Στο τέλος του 2011 στην Πλατεία Ταχρίρ η κοσμική δημοκρατική Αίγυπτος και η νεολαία της χύνει το αίμα της. Την ίδια στιγμή, αυτοί που κερδίζουν έδαφος είναι οι απόντες της εξέγερσης, οι ισλαμιστές, μετριοπαθείς και ριζοσπάστες. Η αμερικανική κυβέρνηση φαίνεται πλέον να έχει πειστεί ότι από αυτούς θα ζυμωθεί η μοναδική εναλλακτική λύση. Στο βαθμό που οι ισλαμιστές μπορεί να εγγυηθούν ένα είδος ελεγχόμενης «συντηρητικής δημοκρατίας», μέσα από τον συμβιβασμό τυχοδιωκτών πολιτικών και στρατιωτικών, μπορούμε να είμαστε ήσυχοι. Η Αραβική Άνοιξη θα παγώσει για τα καλά αλλά, τι να κάνουμε, έτσι γίνονται οι καλές δουλειές στο σύγχρονο κόσμο."

Γι'αυτό θεωρούμε πως είναι χρήσιμο να διαβαστεί το κείμενο των Επαναστατών Σοσιαλιστών (της αδελφής οργάνωσης του ΣΕΚ στην Αίγυπτο) που δημοσιεύουμε στις παρακάτω σελίδες. Πρώτα απ' όλα γιατί βάζει σε τάξη μερικά ζητήματα. Η διαχωριστική γραμμή στην Αίγυπτο δεν είναι ανάμεσα στις "κοσμικές" και στις "θρησκευτικές" δυνάμεις, αλλά ανάμεσα στις κοινωνικές δυνάμεις που σπρώχνουν προς περισσότερη σύγκρουση με το καθεστώς και σε αυτές που θέλουν να συμβιβαστούν. "Κοσμικοί" και "θρησκευόμενοι" υπάρχουν και στα δύο στρατόπεδα. Δεύτερον, δεν είναι ακριβές πως οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι ήταν "απόντες" της εξέγερσης – γι'αυτό εξάλλου σήμερα το καθεστώς μπορεί να τους χρησιμοποιεί ως παράγοντες εξισορρόπησης με τις πιο ριζοσπαστικές πτέρυγες της επανάστασης. Όμως κάθε άλλο παρά εύκολη είναι μια τέτοια προσπάθεια.

Για να γίνει πιο εύκολη η ανάγνωση του κειμένου, χρειάζεται να θυμίσουμε με συντομία κάποια χρονικά σημεία – κλειδιά που αναφέρονται. Ο Σεπτέμβρης ξεκίνησε πολύ δυναμικά για το κίνημα και στο οικονομικό και στο πολιτικό επίπεδο. Για πρώτη φορά τα σχολεία δεν άνοιξαν καθόλου, μιας και η απεργία των εκπαιδευτικών ξεκίνησε από την πρώτη μέρα. Ολόκληρο το μήνα, το κύμα εργατικών απεργιών απλώθηκε από τα μέσα μεταφοράς μέχρι τα

εργοστάσια. Μόνο με τις μεγάλες στιγμές του εργατικού κινήματος της δεκαετίας του '40 γίνονταν συγκρίσεις. Στις αρχές του Σεπτέμβρη είχε προηγηθεί ένα ακόμη συγκλονιστικό γεγονός, η κατάληψη της ισραηλινής πρεσβείας από διαδηλωτές στο Κάιρο και ο διωγμός των διπλωματών του σιωνιστικού κράτους. Αφορμή ήταν η δολοφονία αιγύπτιων στρατιωτών από ισραηλινούς στη μεθόριο. Το στρατιωτικό συμβούλιο βρέθηκε στη μέγγενη των οικονομικών αγώνων και της πολιτικής ριζοσπαστικοποίησης, ενώ οι δικοί του σχεδιασμοί ετοίμαζαν μια ομαλή πορεία προς ελεγχόμενες εκλογές. Στις 9 του Οκτώβρη οι στρατιωτικοί έπαιξαν το πιο βρόμικο χαρτί. Έδωσαν εντολή σε παρακρατικές ομάδες να επιτεθούν σε διαδήλωση Χριστιανών Κοπτών μπροστά στο κτίριο της κρατικής τηλεόρασης (Μασπερό). Δεκάδες άνθρωποι σφαγιάστηκαν εν ψυχρώ. Σκοπός ήταν ο αποπροσανατολισμός και το "διαίρει και βασίλευε". Ταυτόχρονα έγιναν καταλήψεις τηλεοπτικών σταθμών και προσπάθεια δημιουργίας κλίματος τρόμου. Ο τρόμος δεν πέρασε.

Αποκορύφωμα της αντεπίθεσης του κινήματος ήταν η διαδήλωση στην Ταχρίρ στις 18 Νοέμβρη, όταν ξαναβρέθηκαν όλες οι πολιτικές δυνάμεις της Αντιπολίτευσης (και οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι) μαζικά ενάντια στις μεθοδεύσεις του στρατού. Η 18η Νοέμβρη έγινε αφορμή για να αναθαρρήσουν και τα πιο ριζοσπαστικά τμήματα του κινήματος, τα οποία συνέχισαν με καταλήψεις σε κεντρικά σημεία της πόλης. Αυτές τις κινήσεις η ηγεσία της Αδελφότητας δεν τις κάλυψε, αφήνοντας όμως ξεκρέμαστο ένα μέρος του δυναμικού της. Παρόλα αυτά, αποτέλεσμα ήταν η πτώση της κυβέρνησης Σάραφ και η τοποθέτηση του Καμάλ Γκανζούρι στη θέση του πρωθυπουργού μαζί με την έναρξη της διαδικασίας των εκλογών. Παράλληλα – κάτι που δεν αναφέρεται στο κείμενο των συντρόφων – τα πιο συντηρητικά τηλεοπτικά κανάλια ξεκίνησαν μια άγρια εκστρατεία νομικών πιέσεων και εκφοβισμού κατά των Επαναστατών Σοσιαλιστών, με την κατηγορία ότι επιδιώκουν την "καταστροφή" του κράτους. Οι σύντροφοι χειρίστηκαν με έναν υποδειγματικά ενιαιομετωπικό τρόπο την επίθεση, ζητώντας όχι μόνο από την Αριστερά αλλά απευθυνόμενοι και στους Αδελφούς Μουσουλμάνους να πάρουν θέση απέναντι στην επίθεση. Ένα δυνατό όπλο στη φαρέτρα τους ήταν ότι πολλοί θυμούνταν πως επί Μουμπάρακ οι Επαναστάτες Σοσιαλιστές υπεράσπιζαν Αδελφούς Μουσουλμάνους όταν διώκονταν από το καθεστώς.

Νίκος Λούντος

Δεκέμβρης 2011

Η αιγυπτιακή επανάσταση διανύει μια ιδιαίτερα επικίνδυνη περίοδο, η οποία είναι γεμάτη από δυνατότητες. Από τη μια μεριά υπάρχουν οι ακατάπαυστες προσπάθειες της αντεπανάστασης να διακοπεί η επανάσταση μέσω της πρόκλησης θρησκευτικών διαμαχών και της δημιουργίας κατάστασης πανικού και αβεβαιότητας. Σκοπός τους είναι να αποπροσανατολίσουν τις μάζες από την επανάσταση και να προετοιμάσουν το ιδεολογικό και πρακτικό έδαφος για μια οργανωμένη εκδικητική επίθεση στο μαζικό κίνημα χρησιμοποιώντας τραμπούκους, την αστυνομία και το στρατό.

Η οικονομική κρίση παίζει αντιφατικό ρόλο. Αφενός σπρώχνει τμήματα των μαζών προς τη διαδήλωση, την κατάληψη και την απεργία, αλλά ταυτόχρονα σπρώχνει άλλα τμήματα των μαζών στην αγκαλιά της αντεπανάστασης και των προπαγανδιστικών της εργαλείων, μέσω της λογικής που υποστηρίζει πως είναι η ίδια η επανάσταση που προκαλεί το χάος και την οικονομική κρίση.

Ένας δεύτερος παράγοντας που επενεργεί σε αυτήν την κρίσιμη στιγμή είναι ο ρόλος των ισλαμιστικών και φιλελεύθερων πολιτικών δυνάμεων οι οποίες δίνουν τα πάντα για να περιορίσουν την επανάσταση μέσα στα όρια της τυπικής δημοκρατίας. Αυτές οι δυνάμεις πιστεύουν πως θα τους απονεμηθεί ένα μεγαλύτερο μερίδιο στην εξουσία και στον πλούτο χωρίς να διαταραχθεί το παλιό οικονομικό και κοινωνικό σύστημα. Έτσι, από τη μια μεριά φλερτάρουν με το στρατιωτικό συμβούλιο και τα υπολείμματα του παλιού καθεστώτος δίνοντας υποσχέσεις σχετικά με τη δυνατότητά τους να περιορίσουν και να τερματίσουν το μαζικό κίνημα πολιτικά, αφού δεν μπορούν να τα καταφέρουν με την καταστολή. Από την άλλη, αυτές οι δυνάμεις προσπαθούν να εξαπατήσουν τις μάζες με ψεύτικες υποσχέσεις ότι μπορούν να υλοποιήσουν τις προσδοκίες και τα αιτήματα του κόσμου μέσα από το παλιό κοινοβούλιο.

Ο τρίτος παράγοντας είναι φυσικά το ίδιο το μαζικό κίνημα, με το εργατικό κίνημα στην πρωτοπορία και γύρω από αυτό τα κινήματα διαμαρτυρίας των φτωχών και των καταπιεσμένων που συνεχίζονται από την αρχή της επανάστασης και έφτασαν σε πρωτοφανές επίπεδο στη διάρκεια του Σεπτέμβρη και του Οκτώβρη με ένα κύμα μαζικών απεργιών στο οποίο συμμετείχαν 700 χιλιάδες εργάτες για πρώτη φορά στη σύγχρονη ιστορία της Αιγύπτου. Επιπλέον, οργανώθηκαν πρωτοφανείς διαδηλώσεις και καταλήψεις από φτωχούς Χριστιανούς Κόπτες, Νούβιους, τους κατοίκους της χερσονήσου του Σινά και άλλα τμήματα της κοινωνίας που υπέφεραν δεκαετίες οργανωμένης καταπίεσης από το καθεστώς.

Αυτή τη στιγμή βλέπουμε χοντρικά τρεις ομάδες δυνάμεων να παρεμβαίνουν (παρόλο που αυτή η εικόνα είναι κάπως απλοποιημένη): πρώτον, τις δυνάμεις της αντεπανάστασης, με επικεφαλής το στρατιωτικό συμβούλιο, τους μεγάλους καπιταλιστές και τα υπολείμματα των μηχανισμών ασφαλείας του καθεστώτος που δουλεύουν εντατικά προετοιμάζοντας ένοπλες επιθέσεις μεγάλης κλίμακας σε βάρος του επαναστατικού μαζικού κινήματος με στόχο να επανεδραιώσουν το παλιό καθεστώς με κάποιες επιφανειακές αλλαγές.

Δεύτερον, έχουμε τις δυνάμεις που αντιτάσσονταν στο παλιό καθεστώς, με επικεφαλής τη Μουσουλμανική Αδελφότητα, οι οποίες θέλουν να περιορίσουν και να διακόψουν την επανάσταση μέσω του Κοινοβουλίου. Βασίζονται στην ικανότητα και στην εμπειρία τους σε ζητήματα οργάνωσης, αλλά και στην ευρεία βάση μαζικής υποστήριξης που απολαμβάνουν.

Η τρίτη ομάδα δυνάμεων είναι οι δυνάμεις που συνεχίζουν και βαθαίνουν την επανάσταση, μετασχηματίζοντάς την σε συνολική κοινωνική επανάσταση. Επικεφαλής βρίσκεται το ανερχόμενο εργατικό κίνημα, το οποίο επέδειξε ένα βαθμό αντοχής, μαχητικότητας και συνείδησης που δεν τρομοκράτησε μόνο την αιγυπτιακή αστική τάξη αλλά και τους αστούς παγκόσμια (δείτε τις αναφορές σε μεγάλες εφημερίδες όλου του κόσμου σχετικά με τον κίνδυνο που εγείρει το αιγυπτιακό εργατικό κίνημα για την παγκόσμια σταθερότητα).

Στην τρέχουσα φάση της αιγυπτιακής επανάστασης αυτές οι δυνάμεις εξισορροπούνται. Οι ρωγμές στις δυνάμεις της αντεπανάστασης και του κρατικού μηχανισμού γενικά βαθαίνουν και γίνεται

πιο δύσκολο να επιδιορθωθούν στο άμεσο μέλλον. Η επανάσταση των μαζών της Αιγύπτου κατάφερε τόσο δυνατό χτύπημα σε αυτούς τους μηχανισμούς που τους ήταν δύσκολο να αναρρώσουν. Το καθεστώς στέκεται ακόμα στη θέση του, αλλά είναι αδύναμο και οι ηγέτες του πάσχουν από παράλυση, φόβο, δισταγμούς και διάλυση. (Παραδείγματα για αυτήν την κατάσταση φάνηκαν στο χάος στην αστυνομία, στις απεργίες των χαμηλόβαθμων αξιωματικών της, στον τρόμο που κατέκλυσε τους ηγέτες του στρατού σχετικά με την πιθανότητα εσωτερικής διάσπασης, στους δικαστές που παρέλυσαν μπροστά στην απαίτηση "κάθαρσης" των θεσμών της δικαιοσύνης και στις απεργίες των δικηγόρων). Σε αυτές τις αιτίες πρέπει να προσθέσουμε και την οικονομική κρίση, παρά την προσπάθεια του καθεστώτος να αξιοποιήσει την κρίση για λόγους προπαγάνδας και να υποδαυλίσει εχθρότητα απέναντι στην επανάσταση στο εσωτερικό της μεσαίας τάξης και των περιθωριοποιημένων στρωμάτων. Το καθεστώς γίνεται περισσότερο εύθραυστο μέρα με την ημέρα.

Κίνδυνοι και προκλήσεις

Έγιναν φυσικά προσπάθειες τους τελευταίους μήνες από το στρατιωτικό συμβούλιο και τις δυνάμεις της αντεπανάστασης ώστε να ξαναπάρουν την πρωτοβουλία των κινήσεων και να προχωρήσουν σε άμεση επίθεση, όπως με τη σφαγή του Μασπερό, τις συλλήψεις ακτιβιστών, την κλιμακούμενη εκστρατεία μέσω των ΜΜΕ και της προπαγάνδας σε βάρος των επαναστατικών δυνάμεων, συμπεριλαμβανομένου του εργατικού κινήματος και των απεργιών. Φυσικά, το στρατιωτικό συμβούλιο και τα υπολείμματα του παλιού καθεστώτος χρησιμοποιούν την περίοδο των εκλογών για μια εντατική προσπάθεια πολυδιάσπασης των δυνάμεων της αντιπολίτευσης, ώστε να βρουν τρόπο για συμβιβασμούς και για την επιστροφή (έστω και με περιορισμένο τρόπο) του Εθνικού Δημοκρατικού Κόμματος ως βασικού παίχτη στην κοινοβουλευτική αρένα, ιδιαίτερα στην Άνω Αίγυπτο και σε άλλες περιοχές που τις ακούμπησε λιγότερο ο σεισμός της αιγυπτιακής επανάστασης.

Αυτές οι εξελίξεις αποτελούν κίνδυνο για την αιγυπτιακή επανάσταση, όμως είναι σημαντικό να τις τοποθετούμε μέσα σε μια ευρύτερη προοπτική. Το συμβούλιο που κυβερνάει δεν έχει τη δυνατότητα σήμερα να οργανώσει μεγάλης κλίμακας, άμεσες επιθέσεις στις επαναστατικές δυνάμεις, και ιδιαίτερα στην εργατική τάξη και στους φτωχούς. Η αυτοπεποίθηση και η μαχητικότητα που κέρδισαν οι μάζες της Αιγύπτου κατά την πορεία της επανάστασής τους δεν μπορεί να συνθλιβεί έτσι εύκολα. Μια άμεση σύγκρουση μεταξύ στρατού και μαζών αυτή τη στιγμή θα διακινδύνευε μια διάσπαση στο εσωτερικό του στρατού, την κατάρρευση των σχεδίων της αντεπανάστασης, ακόμα και την πτώση του ίδιου του στρατιωτικού συμβουλίου.

Εκεί είναι που παρεμβαίνει ο ρόλος των εκλογών και των ρεφορμιστικών πολιτικών δυνάμεων. Το στρατιωτικό συμβούλιο χρειάζεται έναν μεσολαβητή ο οποίος να έχει ένα βαθμό νομιμοποίησης στο πεζοδρόμιο, να μπορεί να απορροφήσει το θυμό των μαζών με υποσχέσεις για μεταρρύθμιση και αλλαγή. Από τη σκοπιά του στρατιωτικού συμβουλίου αυτός είναι ο ρόλος της επερχόμενης κοινοβουλευτικής παράστασης και σε αυτή τη βάση έχει κάνει και θα συνεχίσει να κάνει παραχωρήσεις προς τα πολιτικά κόμματα των αστών και των μικροαστών, με πρώτο αυτό της Μουσουλμανικής Αδελφότητας. Δεν είναι προς το συμφέρον του στρατιωτικού συμβουλίου να ακυρώσει τις εκλογές αυτή τη φορά.

Ίσως τα γεγονότα της 18ης Νοέμβρη παρέχουν την πιο καθαρή ένδειξη για τις αντιφάσεις της παρούσας στιγμής. Παρά τις συμφωνίες μεταξύ των δυνάμεων της ρεφορμιστικής αντιπολίτευσης με επικεφαλής τη Μουσουλμανική Αδελφότητα και του στρατιωτικού συμβουλίου, υπάρχουν κρίσεις που βράζουν σχετικά με τη μοιρασιά της εξουσίας. Μοιρασιά ανάμεσα στην Αδελφότητα που θα σαρώσει στις κάλπες και στη συνέχιση των εκτάκτων εξουσιών και οικονομικών προνομίων του στρατού και της κυρίαρχης ομάδας επιχειρηματιών που ήταν και παραμένουν κομμάτι του παλιού καθεστώτος, ή καλύτερα η καρδιά του. Αυτό φάνηκε ξεκάθαρα στο έγγραφο που παρουσίασε ο Αλί Σελμί, το οποίο εγγυάται πως αυτές οι έκτακτες

Στιγμιότυπο από απεργιακή συγκέντρωση εργατών στο Σουέζ.

εξουσίες θα μετατρέπουν κάθε ισχύ του ερχόμενου Κοινοβουλίου σε σκέτη τυπικότητα και θα αφήνουν το στρατό και το παλιό καθεστώς να κυριαρχούν. Η Αδελφότητα δεν είχε άλλη επιλογή από το να οργανώσει μια ευρεία πολιτική κινητοποίηση για να προσπαθήσει να αποδυναμώσει αυτές τις εγγυήσεις και έτσι πήρε μέρος στην πλατιά πολιτική κινητοποίηση για τις 18 Νοέμβρη. Όμως μια κινητοποίηση τέτοιου μεγέθους σήμανε την ανάφλεξη της επαναστατικής οργής γενικά.

Το λαϊκό κίνημα διαμαρτυρίας που εξερράγη μετά τις επιθέσεις σε βάρος ανθρώπων που είχαν τραυματιστεί στην επανάσταση και σε οικογένειες μαρτύρων, και στη συνέχεια κορυφώθηκε με τις βίαιες συγκρούσεις στην οδό Μοχάμεντ Μαχμούντ με το θάνατο δεκάδων ανθρώπων και τραυματισμών εκατοντάδων, επιβεβαίωσε στους Ισλαμιστές και στο στρατό ότι η επαναστατική οργή δεν είναι κάτω από τον έλεγχό τους. Έτσι οι εκλογές έγιναν με στόχο την απονομιμοποίηση των επαναστατικών διαδηλώσεων και την μεταφορά νομιμοποίησης στο Κοινοβούλιο που κέρδισαν οι Ισλαμιστές, παρόλο που είναι ανοιχτοί σε διαπραγματεύσεις, χειρισμούς και συμβιβασμούς ώστε να σταλούν μια σειρά καθησυχαστικά μηνύματα προς τη Δύση. Και ποιος από εμάς μπορεί να ξεχάσει ότι οι Ισλαμιστές στη διάρκεια της επανάστασης κάθισαν με τον Ομάρ Σουλεϊμάν για να διαπραγματευτούν, ή τις επιθέσεις τους κατά των απεργιών των εργατών για τα δικαιώματά τους μετά την επανάσταση, ή τη χρησιμοποίηση σαλαφιτών σεϊχηδων από πλευράς του στρατιωτικού συμβουλίου για να "λυθούν" κατασκευασμένα διαθρησκευτικά προβλήματα, ή την υποστήριξη που έδωσαν στο στρατιωτικό συμβούλιο για να περάσουν οι μεταρρυθμίσεις στο Σύνταγμα, όπως και την άρνησή τους να συμμετάσχουν στις διαδηλώσεις της "Δεύτερης Παρασκευής της Οργής" το Μάη και στις δύο καταλήψεις της 8ης Ιούλη και της 19ης Νοέμβρη.

Ήταν γελοίο να νομίζει κανείς ότι ο στρατός θα άφηνε την εξουσία και θα περνούσε τον έλεγχο της χώρας στους Ισλαμιστές τόσο εύκολα. Δεν είναι μόνο ότι ο στρατός υπερασπίζει τα συμφέροντα του πολιτικά ηττημένου στρώματος των επιχειρηματιών και των επενδυτών που έλεγχαν την οικονομία της χώρας σαν καρκίνος στη διάρκεια της περιόδου Μουμπάρακ. Είναι επίσης ότι ο στρατός υπερασπίζει και τα δικά του άμεσα οικονομικά συμφέροντα που έχουν να κάνουν με τη διαχείριση εκείνων των κλάδων της οικονομίας που ελέγχει χωρίς κανέναν λαϊκό έλεγχο και αντιστοιχούν σε περίπου 30% της εθνικής οικονομίας, ανάμεσά τους αγροκτήματα, εργοστάσια, ξενοδοχεία, όπου νεαροί στρατιώτες αναγκάζονται να δουλεύουν χωρίς καμιά ανταμοιβή. Δίπλα σε αυτά είναι τα δισεκατομμύρια των εξοπλιστικών προϋπολογισμών και των εισοδημάτων από την ξένη βοήθεια.

Η επανάσταση των μαζών της Αιγύπτου κατάφερε τόσο δυνατό χτύπημα σε αυτούς τους μηχανισμούς που τους είναι δύσκολο να αναρρώσουν

Ωστόσο, πρέπει να αναμένουν ότι θα προκύψει κάποια συναίνεση μεταξύ του στρατιωτικού συμβουλίου, κάποιων φιλελεύθερων δυνάμεων που συμφώνησαν να συμμετάσχουν στο εντελώς διακοσμητικό "Συμβουλευτικό Συμβούλιο" [που στήθηκε από το στρατιωτικό συμβούλιο], και την Μουσουλμανική Αδελφότητα και τους Σαλαφίτες από την ισλαμιστική πλευρά. Ο σκοπός είναι να διασφαλιστεί πως όλες αυτές οι δυνάμεις θα πάρουν ένα κομμάτι από την πίτα – στο βαθμό που η κατάσταση παραμένει εξισορροπημένη όπως επισημάναμε παραπάνω – χωρίς την ανάγκη να μπουν στη σκηνή οι μάζες, οι οποίες έδωσαν ένα μάθημα στους φιλελεύθερους και τους Ισλαμιστές το Νοέμβρη ότι βρίσκονται εκτός ελέγχου και πως οι διαμαρτυρίες τους έχουν τη δυνατότητα να μετεξελιχθούν σε αιτήματα για την ανατροπή του ίδιου του στρατιωτικού συμβουλίου.

Οι επαναστατικές δυνάμεις

Όσο για τις δυνάμεις που παλεύουν για τη συνέχιση και το βάθεμα της διαδήλωσης, έχουν πολύ δουλειά να κάνουν για να αναπτυχθούν ως κίνημα. Μπορούμε να αποπειραθούμε να κάνουμε ένα περίγραμμα των δυνάμεων της επανάστασης – παρόλο που αναγκαστικά θα υπάρχουν λάθη – χωρίζοντάς τις σε τρία κύρια μπλοκ. Το πρώτο είναι η νεολαία των παραγκουπόλεων, περιθωριοποιημένοι και οι άνεργοι, μαζί με τους οποίους βρίσκονται οι Ούλτρας [οι οργανωμένοι οπαδοί ποδοσφαιρικών ομάδων], πολλοί ανεξάρτητοι νέοι και αναρχικοί. Κάποιοι από αυτούς συμμετείχαν στην επανάσταση από την αρχή και ανάμεσά τους βρίσκει κανείς τους περισσότερους μάρτυρες και τραυματίες. Υποσχέθηκαν άμεση εκδίκηση στο στρατιωτικό συμβούλιο και την αστυνομία κι έτσι υπήρξε μαζική παρουσία τους στις μάχες της 28ης Ιούνη και στη μάχη της οδού Μοχάμεντ Μαχμούντ, όπως και στη διάρκεια των καταλήψεων της 8ης Ιούλη και της 19ης Νοέμβρη. Αποτελούν υπόδειγμα επαναστατικού θάρρους και κάλεσαν ανοιχτά για την πτώση του στρατιωτικού καθεστώτος, την κάθαρση της αστυνομίας, τον τερματισμό των στρατοδικείων, υπέρ των δικαιωμάτων των οικογενειών μαρτύρων και τραυματιών. Ωστόσο, δεν κατάφεραν να αναδείξουν κοινωνικά αιτήματα, ούτε καν να προσφέρουν αλληλεγγύη στις εργατικές κινητοποιήσεις, όπως την απεργία των εργατών της συγκοινωνίας ή την απεργία των καθηγητών.

Το δεύτερο μπλοκ στις επαναστατικές δυνάμεις έχει στην καρδιά του τα βασικά τμήματα της αιγυπτιακής εργατικής τάξης, επαγγελματίες και ανεξάρτητα συνδικάτα, που έχουν δώσει μια σειρά μάχες από το 2006 και έχουν κερδίσει μεγάλη εμπειρία κινητοποίησης που κορυφώθηκε με τη μάχη της επανάστασης, όταν αυτό το μπλοκ κατάφερε θανατηφόρο χτύπημα στο Μουμπάρακ το Φλεβάρη. Συνέχισαν τις κινητοποιήσεις τους και μετά την επανάσταση, φτάνοντας στο αποκορύφωμα με τις απεργίες των εργαζόμενων στα λεωφορεία, στις τηλεπικοινωνίες και στους γιατρούς, όπως και στις εκατοντάδες άλλες κινητοποιήσεις που κουβαλάνε το σπόρο της γενικής απεργίας. Ωστόσο, το ξέσπασμα της γενικής απεργίας δεν προέκυψε, λόγω της απουσίας επαναστατικής οργάνωσης των εργατών και απουσίας αιτημάτων που να συνδέουν το κοινωνικό με το πολιτικό, όπως επίσης και από την απόσταση που υπήρξε μεταξύ αυτού του μπλοκ από την οργανωμένη συμμετοχή στις αλλεπάλληλες πολιτικές διαδηλώσεις και καταλήψεις ενάντια στη στρατιωτική κυβέρνηση.

Το τρίτο μπλοκ αποτελείται από διάφορες επαναστατικές οργανώσεις, που ξεκινάνε από ριζοσπάστες δημοκράτες

που υιοθετούν κοινωνικά αιτήματα μέχρι τη σοσιαλιστική αριστερά η οποία μετά την κατάληψη της 8ης του Ιούλη βιώνει μια περίοδο αποτελεσματικού συντονισμού σε πολιτικό και οργανωτικό επίπεδο. Τα περισσότερα από αυτά τα κινήματα μπόρεσαν να κερδίσουν εκατοντάδες νέα μέλη και αξιοποίησαν την κατάσταση πολιτικής ρευστότητας για να δυναμώσουν σημαντικά. Ωστόσο, παραμένουν σχετικά στο περιθώριο της πολιτικής σκηνής, μη έχοντας τη δυνατότητα να προτείνουν προτεραιότητες που θα συγκεντρώσουν ευρύτερες δυνάμεις, παρόλη τη συμμετοχή τους στην ηγεσία και στην ανάπτυξη της κατάληψης του Νοέμβρη και την υποστήριξή τους στις απεργίες και τις καταλήψεις εργατών και επαγγελματιών.

Συνεπώς το πρόβλημα είναι πώς οι επαναστατικές οργανώσεις μπορούν να πετύχουν να φτιάξουν ένα κοινωνικό πρόγραμμα που θα μετασχηματίζει το σύνθημα της κοινωνικής δικαιοσύνης που υιοθετήθηκε από την επανάσταση – και το οποίο τις διαχωρίζει από τους φιλελεύθερους και τους Ισλαμιστές – σε συγκεκριμένα, πρακτικά βήματα που συνδέονται με τους μισθούς, τις τιμές των προϊόντων, το δικαίωμα στη στέγαση, την υγεία, την εκπαίδευση και την εργασία και την συνεπακόλουθη σύνδεση αυτής της κατάκτησης με την παρουσία μιας επαναστατικής κυβέρνησης στην εξουσία.

Παρόλο που οι Ισλαμιστές (και κυρίως η Μουσουλμανική Αδελφότητα) έχουν διευρύνει το εκλογικό τους πρόγραμμα, προσθέτοντας αιτήματα για την καθιέρωση ελάχιστου και μέγιστου μισθού και για την προοδευτική φορολόγηση, οι προηγούμενες θέσεις της Αδελφότητας σε κοινωνικά ζητήματα επιβεβαιώνουν πως χρησιμοποιεί αυτά τα αιτήματα μόνο για κατανάλωση των ψηφοφόρων. Είναι πασίγνωστο πως οι ηγέτες της Αδελφότητας έχουν κάνει τεράστιες οικονομικές επενδύσεις και δεν αντιτάχθηκαν σε καμιά νεοφιλελεύθερη πολιτική στη διάρκεια της διακυβέρνησης Μουμπάρακ, όπως και ότι υποστήριξαν τις αγροτικές μεταρρυθμίσεις οι οποίες κατάργησαν την προστασία για τα ενοίκια των χωρικών. Είναι επίσης γνωστό πως κατήγγειλαν τις εργατικές απεργίες μετά την επανάσταση του Γενάρη (όπως έδειξε και η στάση τους στην απεργία των εκπαιδευτικών). Ούτε πήραν μέρος σε κάποια από τις πολιτικές μάχες με το σύστημα όσον αφορά στα κοινωνικά δικαιώματα, τους μισθούς, την ανεργία ή ενάντια στη διάλυση της εθνικής οικονομίας μέσω του προγράμματος ιδιωτικοποιήσεων. Συνεχίζουν να επιβεβαιώνουν την ολοσχερή τους υποστήριξη στις πολιτικές της ελεύθερης αγοράς μέσω των επανειλημμένων καθησυχαστικών μηνυμάτων που στέλνουν προς τις ΗΠΑ, τη Δύση και τα κράτη του Κόλπου.

Επιπλέον, η τεράστια οικονομική κρίση στην Αίγυπτο και παγκόσμια, αποτελεί πρόκληση διότι σημαίνει πως οποιαδήποτε προσπάθεια από μια κυβέρνηση να υιοθετήσει φιλελεύθερες οικονομικές πολιτικές στη σημερινή συγκυρία θα αποτύχει. Τα νομισματικά αποθεματικά της Αιγύπτου συρρικνώνονται, οι επενδύσεις έχουν σταματήσει και ο τουρισμός θα επιδεινωθεί δραματικά με την άνοδο των Σαλαφιτών. Η παγκόσμια οικονομία που δέχθηκε δυνατά χτυπήματα στο μεγαλύτερο μέρος της Νότιας Ευρώπης ως αποτέλεσμα των πολιτικών λιτότητας που υιοθέτησαν οι κυβερνήσεις, είναι ανίκανη να δώσει χέρι βοήθειας στον ασθμαίνοντα αιγυπτιακό καπιταλισμό. Ούτε θα υπάρξει ανακούφιση για τους αιγύπτιους καπιταλιστές από τις χώρες του Κόλπου στα Ανατολικά, οι οποίες είδαν τη φωτιά της επανάστασης να ανάβει στα περίχωρά τους, στην Υεμένη και στο Μπαχρέιν.

Τα άμεσα καθήκοντα

Ωστόσο, για να φτάσει η επανάσταση στη νίκη, είναι αναγκαίο να παλέψουμε για τα εξής:

1. το χτίσιμο ενός επαναστατικού σοσιαλιστικού κόμματος με ρίζες στη βάση των εργατών, των χωρικών και των σπουδαστών, ικανό να ηγηθεί των μαζών μέχρι τη νίκη. Γι'αυτό καλούμε τους αιγύπτιους επαναστάτες, φοιτητές και εργάτες, να ενταχθούν στους Επαναστάτες Σοσιαλιστές, οι οποίοι βρίσκονται ανάμεσα στους επαναστάτες στις πλατείες Ταχρίρ όλης της χώρας, στα εργοστάσια και στις πανεπιστημιουπόλεις. Για να υλοποιήσουμε τους στόχους της επανάστασης – ψωμί, λευτεριά και κοινωνική δικαιοσύνη – μέσα από την κατάργηση της κοινωνίας της τυραννίας, της εκμετάλλευσης και της φτώχειας και την οικοδόμηση μιας σοσιαλιστικής κοινωνίας που θα γράψει με μεγάλα γράμματα στις σημαίες της τις λέξεις: λευτεριά και δικαιοσύνη.

2. Να δημιουργήσουμε ένα επαναστατικό μέτωπο με ένα πολιτικό πρόγραμμα που θα υιοθετεί το ζήτημα της κοινωνικής δικαιοσύνης και θα παλεύει με μια ενιαία προοπτική σε όλες τις κατά τόπους γειτονιές, εργοστάσια, σωματεία, χωριά και Πανεπιστήμια με στόχο τη συνέχιση της επανάστασης στους δρόμους. Ένα μέτωπο που θα ενοποιείται με τμήματα της εργατικής τάξης, των ανεξάρτητων συνδικάτων και των επαγγελματικών ενώσεων με στόχο να προωθεί τις κινητοποιήσεις και να τους δίνει πολιτική διάσταση ζητώντας την ανατροπή της συμμαχίας μεταξύ του στρατού και των εμπόρων της θρησκείας, αποκαλύπτοντας ταυτόχρονα ότι αυτή η συμμαχία έχει στην καρδιά της την αντιπαράθεση με τα πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά δικαιώματα όλων των μισθωτών και φτωχων αγροτών.

3. Να παλέψουμε με τους φτωχούς, τους περιθωριοποιημένους και τις οικογένειες των μαρτύρων και των τραυματιών, για να κερδίσουν τα δικαιώματά τους και να συνδέσουμε τα πολιτικά τους αιτήματα για κατάργηση της στρατιωτικής εξουσίας με τις καταλήψεις που κάνουν για κοινωνικά και οικονομικά αιτήματα, τα οποία χρειάζονται μια επαναστατική κυβέρνηση για να επιτευχθούν.

Η σύνδεση μεταξύ του οικονομικού και του πολιτικού είναι εξαιρετικά σημαντική. Η υλοποίηση του οικονομικού αιτήματος να οριστεί ελάχιστος και μέγιστος μισθός δεν μπορεί να επιτευχθεί χωρίς άμεση πολιτική σύγκρουση με την καπιταλιστική άρχουσα τάξη και το στρατιωτικό συμβούλιο, σαν συνέπεια της αντίθεσης που υπάρχει μεταξύ των συμφερόντων του κράτους και των θεσμών που υπηρετούν την άρχουσα τάξη από τη μια μεριά και των εκμεταλλευόμενων μαζών από την άλλη.

Τέλος, το σύνθημα "η εξουσία και ο πλούτος στο λαό" που έχουμε υιοθετήσει πρέπει να μεταφραστεί σε ένα ριζοσπαστικό πρόγραμμα που θα γίνει όπλο ώστε να πιέσουμε το καταρρέον καθεστώς και να θέσουμε σε πολιορκία από την πρώτη μέρα το κοινοβούλιο που σκοπεύει να διακόψει την επανάσταση. Να αποκαλύψουμε τα παιχνίδια θρησκευτικής διάσπασης που παίζουν, φέρνοντας στην πρώτη γραμμή την ουσιαστική κοινωνική αντιπαράθεση ανάμεσα στο Κεφάλαιο από τη μια μεριά (είτε φοράει ράσο και άμφια είτε όχι) και την εργατική τάξη και τις λαϊκές μάζες από την άλλη.

Είναι μια επανάσταση μέχρι τη νίκη.

Επαναστάτες Σοσιαλιστές

Τα μαθήματα της Βαϊμάρης

Ο **Λέανδρος Μπόλαρης** παρουσιάζει ανατρεπτικά ένα νέο βιβλίο που ανατρέχει στην "Ανάπηρη Δημοκρατία του 1918-1933" στη Γερμανία.

Οι αναφορές στη Δημοκρατία της Βαϊμάρης γίνονται όλο και συχνότερες το τελευταίο διάστημα, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό. Η πρώτη Γερμανική Δημοκρατία, που απέκτησε το Σύνταγμά της το 1919 στη πόλη της Βαϊμάρης, κατέρρευσε άδοξα κάτω από τα χτυπήματα του ναζισμού το 1933. Πολύ λίγα από τα δεκατέσσερα χρόνια της ήταν χρόνια σταθερότητας και ευημερίας. Ο υπερπληθωρισμός του 1923, η οικονομική κρίση από το 1929, η άνοδος των ναζί, είναι γεγονότα που έχουν μείνει στην ιστορική μνήμη. Το φάντασμα της Βαϊμάρης αρχίζει να πλανιέται ξανά πάνω από όσους θεωρούν τους θεσμούς όπως της «Ενωμένης Ευρώπης», σαν το φράγμα που συγκρατεί τις δυνάμεις του σκότους και του χάους. Κοιτάξτε τι συνέβη όταν τέτοιοι θεσμοί κατέρρευσαν στη δεκαετία του '30, μας προειδοποιούν.

Τι συνέβη όμως στη Γερμανία του Μεσοπολέμου; Ποιά ήταν τα γεγονότα που σημάδεψαν την άνοδο και την πτώση της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης και ποιές οι βαθύτερες αιτίες τους; Λίγα είναι τα βιβλία που μπορεί να ανατρέξει κανείς: η αναντικατάστατη ιστορία της Γερμανικής Επανάστασης από τον Κρις Χάρμαν για την περίοδο από το 1918 μέχρι το 1923, η έξοχη βιογραφία του Χίτλερ από τον Βρετανό ιστορικό Ian Kershaw, και βέβαια τα κείμενα του Λ. Τρότσκι για τον φασισμό και το ενιαίο μέτωπο, γραμμένα ανάμεσα στο 1930 και το 1933.[1] Το βιβλίο του Χάινριχ Βίνκλερ *«Βαϊμάρη – Η Ανάπηρη Δημοκρατία 1918-1933»* (εκδόσεις Πόλις, 2011) συμπληρώνει, όμως, το κενό που υπήρχε για μια πολιτική ιστορία όλης εκείνης της περιόδου. Ο Βίνκλερ είναι ιστορικός, καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Hubolt του Βερολίνου και μέλος του Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος Γερμανίας (SPD). Στη δεκαετία του '80 είχε διαδραματίσει ένα σημαντικό ρόλο στη Historikerstreit («η διαμάχη των ιστορικών»), απαντώντας σε δεξιούς διανοούμενους όπως ο Ερνεστ Νόλτε που υποστήριζαν ότι η ναζιστική θηριωδία δεν ήταν τίποτα περισσότερο από μια αμυντική αντίδραση στο σοβιετικό «ολοκληρωτισμό». Το βιβλίο του είναι γραμμένο από τη σκοπιά της υπεράσπισης του βασικού πυλώνα της Βαϊμάρης, της γερμανικής σοσιαλδημοκρατίας.

Επανάσταση και Αντεπανάσταση

Τον Νοέμβρη του 1918, έναν χρόνο μετά τον Οκτώβρη του 1917 στη Ρωσία, η επανάσταση ξέσπασε στην Γερμανία. Ξεκίνησε από τους ναύτες του πολεμικού στόλου στο Κίελο, απλώθηκε στα λιμάνια και τις βιομηχανικές πόλεις της βόρειας Γερμανίας και στις 9 Νοέμβρη έφτασε στο Βερολίνο. Οι φαντάροι ενώθηκαν με τους απεργούς, ένοπλους εργάτες και το Ράιχ (Αυτοκρατορία) του Κάιζερ Γουλιέλμου κατέρρευσε. Η επανάσταση έβαλε τέλος στην προοπτική της παράτασης του ιμπεριαλιστικού αιματοκυλίσματος στα χαρακώματα.

Μέσα στις φλόγες του αγώνα δημιούργησαν τα ίδια όργανα αγώνα και εξουσίας, όπως τα σοβιέτ στη Ρωσία: τα «συμβούλια» (räte) των φαντάρων και των εργατών αντιπροσώπων. Μπορούσαν να πάρουν την εξουσία ακολουθώντας το παράδειγμα των Ρώσων συντρόφων τους ή υπήρχε μια άλλη ρεαλιστικότερη προοπτική;

Ο Βίνκλερ υποστηρίζει ότι αυτή η άλλη προοπτική ήταν εκείνη που επέβαλε, εν τέλει, το SPD. Η γερμανική σοσιαλδημοκρατία βρέθηκε μπροστά σε μια επανάσταση που δεν την ήθελε – είχε στηρίξει τη δικιά της άρχουσα τάξη στον πόλεμο και, στις παραμονές της επανάστασης, υπουργοί της μπήκαν στη «μεταβατική» αυτοκρατορική κυβέρνηση. Η ηγεσία της, αντιμέτωπη με την προοπτική της «Δημοκρατίας των Συμβουλίων» που προωθούσαν οι επαναστάτες όπως

Γερμανική επανάσταση, Νοέμβρης 1918.

Προεκλογική εξόρμηση του Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος Γερμανίας.

ο Καρλ Λίμπκνεχτ και η Ρόζα Λούξεμπουργκ, έριξε το βάρος της στην παγίωση μιας αστικής, κοινοβουλευτικής Δημοκρατίας.

Ο Βίνκλερ αναφέρει, συμφωνώντας, την εκτίμηση του Έντουαρντ Μπερνστάιν ότι η σοσιαλιστική επανάσταση ήταν όχι μόνο αχρείαστη αλλά και επικίνδυνη για την Γερμανία. Αχρείαστη γιατί ήταν μια δημοκρατική κοινωνία που μπορούσε να μεταρρυθμισθεί ειρηνικά και επικίνδυνη γιατί ήταν τόσο βιομηχανικά ανεπτυγμένη ώστε η αποδιοργάνωση που θα προκαλούσε μια επανάσταση θα ήταν καταστροφική. Είκοσι περίπου χρόνια πριν, η Ρόζα Λούξεμπουργκ απαντώντας στον ίδιο Μπερνστάιν, είχε επισημάνει ότι όποιος υποστηρίζει τη στρατηγική της μεταρρύθμισης απέναντι στη στρατηγική της κοινωνικής επανάστασης *«δεν επιλέγει έναν πιο ήρεμο, πιο ασφαλή και βραδύ δρόμο προς τον ίδιο σκοπό, αλλά έναν άλλο σκοπό – και συγκεκριμένα, όχι τη δημιουργία ενός νέου κοινωνικού καθεστώτος, αλλά απλούστατα επουσιώδεις μεταβολές στο παλιό».*[2]

Αποδείχτηκε τραγικά σωστή. Η Ρόζα δολοφονήθηκε – μαζί με εκατοντάδες επαναστάτες – τον Γενάρη του 1919 όταν η κυβέρνηση του SPD έστειλε τα Freikorps, σώματα εθελοντών αξιωματικών και στρατιωτών του παλιού στρατού, να καταστείλουν την πρόωρη εξέγερση στο Βερολίνο. Δυο μήνες μετά, τα ίδια στρατιωτικά σώματα, με τις εντολές του «σοσιαλιστή» υπουργού Αμυνας Νόσκε, θα καταστείλουν ένα μεγάλο απεργιακό κύμα στο Βερολίνο και θα στραφούν ενάντια ακόμα και στις «μετριοπαθείς» οργανώσεις των σοσιαλδημοκρατών του SPD και του USPD. Απολογισμός: 1.000 νεκροί.

Μέσα σε τέτοιες συνθήκες συνήλθε η Εθνοσυνέλευση που θα συνέτασσε το Σύνταγμα της νέας Δημοκρατίας, στην ήσυχη, πανεπιστημιακή πόλη της Βαϊμάρης, μακριά από το Βερολίνο με τις ριζοσπαστικές παραδόσεις του εργατικού του κινήματος. Στις εργασίες κυριαρχούσε το SPD – οι «Σοσιαλιστές της Πλειοψηφίας». Έχει σημασία να τονιστεί ότι παρά το βρόμικο ρόλο της ηγεσίας του, το κόμμα αυτό το ακολουθούσαν εκατομμύρια εργάτες όχι μόνο ένα μεγάλο μέρος της παλιάς βάσης του, αλλά και εκατομμύρια εργαζόμενοι που έμπαιναν για πρώτη φορά στην πολιτική. Αυτό ίσχυε ιδιαίτερα για τους φαντάρους και τους φτωχούς εργάτες γης στα ανατολικά στα μεγάλα αγροκτήματα των «Γιούνκερ» στην Ανατολική Πρωσία. Το SPD είχε πάρει τη μεγάλη πλειοψηφία στις εκλογές των εργατικών συμβουλίων και τα έπεισε ότι η μόνη σωστή στρατηγική ήταν η ενσωμάτωσή τους στο νέο δημοκρατικό καθεστώς.

Η «Υπερσυνέχεια»

Το νέο καθεστώς γεννήθηκε από την επανάσταση αλλά σημαδεύτηκε εξ αρχής από την αντεπανάσταση. Το Σύνταγμα της Βαϊμάρης αντανακλούσε αυτή τη πραγματικότητα, ακόμα και στην επίσημη ονομασία του: δεν ήταν το Σύνταγμα της Γερμανικής Δημοκρατίας αλλά το Σύνταγμα του Γερμανικού Ράιχ. Στο προηγούμενο καθεστώς της Αυτοκρατορίας, το Ράιχσταγκ, η Κάτω Βουλή, είχε ακόμα περιορισμένες εξουσίες και το εκλογικό σύστημα έκανε διακρίσεις σε βάρος της εργατικής τάξης. Το νέο Σύνταγμα μπορεί να κατοχύρωνε το γενικό εκλογικό δικαίωμα, μαζί με την ψήφο των γυναικών, όμως έδινε τόσες υπερεξουσίες στον Πρόεδρο του Ράιχ, που εκλεγόταν με άμεση ψηφοφορία, ώστε να τον κάνει πιο ισχυρό από τον «πρόεδρο της Τρίτης Γαλλικής Δημοκρατίας ή τον Πρόεδρο των ΗΠΑ». Ο Πρόεδρος είχε την δυνατότητα να νομοθετεί και να διορίζει κυβερνήσεις σε «περιόδους εθνικής ανάγκης» σύμφωνα με το περίφημο άρθρο 48. Ο Χίτλερ έγινε καγκελάριος το 1933 με ένα τέτοιο προεδρικό διάταγμα.

Ο Βίνκλερ αναφέρει την φράση του σοσιαλδημοκράτη Εμπερτ, του πρώτου Προέδρου της Βαϊμάρης στην Εθνοσυνέλευση του 1919: *«Ήμασταν στην κυριολεξία οι διαχειριστές της χρεοκοπίας*

του παλαιού καθεστώτος». Και αναρωτιέται στη συνέχεια: *«Τι θα είχε συμβεί στη πρώτη Γερμανική Δημοκρατία αν οι σοσιαλδημοκράτες Λαϊκοί Πληρεξούσιοι δεν θεωρούσαν τους εαυτούς τους διαχειριστές της πτώχευσης του παλαιού καθεστώτος αλλά πατέρες και θεμελιωτές μιας Δημοκρατίας; Όλες οι απαντήσεις κινούνται στη σφαίρα του υποθετικού»*. Κι όμως, η Λούξεμπουργκ είχε προειδοποιήσει τι σήμαινε αυτή η διαχείριση: *«επουσιώδεις αλλαγές στο παλιό καθεστώς»*.

Πράγματι, ο ίδιος ο Βίνκλερ αναγνωρίζει ότι το SPD άφησε σε τόσο βαθμό ανέγγιχτο τον παλιό κρατικό μηχανισμό, ώστε να υπάρχει το πρόβλημα της «υπερσυνέχειας» (uberkontinuität). Ένα κραυγαλέο παράδειγμα ήρθε το 1920. Όταν κάποιοι στρατηγοί έκαναν πραξικόπημα και εγκαθίδρυσαν μια κυβέρνηση υπό τον Καπ, ο φον Σέεκτ, ο αρχηγός της Ράιχσβερ – του γερμανικού στρατού – δήλωσε στον πρόεδρο της Δημοκρατίας όταν του ζήτησε να αντιμετωπίσει το πραξικόπημα ότι «η Ράιχσβερ δεν πυροβολεί την Ράιχσβερ».

Όμως, δεν επρόκειτο για παράλειψη ή για λάθος εκτίμηση εκ μέρους της σοσιαλδημοκρατίας. Για να διαλύσει τον παλιό κρατικό μηχανισμό του Κάιζερ, των γαιοκτημόνων και των μιλιταριστών, έπρεπε να συγκρουστεί με τον ίδιο τον καπιταλισμό. Σε ένα σημείο ο Βίνκλερ παρατηρεί ότι: *«Οι ομοιότητες με την προηγούμενη γερμανική επανάσταση του 1848-49 ήταν ολοφάνερες. Και οι δυο επαναστάσεις ήταν έως έναν βαθμό 'ακούσιες'. Οι σοσιαλδημοκράτες του 1918 έγιναν επαναστάτες χωρίς να το έχουν προγραμματίσει, όπως κι οι φιλελεύθεροι του 1848»*.

Το 1848 η αστική τάξη πρόδωσε την επανάσταση και συμβιβάστηκε με το Πρωσικό απολυταρχικό κράτος των ευγενών γαιοκτημόνων από το φόβο μιας νέας επαναστατικής τάξης, του προλεταριάτου. Το αποτέλεσμα αυτού του συμβιβασμού ήταν ότι το έργο της αστικής επανάστασης, το άνοιγμα του δρόμου για την ανάπτυξη του καπιταλισμού, το ανέλαβε το πρωσικό κράτος υπό τον Βίσμαρκ, από «τα πάνω». Η Γερμανία έγινε ένα ενιαίο εθνικό κράτος, απέκτησε μεγάλη βιομηχανία και σύγχρονο στρατό. Η αστική τάξη ήταν ευχαριστημένη με αυτό το συμβιβασμό: τα συμφέροντά της ικανοποιούνταν με το παραπάνω. Οι Γιούνκερ, οι Πρώσοι γαιοκτήμονες που στελέχωναν τον στρατό και την γραφειοκρατία, παρήγαγαν για την καπιταλιστική αγορά – και ακόμα κι αν τα συμφέροντά τους δεν ταυτίζονταν πάντα με εκείνα της βιομηχανίας, μοιράζονταν τις ίδιες στρατηγικές επιδιώξεις. Η δήμευση των χτημάτων τους το 1918-19 θα έσπαζε τη ραχοκοκαλιά της ισχύος τους και θα απελευθέρωνε τη δυναμική των εργατών γης. Όμως κάτι τέτοιο ήταν αδιανόητο για τη σοσιαλδημοκρατία, γιατί αποτελούσε κατάφωρη παραβίαση της καπιταλιστικής ιδιοκτησίας. Μετά το χάσιμο της επαναστατικής ευκαιρίας του 1923, οι περιοχές ανατολικά του ποταμού Έλβα έγιναν μια αντιδραστική έρημος. Εκεί θα σημείωνε τις πρώτες εντυπωσιακές επιτυχίες του το ναζιστικό κίνημα λίγα χρόνια μετά.

Τα «λύτρα της ταξικής πάλης» και η κρίση

Όλα τα παραπάνω δεν σημαίνουν ότι η Βαϊμάρη ήταν μια απλή συνέχεια του παλιού καθεστώτος. Η επανάσταση του 1918-19 δεν είχε καταλήξει στην νίκη των εργατών, αλλά είχε αλλάξει τον ταξικό συσχετισμό δύναμης.

Η κυρίαρχη τάξη είχε χάσει έναν παγκόσμιο πόλεμο. Είχε χάσει την στρατιωτική ισχύ της. Η Συνθήκη των Βερσαλλιών της άφηνε μόνο 100.000 στρατιώτες στη Ράιχσβερ. Έχασε ένα μεγάλο μέρος της οικονομικής ισχύος της, και η ίδια ληστρική Συνθήκη «ειρήνης» φόρτωνε στην Γερμανική οικονομία αβάσταχτα βάρη αποζημιώσεων. Στο εσωτερικό, για να αποφύγει την επανάσταση αναγκάστηκε να κάνει παραχωρήσεις. Δεν ήταν μόνο ο νόμος για το οχτάωρο, που έτσι κι αλλιώς, όπως καταγράφει ο Βίνκλερ, είχε πολλά «παραθυράκια» και άρχισε να παραβιάζεται από το 1922. Ούτε η θεσμοποίηση των εργοστασιακών συμβουλίων ως συμβουλευτικών οργάνων στις καπιταλιστικές επιχειρήσεις.

Η κυρίαρχη τάξη αναγκάστηκε να κάνει υλικές παραχωρήσεις και να αναγνωρίσει το ρόλο των συνδικάτων σε μια σειρά τομείς: επιδόματα ανεργίας, κοινωνική ασφάλιση, κράτος πρόνοιας. Ο θεσμός των συλλογικών διαπραγματεύσεων καθιερώθηκε και τα συνδικάτα απέκτησαν ισότιμη εκπροσώπηση στις επιτροπές διαιτησίας για τις διαφορές που ανέκυπταν. Το SPD μπορεί να μην συμμετείχε στην ομοσπονδιακή κυβέρνηση από το 1924 μέχρι το 1928, αλλά έλεγχε σταθερά την κυβέρνηση της Πρωσίας και άλλων κρατιδίων. Τα «λύτρα της ταξικής πάλης» όπως αποκαλεί αυτή την ισορροπία ο Βρετανός μαρξιστής ιστορικός Donny Gluckstein σήμαιναν ότι ενώ προπολεμικά το μερίδιο της εργασίας στο εθνικό εισόδημα ήταν 46%, το 1928 ανερχόταν στο 62%. Πάλι σε σχέση με την προπολεμική περίοδο, οι δαπάνες για κοινωνική ασφάλιση διπλασιάστηκαν, για υγεία-πρόνοια τετραπλασιάστηκαν.[3]

Η κυρίαρχη τάξη ανέχτηκε τέτοιες παραχωρήσεις, με σφιγμένα δόντια, γιατί μετά το 1924 η γερμανική οικονομία μπήκε σε τροχιά ανάκαμψης και στο πολιτικό επίπεδο η επαναστατική «απειλή» απομακρύνθηκε. Το Κομμουνιστικό Κόμμα παρέμεινε ένα μαζικό κόμμα, αλλά μειοψηφικό – στις εκλογές του 1928 η εκλογική του δύναμη ήταν το 1/3 της σοσιαλδημοκρατίας.

Ακόμα και η Συνθήκη των Βερσαλλιών και το ζήτημα των επανορθώσεων έγινε πιο «διαχειρίσιμο». Οι σοσιαλδημοκράτες ήταν ο πυλώνας της «πολιτικής τής εκπλήρωσης» της Συνθήκης, αλλά δεν ήταν οι μόνοι. Ο Στράζεμαν, επικεφαλής του μεγαλύτερου κόμματος της Δεξιάς, του Γερμανικού Λαϊκού Κόμματος (DVP), την υποστήριζε. Τα φτηνά δάνεια από τις ΗΠΑ του Σχεδίου Ντόου έκαναν πιο εύκολη την αποπληρωμή των επανορθώσεων και έδιναν ώθηση στην οικονομία. Η Γερμανία θα ξαναγινόταν μεγάλη δύναμη με την οικονομία της και τη σώφρονα διπλωματία.

Όλα αυτά τα τίναξε στον αέρα η έλευση της οικονομικής κρίσης. Τον Οκτώβρη του 1929 το Χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης κατέρρευσε, και στα επόμενα δυο χρόνια η κρίση είχε φτάσει στην Γερμανία, εκτινάσσοντας τον αριθμό των ανέργων στα πέντε εκατομμύρια. Οι συμβιβασμοί γίνονταν όλο και πιο ανυπόφοροι για την κυρίαρχη τάξη. Το αποτέλεσμα των εκλογών του 1928 είχε οδηγήσει στην συγκρότηση μιας κυβέρνησης «Μεγάλου Συνασπισμού» με τη συμμετοχή του SPD και καγκελάριο τον σοσιαλδημοκράτη Χέρμαν Μύλερ. Τον Μάρτη του 1930, η κυβέρνησή του οδηγήθηκε στην παραίτηση με αφορμή μια σύγκρουση για το ύψος των περικοπών στα επιδόματα ανεργίας και πρόνοιας.

Ο πρόεδρος Χίντεμπουργκ διόρισε καγκελάριο έναν συντηρητικό πολιτικό, τον Μπρύνιγκ. Ο Βίνκλερ υπογραμμίζει ότι *«η κοινοβουλευτική και εξωκοινοβουλευτική Δεξιά επιθυμούσε αυτή την εξέλιξη κυρίως επειδή δεν έβλεπε άλλο*

τρόπο για να συντρίψει το κοινωνικό κράτος της Βαϊμάρης». Ασκεί κριτική στο SPD γιατί αποδέχτηκε αυτή την εξέλιξη και απέτυχε να υπερασπίσει την κοινοβουλευτική δημοκρατία. Αυτό θα μπορούσε να το κάνει, υποστηρίζει, αν δεν έφευγε από την κυβέρνηση του «Μεγάλου Συνασπισμού».

Το πραγματικό δίλημμα της Σοσιαλδημοκρατίας το είχε θέσει στο έκτακτο συνέδριο του SPD στη Λειψία τον Μάρτη του 1931 ο Φριτζ Τάρνοβ, ηγετικό στέλεχος των συνδικάτων και βουλευτής: *«Στεκόμαστε... στο κρεβάτι του πόνου του καπιταλισμού... σαν τον γιατρό που επιθυμεί να κάνει τον άρρωστο καλά; Ή σαν τους χαρούμενους κληρονόμους που βιάζονται να έλθει ο φυσικός θάνατος και μάλιστα θα ήθελαν να τον επιταχύνουν με δηλητήριο;»*.[4] Για την ηγεσία της Σοσιαλδημοκρατίας η απάντηση ήταν το πρώτο.

Οι ναζί και το «μικρότερο κακό»

Από κει πήγαζαν όλες οι επιλογές της στα χρόνια της κρίσης. Στο κέντρο τους ήταν η προσπάθεια να αντιμετωπιστούν τα «άκρα» – η «άκρα αριστερά» και η «άκρα δεξιά» – μέσω της πολιτικής υπεράσπισης της «Συνταγματικής νομιμότητας». Μια πολιτική που στο τέλος την έφερε να δέχεται αμαχητί το ένα πλήγμα στη δημοκρατία και το εργατικό κίνημα μετά το άλλο.

Στις εκλογές του Σεπτέμβρη του 1930, το Κομμουνιστικό Κόμμα αύξησε κατά 40% την εκλογική του δύναμη και η Σοσιαλδημοκρατία, παρόλο που διατήρησε χοντρικά τον αριθμό των ψηφοφόρων της, είδε τα ποσοστά της να πέφτουν. Όμως, το εντυπωσιακό και το ανησυχητικό ήταν η εκτόξευση της δύναμης του ναζιστικού κόμματος, από τις 800.000 ψήφους του 1928 έφτασε τα 6.400.000! Ο Βίνκλερ καταρρίπτει καταρχήν τον μύθο ότι η εκλογική άνοδος των ναζί οφειλόταν στους ανέργους. *«Οι άνεργοι εργάτες»*, όπως επισημαίνει, *«είχαν προτιμήσει να δώσουν τη ψήφο τους στο Κομμουνιστικό Κόμμα του Ερνστ Τέλμαν κι όχι στον Αδόλφο Χίτλερ»*.

Η κύρια δεξαμενή που αντλούσαν δύναμη οι ναζί τότε και στα επόμενα χρόνια, ήταν η μεσοαστική βάση των κομμάτων της δεξιάς. Ήταν οι «τρελαμένοι από την κρίση μικροαστοί», όπως έγραφε ο Τρότσκι, που εγκατέλειπαν τα παραδοσιακά τους κόμματα γιατί δεν μπορούσαν να αντιμετωπίσουν την κρίση, αλλά ταυτόχρονα στρέφονταν με μανία ενάντια στην οργανωμένη εργατική τάξη με τα «προνόμια» και τις «αντεθνικές» παραδόσεις της.

Όμως, το ναζιστικό κόμμα δεν εμφανίστηκε σαν από μηχανής θεός για να γίνει ο εκφραστής τους. Ο Βίνκλερ δείχνει με λεπτομέρεια πως το κόμμα του Χίτλερ έγινε «αξιοσέβαστο» την ίδια στιγμή που τα Τάγματα Εφόδου του προσπαθούσαν να σκορπίσουν τον τρόμο στους δρόμους. Η δεξιά αστική αντιπολίτευση το αγκάλιασε, με σκοπό να το χρησιμοποιήσει. Για παράδειγμα το 1929, μια συμμαχία, του DNVP (των «Εθνικολαϊκών»), των Stahlhelm (των «Χαλυβδόκρανων»), μιας μαζικής δεξιάς παραστρατιωτικής οργάνωσης, και των Ναζί, οργάνωσαν κοινή εκστρατεία ενάντια στο «Σχέδιο Γιανγκ» για το διακανονισμό των πολεμικών επανορθώσεων. Το 1931, μαζί με τμήματα του DVP, όλοι οι παραπάνω έφτιαξαν μια συμμαχία, το «Μέτωπο του Χάρτσμπουργκ» (από την ομώνυμη πόλη). Το μέτωπο διαλύθηκε γιατί ο Χίτλερ δεν ήθελε να γίνει συμπλήρωμα της «εθνικής αντιπολίτευσης». Την χρησιμοποίησε, αντί να τον χρησιμοποιήσει.

Ο Βίνκλερ θεωρεί ότι η επαναστατική πολιτική ήταν αδιανόητη σε τέτοιες συνθήκες και την ταυτίζει με εκείνη του Κομμουνιστικού Κόμματος της Γερμανίας που έκανε επαναστατικά κηρύγματα και ταυτόχρονα δήλωνε ότι ο κύριος εχθρός είναι οι σοσιαλδημοκράτες, οι «σοσιαλφασίστες» όπως τους αποκαλούσε η σταλινοποιημένη πλέον Κομιντέρν. Πράγματι, το KPD ακολουθούσε την παρανοϊκή «πολιτική της Τρίτης Περιόδου» που το καταδίκασε σε απομόνωση από τους σοσιαλδημοκράτες εργάτες. Να συμπληρώσουμε, ότι αυτή η πολιτική έμοιαζε να δικαιώνεται από τη στιγμή που το κόμμα αύξανε σταθερά τις ψήφους και τα ποσοστά του – οι κοινοβουλευτικές αυταπάτες δεν ήταν αποκλειστικό προνόμιο του SPD. Όμως, ο Βίνκλερ λέει μισές αλήθειες. Πρώτον, κάνει τη λαθροχειρία να ταυτίζει την βάση του KPD, που ήταν πολύ περισσότερο ευαίσθητη στον φασιστικό κίνδυνο, με την ηγεσία. Δεύτερον, αποσιωπά το γεγονός ότι ακόμα και με εντελώς λάθος πολιτική, οι αγωνιστές του KPD από το 1931 μέχρι και το 1933 προσπάθησαν να αντιμετωπίσουν στους δρόμους τη ναζιστική πανούκλα.

Το πιο σημαντικό, όμως, είναι ότι

Ο Χίντεμπουργκ ορκίζει καγκελάριο τον Χίτλερ.

αγνοεί επιδεικτικά την επαναστατική πολιτική για την οποία πάλευε ο Τρότσκι: το ενιαίο εργατικό μέτωπο, την κοινή δράση ενάντια στο φασισμό. Μια ενεργητική πολιτική που θα κινητοποιούσε την οργανωμένη εργατική τάξη ενάντια στους ναζί, ενάντια στις επιπτώσεις της κρίσης, θα μπορούσε να αντιστρέψει την πορεία προς τον γκρεμό.

Ο Βίνκλερ επαναλαμβάνει το επιχείρημα, που το μοιράζονται και πολλοί αριστεροί ιστορικοί, ότι η κρίση είχε κάνει αδύνατη μια μαχητική πολιτική. Είναι αλήθεια, γράφει, ότι μια γενική απεργία είχε τσακίσει το πραξικόπημα του Καπ το 1920. Όμως, τέτοιες μέθοδοι, δεν μπορούσαν να επιστρατευθούν στις συνθήκες της τεράστιας ανεργίας του 1930 – μόνο μια μειοψηφία θα ακολουθούσε και η αποτυχία θα οδηγούσε σε κατάρρευση των εργατικών οργανώσεων. Πρόκειται για εύκολες κρίσεις κατόπιν εορτής: το μούδιασμα που υπήρχε στις γραμμές των εργατών, οφειλόταν ακριβώς στην παθητικότητα και τον σεχταρισμό των ηγεσιών τους. Κι όχι μόνο αυτό: η ηγεσία της Σοσιαλδημοκρατίας συνειδητά επενέβαινε κάθε στιγμή που τμήματα της βάσης της πίεζαν για μια πιο ενεργητική πολιτική ενάντια στον φασισμό. Υπάρχουν σκόρπιες, σχεδόν υπαινικτικές αναφορές σ' αυτό σε διάφορα σημεία του βιβλίου του Βίνκλερ – όπως όταν αναφέρεται στους Schufos, στις επίλεκτες ομάδες δράσης της σοσιαλδημοκρατικής οργάνωσης αυ-

τοάμυνας Reichsbanner.

Ο Τρότσκι είχε πολύ εύστοχα γράψει το 1931 ότι *«η ικανότητα προσαρμογής της Σοσιαλδημοκρατίας έφτασε στο σημείο όπου αρχίζει η αυτοαναίρεσή της».*[5] Έδωσε «ανοχή» στη διορισμένη κυβέρνηση Μπρύνιγκ. Στις προεδρικές εκλογές του Απρίλη 1932 στήριξε την υποψηφιότητα του απερχόμενου Προέδρου, του υπερ-συντηρητικού στρατάρχη Χίντεμπουργκ – ήταν το «μικρότερο κακό» σε σχέση με τον Χίτλερ και άλλωστε ήταν υπερασπιστής του Συντάγματος. Ο Χίντεμπουργκ αντάμειψε την Σοσιαλδημοκρατία για την υποστήριξή της διορίζοντας έναν ακόμα πιο συντηρητικό καγκελάριο, τον φον Πάπεν.

Στις 20 Ιούλη, η ηγεσία της Σοσιαλδημοκρατίας βρέθηκε αντιμέτωπη με τον «Βιασμό της Πρωσίας». Για χρόνια το SPD καλλιεργούσε την ιδέα ότι θα κινιόταν μοναχά αν παραβιαζόταν ανοιχτά το Σύνταγμα. Θεωρούσε ότι ο δικός του έλεγχος της κυβέρνησης της Πρωσίας με τους 80.000 βαριά εξοπλισμένους αστυνομικούς – το Βερολίνο ήταν και πρωτεύουσα της Πρωσίας – πολλοί από αυτούς σοσιαλδημοκράτες, του πρόσφερε ένα απόρθητο φρούριο και μάλιστα «Συνταγματικό». Ο Πάπεν με την έγκριση του Χίντεμπουργκ απλά απέλυσε την κυβέρνηση της Πρωσίας και έγινε «Επίτροπος του Ράιχ» για την Πρωσία. Μάταια, όμως, οι εργάτες της Reichsbanner περίμεναν το σύνθημα να βάλουν σε πράξη τα χιλιο-προβαρισμένα σχέδια δράσης. Η σοσιαλδημοκρατική ηγεσία διαμαρτυρήθηκε και... προσέφυγε στα δικαστήρια. Ο Βίνκλερ αναγνωρίζει ότι: *«το γεγονός ότι οι σοσιαλδημοκράτες αποδέχτηκαν αμαχητί τον 'βιασμό της Πρωσίας' ήταν εκτός των άλλων και αποτέλεσμα της εικοσάμηνης πολιτικής της ανοχής, όπως και του μακροχρόνιου ηγετικού τους ρόλου στην κυβέρνηση της Πρωσίας»* και κατόπιν παραδέχεται ότι: *«Το SPD έμεινε πιστό στη γραμμή που είχε χαράξει από το 1918 όταν ιδρύθηκε η πρώτη Γερμανική Δημοκρατία».*

Όταν έξι μήνες μετά, στις 30 Γενάρη 1933, ο Χίντεμπουργκ θα διόριζε τελικά τον Χίτλερ καγκελάριο, η κοινοβουλευτική ομάδα του SPD αποφάσιζε ότι *«αν ο Χίτλερ ακολουθήσει την συνταγματικό οδό...»*, τότε *«θα ήταν λάθος να του δώσουμε εμείς την αφορμή να παραβιάσει το Σύνταγμα».*

Μέλη του Κομμουνιστικού Κόμματος Γερμανίας (KPD) συγκρούστηκαν με τους ναζί στους δρόμους.

Αιτίες

Ο Βίνκλερ υποστηρίζει ότι ο Χίντεμπουργκ δεν ήταν υποχρεωμένος να διορίσει τον Χίτλερ καγκελάριο. Παρασύρθηκε από τους συμβούλους του και έκανε τον λανθασμένο υπολογισμό ότι ο κίνδυνος μιας δικτατορίας απομακρύνθηκε, αφού έβαλε τον Χίτλερ επικεφαλής μιας κυβέρνησης συντηρητικής μεν, αλλά όπου οι ναζί ήταν μικρή μειοψηφία. Αλλωστε, στις εκλογές του Νοέμβρη 1932 είχαν χάσει 2,5 εκατομμύρια ψήφους και έμπαιναν σε κρίση. Ο Βίνκλερ δίνει δυο εξηγήσεις για την πτώση της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης. Η πιο βαθιά ήταν ο «ασύμμετρος πολιτικός εκσυγχρονισμός της Γερμανίας», ότι δηλαδή το γενικό εκλογικό δικαίωμα που είχε παραχωρήσει ο Βίσμαρκ στον 19ο αιώνα δεν είχε συνοδευτεί από τον εκδημοκρατισμό των θεσμών. Η πιο άμεση αιτία ήταν το γεγονός ότι *«η Βαϊμάρη είχε πέσει στην παγίδα της νομιμότητας που είχαν στήσει για τους εαυτούς τους οι ίδιοι οι αρχιτέκτονες του Συντάγματος».*

Είναι εξηγήσεις και λάθος και επιφανειακές, γιατί αγνοούν τις ανάγκες και τις επιδιώξεις του γερμανικού καπιταλισμού και της κυρίαρχης τάξης του. Για την κυρίαρχη τάξη οι ναζί ήταν το μέσο που θα τους εξασφάλιζε το ξερίζωμα των εργατικών οργανώσεων, το φίμωμα και τον κατακερματισμό της εργατικής τάξης. Το γεγονός ότι το ναζιστικό κόμμα έμοιαζε να φθίνει στο τέλος του 1932 δεν έδινε περισσότερα περιθώρια επιλογής στον Χίντεμπουργκ και τους καπιταλιστές. Αντίθετα, τους ωθούσε να βιαστούν γιατί διαφορετικά μπορεί να έχαναν αυτό το «βαρύ ρόπαλο» ενάντια στην εργατική τάξη. Ο «ασύμμετρος πολιτικός εκσυγχρονισμός» ήταν ο τρόπος με τον οποίο γιγαντώθηκε ο γερμανικός καπιταλισμός, όχι κάποια παράβλεψη της ιστορίας. Και οι «αρχιτέκτονες του Συντάγματος» έπεσαν θύματα της «νομιμότητας» που είχαν στηρίξει ενάντια στην επανάσταση.

Αν έχουμε να βγάλουμε ένα συμπέρασμα από τη Δημοκρατία της Βαϊμάρης για το σήμερα, είναι ότι όποιος προσπαθεί να αναλάβει το ρόλο του γιατρού σε ένα βαθιά άρρωστο καπιταλιστικό σύστημα, το μόνο που καταφέρνει είναι να ρίχνει αναισθησιογόνα σε αυτούς που υφίστανται τις επιθέσεις του. Αυτό κάνουν όσοι μας καλούν να είμαστε ρεαλιστές και να μην αμφισβητούμε τα όσια και ιερά της Ευρωπαϊκής Ενωσης, του καπιταλισμού και του κέρδους. Από αυτή την άποψη, οι ηγεσίες στυλ ΠΑΣΟΚ που συναγελάζονται με τους φασίστες στην κυβέρνηση είναι θλιβεροί συνεχιστές των προγόνων τους «αρχιτεκτόνων της Βαϊμάρης». ■

1 Chris Harman, *Η Χαμένη Επανάσταση-Γερμανία 1918-1923*, Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο 2008. Ian Kershaw, *Χίτλερ* (δυο τόμοι), Scripta 2005. Λέον Τρότσκι, *Η Πάλη Ενάντια στον Φασισμό στην Γερμανία*, Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο 2000.

2 Ρόζα Λούξεμπουργκ, *Μεταρρύθμιση ή Επανάσταση*, εκδόσεις Κοροντζή, Αθήνα 1984, σελ. 105.

3 Donny Gluckstein, *Nazis, Capitalism and the Working Class*, Bookmarks 1999, σελ. 42.

4 Εισαγωγή, Λ. Τρότσκι, ο.π., σελ. 31.

5 Λ. Τρότσκι, ο.π., σελ. 83.

Βιβλιοκριτική

Απολαυστικό ανάγνωσμα

Λεονάρδο Παδούρα

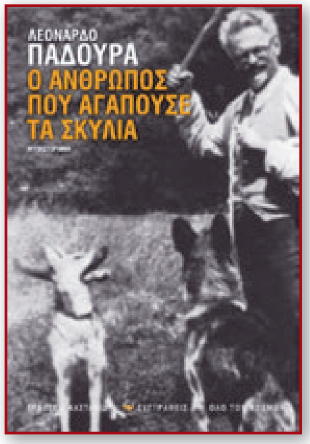
Ο άνθρωπος που αγαπούσε τα σκυλιά

Τιμή 19,17€, 685 σελίδες

Εκδόσεις Καστανιώτη

Ένα πολιτικό και ιστορικό μυθιστόρημα γύρω από τη δολοφονία του Τρότσκι γραμμένο από ένα κουβανό συγγραφέα αποτελεί από μόνο του μια ενδιαφέρουσα έκδοση και αφορμή για πολιτική συζήτηση. Το γεγονός ότι το βιβλίο του Λεονάρδο Παδούρα *"Ο άνθρωπος που αγαπούσε τα σκυλιά"* εξαντλήθηκε μέσα σε λίγες εβδομάδες είναι ένας ακόμη λόγος να ασχοληθούμε με αυτό, αλλά αποτελεί και μια ακόμη απόδειξη ότι σε μια περίοδο κρίσης και αντίστασης όλο και περισσότερος κόσμος ψάχνει απαντήσεις στην ιστορία και γοητεύεται από τις μεγάλες πολιτικές συγκρούσεις του 20ού αιώνα.

Με αφορμή τη δολοφονία του Τρότσκι (στις 20 Αυγούστου 1940) από τον σταλινικό πράκτορα Ραμόν Μερκαντέρ, ο Παδούρα ξεδιπλώνει την ιστορία του σε τρεις παράλληλες και αλληλοτεμνόμενες αφηγήσεις. Καταρχήν ακολουθεί τον Τρότσκι από την οριστική του εξορία εκτός Σοβιετικής Ένωσης τον Ιανουάριο του 1929 μέχρι το τέλος της ζωής του στο Μεξικό, παρακολουθώντας με ιστορική ακρίβεια όλες τις πολιτικές μάχες που έδωσε την δεκαετία του '30 απέναντι στο σταλινισμό, την άνοδο του φασισμού και το σφαγείο του Β' παγκοσμίου πολέμου, καθώς και τη μάχη της προσωπικής και οικογενειακής του επιβίωσης. Ο δεύτερος άξονας του βιβλίου είναι η ζωή του δολοφόνου του Τρότσκι, Ραμόν Μερκαντέρ, που από νεαρός μαχητής του ισπανικού εμφύλιου στρατολογείται ως πράκτορας στις μυστικές υπηρεσίες του Στάλιν, εκπαιδεύεται

για να δολοφονήσει τον Τρότσκι και αφού πετύχει την αποστολή του μένει 20 χρόνια φυλακισμένος στο Μεξικό, αρνούμενος να ομολογήσει ότι εκτελούσε τις εντολές της Μόσχας. Η τρίτη ιστορία που παρακολουθούμε είναι αυτή του Ιβάν, ενός κουβανού συγγραφέα που προσπαθεί να επιβιώσει στην Κούβα του εμπάργκο και γίνεται ο αφηγητής της ιστορίας. Μέσα από τις σελίδες του βιβλίου και παράλληλα με τις ζωές των ηρώων ξετυλίγονται μεγάλα ιστορικά γεγονότα όπως η ισπανική επανάσταση, οι δίκες της Μόσχας, η άνοδος των Ναζί, ο Β' παγκόσμιος πόλεμος, η Κούβα του Κάστρο, ακόμη και η άνοιξη της Πράγας. Αν σε αυτά προσθέσουμε τις λογοτεχνικές αρετές του συγγραφέα, τη βαθειά γνώση και την ακριβή αποτύπωση και τοποθεσιών και κουλτούρων, την διεισδυτική απόδοση των χαρακτήρων καθώς και ότι καταφέρνει να κρατάει αμείωτο το ενδιαφέρον του αναγνώστη, τότε μπορούμε να πούμε ότι αποτελεί ένα απολαυστικό ανάγνωσμα, παρά τις 680 πυκνογραμμένες σελίδες του.

Το κόκκινο νήμα που συνδέει όλες τις ζωές των ηρώων του βιβλίου είναι ότι όλοι τους υπήρξαν θύματα του σταλινισμού. Ο Τρότσκι κυνηγιέται με μανία και τελικά δολοφονείται, ο Ιβάν σταματάει να γράφει γιατί λογοκρίνεται από το καθεστώς, πέφτει σε κατάθλιψη και χάνει τον αδερφό του γιατί δήλωσε δημόσια πως είναι ομοφυλόφιλος. Αλλά και ο ίδιος ο Μερκαντέρ παρουσιάζεται ως θύμα των δολοπλοκιών και των σχεδιασμών της εκάστοτε ηγεσίας της Μόσχας (που ίσως αποτελεί και τη μεγαλύτερη έκπληξη του βιβλίου). Ο Παδούρα είναι κάτι παραπάνω από καταπέλτης απέναντι στα εγκλήματα, τις προδοσίες και τον κυνισμό του Στάλιν και των επιγόνων του: από την προδοσία της ισπανικής επανάστασης, τις δίκες της Μόσχας, το σύμφωνο Μολότοφ-Ρίμπεντροπ, την κατασυκοφάντηση του Τρότσκι, ως τις εκκαθαρίσεις του Χρουτσώφ και την καταστολή της άνοιξης της Πράγας. Ταυτόχρονα αποκαλύπτει τη μίζερη και καταπιεστική καθημερινότητα του "υπαρκτού σοσιαλισμού", είτε στη Μόσχα του Ψυχρού πολέμου, είτε στην Κούβα του Κάστρο. Όπως ο ίδιος χαρακτηριστικά λέει: *"θέλησα να χρησιμοποιήσω την ιστορία της δολοφονίας του Τρότσκι για να πραγματευτώ τη διαστροφή της μεγάλης ουτοπίας του 20ού αιώνα, αυτής της διαδικασίας στην οποία πολλοί επένδυσαν τις ελπίδες τους και τόσοι από μας έχουμε χάσει όνειρα, χρόνια, ακόμα και αίμα και ζωή".*

Το γεγονός ότι ένας κουβανός συγγραφέας που ανακάλυψε τον Τρότσκι μετά την κατάρρευση του ανατολικού μπλοκ γράφει ένα βιβλίο που τον αποκαθιστά απέναντι στη συστηματική λάσπη που είχε φάει επί δεκαετίες είναι από μόνο του σημαντικό βήμα, έστω και αν ο Παδούρα δυσπιστεί τελικά για το αν ο Τρότσκι είναι διαφορετικός από τον Στάλιν. Και γι' αυτό ο Παδούρα παρόλη τη διεισδυτικότητα του στην περιγραφή της "διαστροφής" δεν απαντάει στο γιατί, ούτε επιχειρεί να προτείνει κάποια εναλλακτική λύση παρόλο που θέτει εύστοχα ερωτήματα.

Σήμερα που χιλιάδες αγωνιστές στην Ελλάδα και όχι μόνο δίνουν τη μάχη ενάντια στην κρίση του καπιταλισμού και αναζητούν την εναλλακτική λύση στον παραλογισμό αυτού του συστήματος είναι ενθαρρυντικό το ότι ανακαλύ-

πτουν μαζικά τον Τρότσκι και αναρωτιούνται τι είδους κοινωνία ήταν το ανατολικό μπλοκ. Γι' αυτό και το καλύτερο συμπλήρωμα στη μελέτη αυτού του μπεστ σέλερ είναι δύο βιβλία του Τόνι Κλιφ: η τετράτομη πολιτική βιογραφία του Τρότσκι και ο Κρατικός Καπιταλισμός. Το πρώτο εξηγεί πως ο Τρότσκι δεν ήταν απλώς ένα από τα εκατομμύρια θύματα του Στάλιν, αλλά ο υπερασπιστής της Οκτωβριανής Επανάστασης απέναντι στη σταλινική αντεπανάσταση. Το δεύτερο αναλύει μαρξιστικά τη φύση των καθεστώτων του κρατικού καπιταλισμού όχι μόνο για να ξεκαθαρίσει ότι δεν έχουν σχέση ούτε με τον Οκτώβρη ούτε και με το σοσιαλισμό, αλλά και για να εξηγήσει το ρόλο της σταλινικής γραφειοκρατίας ως μίας νέας άρχουσας τάξης. Κυρίως όμως γιατί μπορούν να εξηγήσουν ότι η ήττα της ρώσικης επανάστασης και η επικράτηση του σταλινισμού δεν ήταν μονόδρομος ούτε η αναπόφευκτη κατάληξη κάθε επανάστασης, αλλά αποτέλεσμα ιστορικών συγκυριών και πολιτικών μαχών, κρατώντας έτσι ζωντανό το όραμα μιας άλλης κοινωνίας απέναντι στο σφαγείο του καπιταλισμού.

Γιάννης Κούτρας

Η επικαιρότητα του Μαρξισμού

Έρικ Χόμπσμπομ

Πώς να αλλάξουμε τον κόσμο

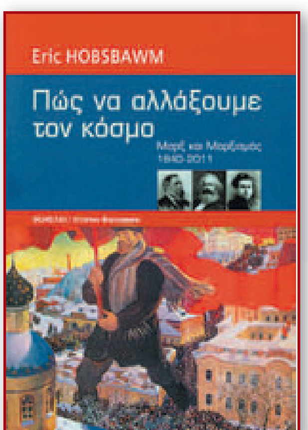
Τιμή 26,63€, 439 σελίδες

Εκδόσεις Θεμέλιο

Το «τέλος του μαρξισμού» έχει ανακηρυχθεί πολλές φορές από τότε που ο Μαρξ και ο Ένγκελς έγραψαν το Κομμουνιστικό Μανιφέστο. Τελευταία φορά ήταν το 1989, με την κατάρρευση των σταλινικών καθεστώτων. Και όμως, στα είκοσι χρόνια που μεσολάβησαν, το έργο του Μαρξ δεν έπαψε ποτέ να είναι στην επικαιρότητα, μετράει μάλιστα ήδη τρεις «αναβιώσεις». Η πρώτη ήταν το 1998 (χρονιά που συνέπιπτε και με τα 150 χρόνια του Κομμουνιστικού Μανιφέστου), μετά το σκάσιμο της χρηματιστηριακής φούσκας στη Νοτιοανατολική Ασία. Η δεύτερη έγινε με ευκαιρία την ανάδυση του νέου αντικαπιταλιστικού κινήματος στις αρχές του 2000, που στάθηκε αφορμή για πλήθος αφιερωμάτων για την επικαιρότητα του έργου του Μαρξ. Σήμερα, βιώνουμε την τρίτη και σημαντικότερη τέτοια αναβίωση του μαρξισμού. Ο ναός του παγκόσμιου καπιταλισμού, η Wall-Street, πολιορκείται από διαδηλωτές και οι Financial Times ξεκινάνε αφιέρωμα για την «κρίση του καπιταλισμού» με αναφορές στον Μαρξ. Κομμάτι αυτής της νέας δημοφιλίας που απολαμβάνει η αντικαπιταλιστική κριτική του Μαρξ είναι και το νέο βιβλίο του Χόμπσμπομ *«Πώς να αλλάξουμε τον κόσμο»*.

Βιογραφικά στοιχεία για τη ζωή και την πολιτική στράτευση του Χόμπσμπομ έχουμε δώσει σε προηγούμενες βιβλιοκριτικές του περιοδικού μας (στο τεύχος 73 με αφορμή το βιβλίο του *«Επαναστάτες»*, αλλά και στα τεύχη 66 και 87 για τα βιβλία *«Παγκοσμιοποίηση, Δημοκρατία και Τρομοκρατία»* και *«Ληστές»* αντίστοιχα). Το *«Πώς να αλλάξουμε τον κόσμο»* είναι ένα βιβλίο που μας καλεί να διατηρήσουμε στις αποσκευές μας τον μαρξισμό, όχι απλώς ως μια ιστορική αναφορά, αλλά ως ένα σώμα ιδεών που, αν προσεγγιστεί δημιουργικά, μπορεί να είναι επίκαιρος οδηγός για δράση στον 21ο αιώνα. Το βιβλίο χωρίζεται σε δύο τμήματα: το πρώτο περιέχει άρθρα για τον Μαρξ, τον Ένγκελς και το έργο τους, ενώ το δεύτερο παρουσιάζει μια ιστορία του μαρξισμού από το 1880 μέχρι και σήμερα.

Ο Χόμπσμπομ είναι βαθύς γνώστης

των κλασικών του μαρξισμού, γι' αυτό και η θεματολογία του είναι πολύ πλούσια, με παρουσιάσεις έργων από το *«Κομμουνιστικό Μανιφέστο»* και την *«Κατάσταση της Εργατικής Τάξης στην Αγγλία»* μέχρι τα *«Grundrisse»* (τα προκαταρκτικά δηλαδή κείμενα του Μαρξ για τη συγγραφή του Κεφαλαίου). Στο κεφάλαιο *«Ο Μαρξ, ο Ένγκελς και ο Σοσιαλισμός πριν από τον Μαρξ»*, ο Χόμπσμπομ εξηγεί την επιτυχία του μαρξισμού στη μεταμόρφωση του επαναστατικού κινήματος των πρώτων δεκαετιών του 19ου αιώνα. Απέναντι στις (τόσο δημοφιλείς στους αναρχικούς κύκλους) θεωρίες ότι ο Μαρξισμός «καπέλωσε» το κίνημα με οργανωτικούς όρους, η πραγματικότητα είναι ότι το έργο του Μαρξ και του Ένγκελς έδωσε πολιτικό βάθος και επιστημονική τεκμηρίωση στα πρώτα κομμουνιστικά σκιρτήματα του Μπαμπέφ και του Μπλανκί, αλλά και στις ουτοπικές θεωρίες σοσιαλιστών όπως ο Όουεν, ο Φουριέ και ο Σεν-Σιμόν.

Στο κεφάλαιο *«Ο Μαρξ, ο Ένγκελς και η πολιτική»*, ο Χόμπσμπομ σκιαγραφεί τις απόψεις των ιδρυτών του μαρξισμού πάνω σε ένα θέμα που δεν έτυχε της συστηματικής ενασχόλησής τους (με τον τρόπο που μελετήθηκε η καπιταλιστική οικονομία). Η κοινή γνώμη στους κύκλους της μαρξιστικής διανόησης είναι ότι η αντιμετώπιση του κράτους από τον Μαρξ υπήρξε «εργαλειακή» και ότι πρέπει να φτάσουμε στους «δυτικούς μαρξιστές» για να βρούμε μια πιο «σύνθετη» ανάλυση. Ο Χόμπσμπομ ισιώνει την κουβέντα: ο ορισμός του κράτους ως εργαλείου της κυρίαρχης τάξης για την διαιώνιση της κυριαρχίας της είναι η απαραίτητη αφετηρία για τον Μαρξ, από όπου προκύπτει και η ανάγκη για την επαναστατική ανατροπή της. Όμως ο Ένγκελς μάς θυμίζει περαιτέρω ότι το κράτος είναι ο ιστορικός καρπός της διαίρεσης της κοινωνίας σε τάξεις: η λειτουργία του είναι να διατηρεί την ενότητα ενός κοινωνικού σχηματισμού που σπαράσσεται από τους ταξικούς ανταγωνισμούς, αποκρύπτοντας ταυτόχρονα την πηγή αυτών των ανταγωνισμών και μυστικοποιώντας την εξουσία της κυρίαρχης τάξης. Η καινοτομία του μαρξισμού ήταν ότι αποκάλυψε τα βαθύτερα οικονομικά αίτια που κινούν την ιστορία, σε αντίθεση με την αντίληψη που την ήθελε αποτέλεσμα της

δράσης των «μεγάλων ανδρών» και των πολιτικά ισχυρών. Αυτό δεν σήμαινε την υποτίμηση της πολιτικής: για τον Μαρξ και τον Ένγκελς, η εμφάνιση της εργατικής τάξης ως αυτόνομου κοινωνικού πρωταγωνιστή ολοκληρώνεται μόνον όταν αυτή συγκροτείται σε δικό της πολιτικό κόμμα.

Στη δεύτερη ενότητα του βιβλίου, ο Χόμπσμπομ παρουσιάζει αυτό που ο ίδιος περιγράφει ως «την άνοδο και την πτώση του μαρξισμού», από την εποχή της δημιουργίας των πρώτων μαζικών σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων το 1880 μέχρι την πτώση των καθεστώτων του «υπαρκτού σοσιαλισμού» το 1989. Το γεγονός ότι από την περιοδολόγηση του Χόμπσμπομ λείπει μονάχα το χρονικό διάστημα 1914-1929 (απουσιάζει δηλαδή το κύμα των εργατικών επαναστάσεων μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο με κορυφαίο το ρωσικό 1917) θα ήταν εκνευριστικό, αν δεν ήταν τόσο απελπιστικά προβλέψιμο. Για τον συγγραφέα, οι εργατικές επαναστάσεις ήταν οι *εξαιρέσεις* του 20ού αιώνα, πάνω στις οποίες η Αριστερά δεν μπορούσε να χτίσει τη στρατηγική της, αν επιθυμούσε να αποκτήσει οποιοδήποτε μαζικό έρεισμα. Αυτή η πεποίθηση, μαζί με τη θεώρηση των κρατών του ανατολικού μπλοκ ως εργατικών (με όλα τους τα προβλήματα) αποτελούν τις βασικές συντεταγμένες του ιδεολογικού και πολιτικού σύμπαντος του Χόμπσμπομ.

Στο κεφάλαιο *«Στην εποχή του αντιφασισμού: 1929-1945»*, ο συγγραφέας εξηγεί την αύξηση της επιρροής των Κομμουνιστικών Κομμάτων στους κύκλους της διανόησης λόγω αφενός της επιτυχίας του πλάνου σε μια εποχή οξυμμένης οικονομικής κρίσης από την οποία η Σοβιετική Ένωση έμοιαζε απρόσβλητη και αφετέρου από την άνοδο του φασισμού και τη συνεπαγόμενη απειλή ενός παγκοσμίου πολέμου. Για την οικοδόμηση των πλατιών αντιφασιστικών μετώπων που προωθούσε η Κομιντέρν μετά το 1934 (μαζί με τα «δημοκρατικά κομμάτια της αστικής τάξης»), χρειάζονταν ωστόσο κάποιες ανατροπές. Η πρώτη ήταν η απόσυρση της άνευ όρων υποστήριξης των αντιαποικιακών κινημάτων (αφού αυτά συγκρούονταν με την Αγγλία και τη Γαλλία, δηλαδή με τους βασικούς «δημοκρατικούς συμμάχους» της ΕΣΣΔ). Η δεύτερη ήταν η αντικατάσταση της επαναστατικής στρατηγικής των ΚΚ της Δύσης με μια ρεφορμιστική «στρατηγική σταδίων». Οι πολιτικές αυτές μετατοπίσεις δεν θα μπορούσαν παρά να έχουν βαθιές συνέπειες στον ίδιο τον μαρξισμό της σταλινικής Κομιντέρν, που θύμιζε πλέον ολοένα και περισσότερο τον ντετερμινισμό της Δεύτερης Διεθνούς του Κάουτσκι, από την οποία είχαν σπάσει (οργανωτικά και ιδεολογικά) οι επαναστάτες που ίδρυσαν τα πρώτα Κομμουνιστικά Κόμματα. Οι οικονομικές επιτυχίες της Σοβιετικής Ένωσης και ο ρόλος της στην ήττα του γερμανικού ναζισμού έκαναν τη μαρξιστική αυτή ορθοδοξία να μοιάζει ακαταμάχητη.

Στο κεφάλαιο *«Η επιρροή του Μαρξισμού: 1945-1983»*, ο Χόμπσμπομ περιγράφει την υπέρβαση αυτής της ορθοδοξίας. Η εμφάνιση της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας και το γενικότερο κύμα της από-αποικιοποίησης, μαζί με τη δημιουργία νέων ιδεολογικών ρευμάτων από τα ΚΚ της Δύσης (όπως ο ιταλικός ευρωκομμουνισμός), σήμαναν περισσότερα από ένα κέντρα «κομμουνιστικής ορθοδοξίας». Την ίδια περίοδο, ιδίως μετά το 1968, νέα «ετερόδοξα» μαρξιστικά ρεύματα αναδύθηκαν μέσα από την έκρηξη των κινημάτων ενάντια στην εκμετάλλευση και την καταπίεση. Στη φάση αυτή, ο συγγραφέας εντοπίζει ένα ολοένα και μεγαλύτερο βάρος της Ακαδημίας στην εξέλιξη του μαρξισμού, γεγονός που τείνει να τον αποξενώσει από τη ζωντανή εργατική τάξη και το κίνημά της.

Σε μια συνέντευξή του, τον Φεβρουάριο του 1990, ο Χόμπσμπομ έκανε την περίφημη δήλωση ότι *«η Σοβιετική Ένωση προφανώς και δεν ήταν ένα εργατικό κράτος»*. Με δεδομένο ότι ο ίδιος ποτέ δεν αμφισβήτησε τη γνησιότητα της εργατικής επανάστασης στη Ρωσία το 1917, η εξιστόρηση του μαρξισμού από την πλευρά του Χόμπσμπομ αδυνατεί να εντοπίσει την κρισιμότερη τομή στην ιστορία του ως ιδεολογικού και μαζικού πολιτικού κινήματος. Αυτό ωστόσο δεν ακυρώνει τη σημασία του έργου του, ούτε την επικαιρότητα του καλέσματος να μελετήσουμε ξανά τον μαρξισμό στη σημερινή περίοδο της καπιταλιστικής κρίσης, ειδικά όταν το κάλεσμα αυτό προέρχεται από τα χείλη του σημαντικότερου εν ζωή ιστορικού του 20ού αιώνα.

Θανάσης Καμπαγιάννης

Ιστορικό ντοκουμέντο

Συλλογικό έργο

Οι ρίζες της επαναστατικής αριστεράς στην Ελλάδα

Η Μαμή: Επιλογή από τα κείμενα της Οργάνωσης Σοσιαλιστική Επανάσταση 1972-74

Τιμή 8€, 120 σελίδες, 34x25εκ.

Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο

Τον περασμένο Νοέμβρη, ταυτόχρονα με τις εκδηλώσεις για την επέτειο της εξέγερσης του Πολυτεχνείου, κυκλοφόρησε από το Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο το βιβλίο *«Οι ρίζες της επαναστατικής αριστεράς στην Ελλάδα – Επιλογή από τα κείμενα της Οργάνωσης Σοσιαλιστική Επανάσταση 1972-74»*. Περιέχει κείμενα από τη "Μαμή", την εφημερίδα της ΟΣΕ σε συνθήκες παρανομίας τα τελευταία χρόνια της δικτατορίας, καθώς και ένα φυλλάδιο που κυκλοφόρησε η οργάνωση αμέσως μετά την κατάρρευση της χούντας τον Ιούλη του 1974.

Η Οργάνωση Σοσιαλιστική Επανάσταση (από την οποία προέρχεται το ΣΕΚ) δημιουργήθηκε το φθινόπωρο του 1971. Συμμετείχε στο αντιδικτατορικό κίνημα και ήταν κομμάτι της επαναστατικής αριστεράς του Πολυτεχνείου. Τα μέλη της έδωσαν ενεργά τη μάχη μέσα από τις συνελεύσεις και τη Συντονιστική Επιτροπή της κατάληψης

μαζί με άλλους αγωνιστές για την κλιμάκωση και το άπλωμα της εξέγερσης του Νοέμβρη του 1973, που άνοιξε το δρόμο για την πτώση της δικτατορίας μερικούς μήνες αργότερα.

Από μόνη της, η έκδοση των κειμένων μιας οργάνωσης της επαναστατικής αριστεράς, όταν αυτή η τελευταία έκανε τα πρώτα βήματα στην Ελλάδα για τη διαμόρφωσή της ως διακριτό υπαρκτό ρεύμα μέσα στο κίνημα, αποτελεί ένα σημαντικό ιστορικό ντοκουμέντο.

Αλλά, περισσότερη σημασία έχει το γεγονός ότι τα κείμενα της "Μαμής" έχουν γραφτεί σε μια περίοδο που, όσο κι αν φαίνεται περίεργο εκ πρώτης όψεως, έβαζε την Αριστερά αντιμέτωπη με κρίσιμα ερωτήματα που μπαίνουν και σήμερα. Στις αρχές της δεκαετίας του '70, ο καπιταλισμός παγκόσμια έμπαινε στην πρώτη βαθιά μεταπολεμική οικονομική κρίση του. Το ίδιο και ο ιμπεριαλισμός μετά την ήττα των αμερικάνων στο Βιετνάμ. Η άρχουσα τάξη στην Ελλάδα, βλέποντας να τελειώνει η χρυσή εποχή των "παχιών αγελάδων" που της εξασφάλιζε και η άγρια καταστολή της δικτατορίας, ξετύλιγε τις πιο άγριες επιθέσεις στο βιοτικό επίπεδο των εργατών, των αγροτών και της νεολαίας, οξύνοντας την κοινωνική πόλωση. Για το σύστημα και την ίδια τη στρατιωτική χούντα ξεκινούσε μια περίοδος πολιτικής κρίσης. Και, πάνω απ' όλα, η αντίσταση άρχισε να παίρνει μαζικό μαχητικό χαρακτήρα με τις φοιτητικές καταλήψεις, τις εργατικές απεργίες, τις αγροτικές κινητοποιήσεις, τις λαϊκές εκδηλώσεις οργής. Το ζήτημα με ποια στρατηγική και τακτική θα έπρεπε η Αριστερά να παρέμβει και να αξιοποιήσει για το κίνημα μια κατάσταση μαζικής ριζοσπαστικοποίησης που κάθε στιγμή μπορούσε να πάρει ακόμα και επαναστατικές διαστάσεις, όπως έδειξε η εξέγερση του Νοέμβρη '73 και η έκρηξη των πρώτων χρόνων της Μεταπολίτευσης, ήταν κεντρικό. Το ίδιο, όπως και σήμερα.

Για να μπορεί να το κάνει αυτό η Αριστερά θα πρέπει πρώτα απ' όλα να είναι αντικαπιταλιστική, αυτό είναι το νήμα που διαπερνάει πολλά από τα κείμενα του βιβλίου. *«Η χούντα δεν είναι μια παρένθεση που ζημιώνει τον ελληνικό καπιταλισμό... Ούτε είναι απλή έκφραση της θέλησης της Ουάσιγκτον, ούτε αποτελεί φράγμα στην καπιταλιστική ανάπτυξη. Αντίθετα, συνέχισε την πολιτική των προηγούμενων κυβερνήσεων, επιταχύνοντας τις διαδικασίες συγκέντρωσης και συγκεντροποίησης του κεφάλαιου»*, γράφει το κείμενο *"Αντιμπεριαλιστική πάλη, πάλη για το σοσιαλισμό"* (Η Μαμή, Δεκέμβρης 1972). Η αντίσταση ενάντια στη δικτατορία, όπως και η αντίσταση ενάντια στις επιθέσεις κάθε κυβέρνησης, πρέπει να γίνεται από τη σκοπιά της πάλης για την ανατροπή του καπιταλισμού. Αυτή η εκτίμηση δεν είναι αφηρημένα θεωρητική: *"Δεν θα χαρίσουμε τις πολιτικές νίκες του κινήματος στους Καραμανλήδες"* ήταν ο τίτλος ενός άρθρου της Μαμής τον Απρίλη του 1973, που αποδείχθηκε προφητικός. Είναι λάθος να βάζουμε "στάδια" στη δυναμική του κινήματος – πρώτα η πάλη ενάντια στη χούντα, μετά η πάλη για δημοκρατία και κοινοβουλευτική ισχυροποίηση των αριστερών κομμάτων, μετά η πάλη ενάντια στον ιμπεριαλισμό, μετά πάλη για "λαϊκή εξουσία" και μετά ...βλέπουμε για το σοσιαλισμό, όπως έκανε τότε η παραδοσιακή αριστερά του ΚΚΕ και του ΚΚΕ εσωτερικού (άρθρο *"ΚΚΕ – ο ρεφορμισμός των σταδίων"*, Μαμή, Γενάρης 1972). Μια τέτοια ρεφορμιστική λογική οδηγεί σε συμβιβασμούς που εμποδίζουν την δυναμική ανάπτυξη του κινήματος και τελικά, στις κρίσιμες στιγμές, κάνουν την Αριστερά ουρά στις αστικές επιλογές (και αυτό φάνηκε στην πράξη, τόσο στο ρόλο αυτών των κομμάτων στην εξέγερση του Πολυτεχνείου, όσο και στα πρώτα χρόνια της Μεταπολίτευσης).

Όμως, η σύνδεση της πάλης ενάντια στη δικτατορία και τον ιμπεριαλισμό με την αντικαπιταλιστική πάλη για τον σοσιαλισμό, μένει μια αφηρημένη επίκληση, αν δεν απαντά στο ερώτημα: ποιος θα φέρει σε πέρας αυτό το καθήκον; Η απάντηση που δίνεται στα κείμενα του βιβλίου – και ειδικότερα στο δεύτερο μέρος – είναι: το μαζικό κίνημα έχοντας στο κέντρο του την εργατική τάξη. Η κεντρικότητα της οργανωμένης εργατικής τάξης, είναι η δεύτερη επιλογή που διατρέχει τα άρθρα της Μαμής. Τα κόμματα της ρεφορμιστικής αριστεράς σαν λύση προβάλουν την κοινοβουλευτική ενίσχυσή τους (μετά από μια "ομαλοποίηση" ή την πτώση της χούντας τότε, στις επόμενες εκλογές σήμερα). Αλλά και για πολλούς αγωνιστές που τοποθετούνται πέρα από την παραδοσιακή αριστερά ο φορέας της ανατροπής βρίσκεται έξω από την εργατική τάξη (στο αντάρτικο κάποιων μειοψηφιών για να πέσει η χούντα τότε, στις "πλατείες" και "το πλήθος" σήμερα).

Απέναντι σε αυτές τις απόψεις που έχουν κοινό στοιχείο την υποκατάσταση από κόμματα, κοινοβουλευτικές ομάδες ή μαχητικές μειοψηφίες, τα κείμενα του βιβλίου υπερασπίζονται τον προσανατολισμό στο μαζικό κίνημα με κέντρο τους εργάτες και τους αγώνες τους. Σε ένα κυριολεκτικά πρωτοποριακό για την εποχή που γράφτηκε κείμενο (*"Εργατικοί αγώνες και ταξική πρωτοπορία"*, Μαμή, Γενάρης 1972) αναλύεται ο ρόλος της εργατικής τάξης ως επαναστατικός φορέας του σοσιαλισμού, η αλληλεπίδραση του οικονομικού και πολιτικού χαρακτήρα που μπορούν να έχουν οι μαζικοί αγώνες, ο ρόλος του ενιαίου μετώπου, τα εργατικά συμβούλια και η σχέση της τάξης με την πολιτική οργάνωση της πρωτοπορίας, το επαναστατικό κόμμα. Σε ένα άλλο κείμενο προτείνεται η δημιουργία Εργατικών Επιτροπών Βάσης, σαν όργανα συσπείρωσης των πιο προχωρημένων κομματιών των εργαζομένων σε ένα χώρο. Όχι μόνο επειδή ήταν απαραίτητο να εκφραστεί οργανωμένα η εργατική αντίσταση αφού τα σωματεία τότε είτε δεν υπήρχαν είτε ελέγχονταν από χουντικούς, αλλά και επειδή τέτοια όργανα θα μπορούσαν να γίνουν προπλάσματα *«ανεξάρτητων οργανώσεων του μαζικού εργατικού κινήματος που μπορούν να συσπειρώσουν την τάξη γύρω τους, να κατευθύνουν την καθημερινή σύγκρουση, να ανακαλύψουν και να ξεπεράσουν τα όρια του σημερινού επίπεδου, εξασφαλίζοντας την προλεταριακή δημοκρατία, την οργανωτική αυτονομία και την ελεύθερη ιδεολογική πάλη»*. Η έμφαση στο μαζικό κίνημα, χωρίς να υποβαθμίζει καθόλου την ανάγκη για οργάνωση της επαναστατικής πρωτοπορίας, δεν περιορίζεται μόνο στην εργατική τάξη. Ολόκληρο το τρίτο μέρος του βιβλίο περιέχει κείμενα για το φοιτητικό κίνημα που αντικειμενικά αποτελούσε τον πυροκροτητή της συνολικής αντίστασης ενάντια στη χούντα. Η συλλογή των άρθρων της Μαμής συμπληρώνεται με το κείμενο ενός παράνομου φυλ-

λαδίου που κυκλοφόρησε μετά την εξέγερση του Πολυτεχνείου.

Η συλλογή αυτών των κειμένων κυκλοφόρησε για πρώτη φορά στη Μεταπολίτευση, τον Απρίλη του 1975, και η σημερινή έκδοση αποτελεί ακριβή αναπαραγωγή της παλιότερης. Ο πρόλογος της έκδοσης του 1975 κλείνει με τις παρακάτω φράσεις: «*Η αναδημοσίευση αυτών των κειμένων δεν έχει την έννοια επίδειξης θεωρητικών γνώσεων. Γιατί, για τους κομμουνιστές η θεωρία δεν είναι κάτι που χρησιμεύει για ακαδημαϊκές επιδείξεις αλλά όπλο για την απάντηση των συγκεκριμένων προβλημάτων που βάζει το κίνημα. Και γιατί θεωρούμε πως η κατάκτηση της επαναστατικής θεωρίας είναι ένα καθήκον που βρίσκεται μπροστά σε όσους παλεύουν για την ανασυγκρότηση του κινήματος και όχι κάτι που αποχτιέται κληρονομικά ή με την αυτοτιτλοφόρηση*».

Αξίζει να διαβάσετε αυτή τη συλλογή και γιατί πραγματικά ανιχνεύει τις ρίζες της επαναστατικής αριστεράς στην Ελλάδα, αλλά κύρια γιατί, σαράντα χρόνια μετά, τα κείμενα που περιέχει μπορούν να βοηθήσουν να οπλιστούμε με απαντήσεις για τα ερωτήματα που αντιμετωπίζουμε σήμερα.

Κώστας Πίττας

Πλούσια μελέτη

Μιχάλης Π. Λυμπεράτος

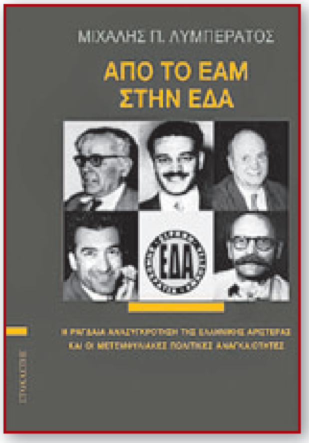
Από το ΕΑΜ στην ΕΔΑ

Η ραγδαία ανασυγκρότηση της ελληνικής Αριστεράς και οι μετεμφυλιακές πολιτικές αναγκαιότητες

Τιμή 31,95€, 652 σελίδες

Εκδόσεις Στοχαστής

Η μελέτη του Μ. Λυμπεράτου ασχολείται με τη συγκρότηση της αριστεράς κατά την πρώτη μετεμφυλιακή περίοδο, από το 1949 ως το 1952. Στην αρχή, περιγράφονται οι προσπάθειες ανασύνταξης της αριστεράς, τόσο οι επιτυχημένες (ΕΔΑ), όσο και οι αποτυχημένες (κυρίως του χώρου της σοσιαλδημοκρατίας). Η πρώτη απόπειρα συγκρότησης της αριστεράς έγινε με

την ίδρυση της «Δημοκρατικής Παράταξης», που πήρε 9,70% στις εκλογές του 1950, στις οποίες στηρίχθηκε κριτικά και από το παράνομο ΚΚΕ. Διαλύθηκε όμως πολύ σύντομα, κυρίως εξαιτίας της πολιτικής ασυμφωνίας και της δυσπιστίας ανάμεσα στις δυνάμεις που τη συγκροτούσαν, η οποία με τη σειρά της πήγαζε από την ελλιπή γείωσή της στις μάζες, αφού αυτές εξακολουθούσαν να έχουν ως σημείο αναφοράς το ΚΚΕ. Έτσι, τον Ιούλιο του 1951, μετά από έντονες παρασκηνιακές διεργασίες που περιγράφονται αναλυτικά στο βιβλίο, ιδρύθηκε η ΕΔΑ. Το πρόγραμμά της βασίστηκε στην πολιτική μετριοπάθεια. Επίσης, ο Λυμπεράτος επισημαίνει χαρακτηριστικά ότι «*όπως και το πολιτικό πρόγραμμα του ΕΑΜ, το πρόγραμμα της ΕΔΑ έκανε σαφή διαφοροποίηση μεταξύ τμημάτων της άρχουσας τάξης της χώρας, σε ένα τμήμα κερδοσκόπων, αλλά και σε ένα άλλο, στο οποίο απέδιδε αναπτυξιακούς προσανατολισμούς, σε σχέση, μάλιστα, με το οποίο θα μπορούσε να διατυπώσει εποικοδομητικές προτάσεις και να συνεργαστεί*» (σελ. 165). Το πιο ζωντανό και μαχητικό κομμάτι της ΕΔΑ στην αρχή ήταν η νεολαία της, η ΕΔΝΕ, που ανέπτυξε σημαντική δράση ιδιαίτερα στον τομέα των δημοκρατικών δικαιωμάτων. Τα μέλη της κατάφεραν να συλλέξουν 15.000 υπογραφές στη Διακήρυξη της Στοκχόλμης για την ειρήνη σε συνθήκες αστυνομικών διωγμών, που έφτασαν στο σημείο το 1951 να εκτελεστεί ο Ν. Νικηφορίδης επειδή μάζευε υπογραφές σ' αυτό το κείμενο, ώσπου το Σεπτέμβριο του 1952 η ΕΔΝΕ διαλύθηκε με απόφαση της Επιτροπής Ασφαλείας Αττικής.

Το δεύτερο μέρος του βιβλίου πραγματεύεται το ρόλο του ΚΚΕ στην ανασυγκρότηση της αριστεράς. Ο Λυμπεράτος υπογραμμίζει ότι ήδη πριν την ίδρυση της ΕΔΑ, το ΚΚΕ είχε υιοθετήσει τη γραμμή της συνεργασίας με τις δυνάμεις του Κέντρου. Αναφέρει χαρακτηριστικά ότι «*όπως ακριβώς προσφέρθηκε ακόμα και εκλογική συνεργασία στον Θ. Σοφούλη με γενναίες παραχωρήσεις, λίγο πριν τις εκλογές του 1946, η ίδια συνεργασία προσφέρθηκε και στο Ν. Πλαστήρα στα 1950 και μάλιστα με πρωτοκαθεδρία του ίδιου και του κόμματός του σε έναν μελλοντικό συνασπισμό*» (σελ. 274). Επίσης, εντοπίζει την αντιφατικότητα της στρατηγικής του Ζαχαριάδη, ο οποίος ενώ διακήρυσσε από τη μία πλευρά τη «*συνεργασία των δημοκρατικών δυνάμεων χωρίς εξαιρέσεις*», την ίδια στιγμή επέμενε στη διατήρηση (ανύπαρκτων) ανταρτοομάδων. Ο συγγραφέας παρατηρεί εύστοχα ότι «*επρόκειτο για μια ανακύκλωση της ιστορίας, επαναφέροντας τα πράγματα στην πολιτική λογική του 1946-7, πριν επεκτείνει τις ενέργειές του ο ΔΣΕ και γενικευτεί ο εμφύλιος, όταν λειτουργούσε με βάση τους σχεδιασμούς του ΚΚΕ ως δύναμη πίεσης για να επιβάλει την επάνοδο της Αριστεράς στην πολιτική ζωή της χώρας*» (σελ. 320). Ταυτόχρονα επισημαίνει και τη σημασία που είχε το γεγονός ότι στην Ελλάδα λειτουργούσαν τρία παράνομα κέντρα του ΚΚΕ με διαφορετικές και αντιφατικές σχέσεις με την ηγεσία του, που είχε καταφύγει στο ανατολικό μπλοκ.

Το τρίτο μέρος είναι αφιερωμένο στη στρατηγική πολιτικών συμμαχιών της ΕΔΑ. Τόσο η ΕΔΑ, όσο και το ΚΚΕ από την πρώτη στιγμή προσανατολίστηκαν προς τις δυνάμεις του Κέντρου, ιδιαίτερα μάλιστα προς την ΕΠΕΚ του Πλαστήρα, που είχε επιρροή στις ΕΑΜογενείς μάζες. Ωστόσο, η κυβέρνηση Πλαστήρα όχι μόνο δεν υλοποίησε τις επαγγελίες της για αμνηστία και ειρήνευση, αλλά επί των ημερών της έκλεισε η «Δημοκρατική», εφημερίδα της ΕΔΑ και εκτελέστηκαν ο Μπελογιάννης και άλλα στελέχη του ΚΚΕ. Μάλιστα, παρά την επί δεκαετίες φιλολογία για το περίφημο «Τι Παπάγος, τι Πλαστήρας», επτά μόλις μήνες μετά την εκτέλεση του Μπελογιάννη η ΕΔΑ πρότεινε επίσημα εκλογική συνεργασία στην ΕΠΕΚ «*χωρίς κριτική στα πεπραγμένα*

της κυβέρνησης που θα προκαλούσε αδικαιολόγητες τριβές» (σελ. 514). Μόνο όταν εισέπραξε για άλλη μια φορά την κατηγορηματική άρνηση και τις απειλές ότι θα τεθεί εκτός νόμου η ΕΔΑ προσανατολίστηκε στην αυτόνομη κάθοδό της στις εκλογές μετά τις οποίες συνέχισε τα ανοίγματα προς το Κέντρο.

Ωστόσο, η αξιολόγηση της πολιτικής σχέσης συνέχειας ανάμεσα στο ΕΑΜ και την ΕΔΑ από τον Λυμπεράτο είναι μάλλον προβληματική. Ο συγγραφέας τονίζει ότι η μόνη δυνατότητα ανασύνταξης των αριστερών δυνάμεων στην Ελλάδα του 1950 ήταν η *«δημιουργία ενός μετώπου υπό τη μορφή που έλαβε το ΕΑΜ στην Κατοχή ... ενός ευρέος πολιτικού μετώπου των λαϊκών τάξεων, μιας πλατιάς διαταξικής συμμαχίας των κυριαρχούμενων στρωμάτων»* (σελ. 40). Ωστόσο, μια τέτοια ανάλυση, που εντοπίζει ως βασική αρετή του ΕΑΜ την πλατύτητά του, κινδυνεύει να υποτιμήσει την αντικαπιταλιστική δυναμική που είχε το κίνημα της Αντίστασης και σπαταλήθηκε από την ηγεσία του, όπως φαίνεται ξεκάθαρα στο προηγούμενο βιβλίο του Λυμπεράτου *«Στα πρόθυρα του εμφυλίου πολέμου»*. Αντίστοιχα, αν η πολιτική των ανοιγμάτων προς το Κέντρο φαίνεται λογική σε μια περίοδο κατά την οποία κινδύνευε η ύπαρξη της ΕΔΑ, δεν είναι δυνατό να παραβλέπει κανείς ότι λίγα χρόνια αργότερα, η ίδια τακτική οδήγησε την ΕΔΑ στην ουρά της Ένωσης Κέντρου.

Σε κάθε περίπτωση, ο Μ. Λυμπεράτος, χωρίς βέβαια να διστάζει να τοποθετηθεί για τα ζητήματα που θίγει, επικεντρώνει την προσοχή του στην ανάδειξη της πολιτικής της αριστεράς με βάση το πλούσιο αρχειακό υλικό στο οποίο παραπέμπει. Έτσι, προσφέρει ένα πολύ χρήσιμο ανάγνωσμα για όποιον ενδιαφέρεται να εμβαθύνει στη συγκεκριμένη περίοδο, καθώς στηρίζεται σε πλούσια βιβλιογραφία και παραθέτει πλήθος πηγών, στην ανάγνωσή του οποίου συμβάλλει ιδιαίτερα ο πρόλογος του Προκόπη Παπαστράτη.

Μπάμπης Κουρουνδής

Για το αναρχικό κίνημα

Μάρεϊ Μπούκτσιν

Οι Ισπανοί αναρχικοί

Τα ηρωικά χρόνια 1868-1936

Τιμή 29,82€, 588 σελίδες

Εκδόσεις Βιβλιοπέλαγος

Για δεκαετίες, από την μέσα της δεκαετίας του 1860 μέχρι τις δυο πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα, ο ισπανικός αναρχισμός παρέμενε το μοναδικό επαναστατικό ρεύμα ανάμεσα στους εργάτες και τους αγρότες της χώρας. Στα χρόνια που θα ακολουθούσαν μέχρι την Επανάσταση του 1936 θα εξακολουθούσε να συγκεντρώνει τις ελπίδες ενός μαζικότατου – πλειοψηφικού σε κάποιες στιγμές – τμήματος της εργατικής τάξης. Στην βιομηχανική καρδιά του Ισπανικού κράτους, την Καταλονία, οι αναρχικοί είχαν την αναμφίσβητη και συντριπτική πλειοψηφία, μέσα από τις οργανώσεις που είχαν μείνει θρυλικές: την CNT (Εθνική Συνομοσπονδία Εργασίας) και τη FAI (Αναρχική Ομοσπονδία Ιβηρικής). Το βιβλίο του Μάρεϊ Μπούκτσιν λέει την ιστορία αυτού του κινήματος από τα πρώτα του βήματα μέχρι το 1936 και την επανάσταση των εργατών ενάντια στο φασισμό, τη "μεγάλη ελευθεριακή επανάσταση" όπως την ονομάζει.

Σαν ιστορία του μεγαλύτερου αναρχικού κινήματος, γραμμένη από έναν αναρχικό (έστω με την ιδιοτυπία του "οικολογικού" ρεύματος που εκπροσωπούσε ο Μπούκτσιν), το βιβλίο είναι πολύ καλό, γιατί συνδυάζει την ιστορική λεπτομέρεια που ξέρει πολύ καλά το κίνημα για το οποίο γράφει, το γνωρίζει "από μέσα". Ετσι, μαθαίνουμε για τις διαφορές που χώριζαν, ή τις ομοιότητες που έφερναν κοντά, τους αναρχικούς που επέμεναν στις ιδέες του Μπακούνιν με τους αναρχο-κομμουνιστές που έλκονταν από τις θεωρίες του Κροπότκιν, για τον "αγροτικό αναρχισμό" στην Ανδαλουσία και τους "τερροριστές" που ρίχτηκαν στη "προπαγάνδα της πράξης" τις τελευταίες δεκαετίες του 19ου αιώνα μέχρι τους αναρχοσυνδικαλιστές που ίδρυσαν ουσιαστικά τη CNT το 1910.

Το βιβλίο θα άξιζε να διαβαστεί και μόνο για τις αναφορές του στη διετία του 1918-20. Στο βορρά απεργίες, στο νότο, οι εργάτες γης κι οι φτωχοί αγρότες ξεσηκώνονταν στο πολύ λίγο γνωστό Trieno Bolchevista, μια περίοδο μαζικών κινημάτων και ξεσηκωμών που κατέστειλε η κεντρική κυβέρνηση με στρατό πέρα από τα μισητά αποσπάσματα της Γκουάρντια Σιβίλ. Η Καταλονία συγκλονίστηκε στους πρώτους μήνες του 1919 από μια γενική απεργία εκατοντάδων χιλιάδων εργατών και υπαλλήλων που ξεκίνησε από την "Καναντιέζε", το εργοστάσιο που παρηγαγε ηλεκτρική ενέργεια για την Βαρκελόνη. Εκεί οι υπάλληλοι ζήτησαν μια αύξηση, και όταν ο Αγγλος διευθυντής απέρριψε το αίτημα στράφηκαν στους χειρώνακτες εργάτες της CNT για βοήθεια. Η απόσταση που χώριζε τότε τους "χαρτογιακάδες" στα γραφεία της επιχείρησης από τους εργάτες στις μηχανές, ήταν πολύ μεγαλύτερη από εκείνη που χωρίζει σήμερα τους "προνομιούχους" του Δημοσίου από τους εργάτες της Χαλυβουργίας και του Λουκίσα.

Ωστόσο το κέντρο της προσοχής του Μπούκτσιν δεν είναι οι μάχες, τα πάνω και τα κάτω του εργατικού κινήματος στην Ισπανία από το 1919 μέχρι το 1936, αλλά κυρίως το αναρχικό κίνημα. Μια συνέπεια αυτής της επικέντρωσης είναι μια επιλεκτικότητα στην ιστορική αφήγηση. Η δίκαια περιφρόνησή του για την ρεφορμιστική ηγεσία του Σοσιαλιστικού Κόμματος (PSOE) και τη συνδικαλιστική γραφειοκρατία της UGT, επεκτείνεται σε υποτίμηση των εργατών και των αγροτών που αποτέλεσαν τη βάση αυτού του κόμ-

ματος. Η ριζοσπαστικοποίησή τους, μέσα από την εμπειρία οικονομικής κρίσης και της πολιτικής πόλωσης στη δεκαετία του '30, ήταν ένας βασικός παράγοντας τροφοδότησης της επαναστατικής έκρηξης του '36.

Ιδιαίτερα βάρος δίνει ο Μπούκτσιν στις οργανωτικές δομές και αρχές λειτουργίας, τόσο της CNT όσο και της FAI. Η Συνομοσπονδία έκανε συνειδητές προσπάθειες να αποφύγει τη δημιουργία ενός στρώματος γραφειοκρατών που θα ζούσαν μακριά από την τάξη και θα ήταν οι "διαμεσολαβητές" με το κεφάλαιο. Ο Μπούκτσιν είναι αρκετά έντιμος για να παραδεχτεί ότι η θεωρία ήταν καλή, αλλά η πράξη δεν συμφωνούσε πάντα. Το βασικό πάντως που αξίζει να κρατήσουμε είναι ότι η CNT είχε ηγεσία, εκείνη που πρόσφεραν με τη συνειδητότητα, τη δράση και το παράδειγμα χιλιάδες αναρχικοί, στην συντριπτική τους πλειοψηφία εργάτες.

Πάλι ο Μπούκτσιν παραδέχεται ότι η ηγεσία της FAI είχε "συγκεντρωτικές" τάσεις αλλά τις θεωρεί "σκιώδεις παραβάσεις". Η FAI συγκροτήθηκε το 1927 για να αντιμετωπίσει την επιρροή στην CNT "μετριοπαθών" συνδικαλιστών οι οποίοι φλέρταραν με συμμετοχή στις "επιτροπές διαιτησίας" που έστηνε η δικτατορία του Πρίμο ντε Ριβέρα με τη συνεργασία της UGT. Ηταν δηλαδή ένα οργανωτικά συγκροτημένο και αποκρυσταλλωμένο ρεύμα στα πλαίσια ενός ευρύτερου κινήματος. Ηταν ένα αναρχικό "κόμμα". Η συγκρότησή της με βάση τα grupos de afinidad (ομάδες "εκλεκτικής συγγένειας") δεν την έκαναν περισσότερο αποτελεσματική ως επαναστατική οργάνωση. Ο Μπούκτσιν δεν καταπιάνεται με τη περίοδο μετά το 1936 όταν και η CNT και η FAI έδωσαν υπουργούς στη Δημοκρατική Κυβέρνηση και ανέχτηκαν το ξερίζωμα της επανάστασης.

Παρόλο που ο Μπούκτσιν κατηγορεί τον Μαρξ για κάθε είδους ντετερμινισμό (και δικτατορικές προθέσεις), στο τέλος καταφεύγει ο ίδιος σε μια ντετερμινιστική απολογητική. Στο Ενδέκατο Κεφάλαιο του βιβλίου του, τα "Συμπεράσματα" υποστηρίζει ότι ο ισπανικός αναρχισμός ως η τελευταία εκδήλωση του "προλεταριακού σοσιαλισμού" δεν είχε δυνατότητες επιτυχίες. Πολύ περισσότερο, υποστηρίζει, η εργατική τάξη στις επόμενες δεκαετίες έπαψε να είναι, αν ήταν ποτέ, μια επαναστατική τάξη. Τέτοια συμπεράσματα βέβαια τα έχει διαψεύσει ξανά και ξανά η ίδια η εργατική τάξη.

Λέανδρος Μπόλαρης

Επισκόπηση

Πολιτική, φιλοσοφία και ιστορία βρίσκονται σταθερά στα ενδιαφέροντα των περιοδικών εκδόσεων της Αριστεράς και αυτό το δίμηνο.

Το τελευταίο τεύχος της **Ουτοπίας** (τχ. 96, Σεπτέμβριος-Οκτώβριος 2011) κυκλοφορεί με ένα αφιέρωμα στη σχέση **«Ελλάδας-Ευρώπης»**. Η αντιμετώπιση της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι ένα από τα πιο αμφιλεγόμενα και – την τρέχουσα περίοδο – φλέγοντα ζητήματα μέσα στην Αριστερά. Η επιβολή του Μνημονίου σημαίνει πως κάθε επίθεση στα εργατικά και κοινωνικά δικαιώματα συνοδεύεται πια με τον καθημερινό εκβιασμό της «αποβολής της χώρας από το ευρώ» και της εθνικής απομόνωσης. Με αυτά σαν δεδομένα, το αφιέρωμα της Ουτοπίας δεν θα μπορούσε να είναι πιο επίκαιρο. Στο άρθρο με τίτλο **«Μαρξισμός και ευρωπαϊκή ολοκλήρωση»** (τμήμα ενός μεγαλύτερου κειμένου που πρωτοεμφανίστηκε στο *International Socialism*, τχ. 128), ο **Χριστάκης Γεωργίου** εντοπίζει τα δύο κρίσιμα στοιχεία που συνυπάρχουν στην οικοδόμηση της ΕΕ: το ένα είναι ότι η ΕΕ είναι κομμάτι της διεθνοποίησης του ευρωπαϊκού κεφαλαίου και πιο συγκεκριμένα της προσπάθειας του να ανταγωνιστεί με επιτυχία τους παγκόσμιους ανταγωνιστές του, πρώτα και κύρια τις ΗΠΑ και την Ιαπωνία. Το δεύτερο στοιχείο είναι ότι η διεργασία αυτή δεν σήμανε ποτέ την εξάλειψη των εθνικών καπιταλιστικών πόλων και των συνεπαγόμενων μεταξύ τους ανταγωνισμών. Στο άρθρο **«Αποδέσμευση από την ΕΕ: κρίσιμη προϋπόθεση για το άνοιγμα μιας διαδικασίας σοσιαλιστικής μετάβασης στη χώρα μας»**, ο **Σταύρος Μαυρουδέας** εξηγεί γιατί καμία αριστερή στρατηγική δεν μπορεί να υλοποιηθεί χωρίς την ρήξη με την Ευρωπαϊκή Ένωση και γιατί η ρήξη αυτή είναι δεμένη με την πάλη για τον σοσιαλιστικό μετασχηματισμό.

Η **Μαρξιστική Σκέψη** (τμ. 4, Ιανουάριος-Μάρτιος 2012) κυκλοφορεί με αφιέρωμα στην **«Περιβαλλοντική Κρίση»**. Μετά την απογοήτευση που προκάλεσαν τα αποτελέσματα της Συνόδου για την κλιματική αλλαγή στο Durban της Νότιας Αφρικής, η ανάγκη για ριζικές αντικαπιταλιστικές λύσεις απέναντι στην περιβαλλοντική κρίση είναι μεγαλύτερη από ποτέ. Το αφιέρωμα περιλαμβάνει άρθρα για την κλιματική αλλαγή, την πυρηνική ενέργεια και το έγκλημα της Φουκουσίμα, την επιστροφή των μαλθουσιανών θεωριών για τον υπερ-πληθυσμό, κοκ. Δύο άρθρα αξίζουν ιδιαίτερης αναφοράς: το άρθρο του **Τζον Μπέλαμι Φόστερ** με τίτλο **«Η οικολογία του Μαρξ»** και η συνθετική απόπειρα του **Κώστα Σκορδούλη** με τίτλο **«Μαρξισμός και Οικολογία: η δύσκολη πορεία προς μια γόνιμη σύνθεση»**.

Στο τελευταίο τεύχος της Μαρξιστικής Σκέψης, η ενότητα της φιλοσοφίας είναι αφιερωμένη στον **Γκέοργκ Χέγκελ**. Για όποιον θέλει να γνωρίσει τη φιλοσοφική σκέψη του Χέγκελ, τα κείμενα του **Πλεχάνοφ** και του **Λούκατς** (που μεταφράστηκαν ειδικά γι' αυτό το αφιέρωμα) είναι πολύ καλές αφετηρίες. Στην ιστορία του μαρξισμού, υπάρχει μια μακρά αντιπαράθεση για το αν η επιρροή του Χέγκελ στον Μαρξ ήταν ή όχι ένα ιδεαλιστικό κατάλοιπο των νεανικών του χρόνων, από το οποίο χρειάστηκε να ξεκόψει για να ασχοληθεί με το πραγματικά επιστημονικό του έργο, τη συγγραφή του Κεφαλαίου. Στη μαρξιστική αργκό, αυτή υπήρξε η αντιπαράθεση ανάμεσα στον «εγελιανό» μαρξισμό του Λούκατς και του Γκράμσι και τον «δομιστικό» μαρξισμό του Αλτουσέρ. Το άρθρο του **Άντι Μπλούντεν «Το υποταγμένο υποκείμενο: ο Αλτουσέρ ενάντια στον Μαρξ και τον Χέγκελ»**, καθώς και η παρουσίαση του **Χρήστου Κεφαλή «Για τη μαρξιστική προσέγγιση του Χέγκελ»** είναι πολύ διαφωτιστικές εισαγωγές σε αυτή την κουβέντα, χωρίς να κρύβουν την προτιμήσεις τους προς τον Χέγκελ και ενάντια στον Αλτουσέρ.

Τέλος, η Μηνιαία Επιθεώρηση Βιβλίου **Διαβάζω** (τχ. 523, Νοέμβριος 2011) κυκλοφόρησε με ένα πολυσέλιδο αφιέρωμα στον πρώτο Έλληνα μαρξιστή ιστορικό, τον **Γιάννη Κορδάτο**, με την ευκαιρία των 50 χρόνων από τον θάνατό του το 1961. Ο εύγλωττος τίτλος του αφιερώματος είναι: **«Γιάννης Κορδάτος: 50 χρόνια στη σκιά της ιστορίας»**.

Θανάσης Καμπαγιάννης